

Mastergradsoppgave

Tapio Lepikkö

Sikkerhetens mange ansikter

En diskursanalyse av sikkerhet i friluftsliv

Høgskolen i Telemark

Avdeling for allmennvitenskapelige fag

Mastergradsavhandling
i idretts- og friluftslivsfag 2011

Tapio Lepikkö

Sikkerhetens mange ansikter

En diskursanalyse av sikkerhet i friluftsliv

Høgskolen i Telemark
Avdeling for allmennvitenskapelige fag
Institutt for idretts- og friluftslivsfag
Hallvard Eikas plass
3800 Bø i Telemark

<http://www.hit.no>

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng
© Rettigheter etter lov om åndsverk: Tapio Lepikkö

Trykket ved Høgskolens kopiesenter i Bø

Sammendrag

Denne masteroppgaven dreier seg om sikkerhet i friluftsliv. Vanligvis oppfattes sikkerheten som noe som er knyttet til ulykker og dens meningsinnhold er at det ikke skjer noe uventet og uønsket. Til sikkerhetsfenomenet knyttes ofte også statistikk og sannsynligheter. I denne masteroppgaven tilnærmer jeg meg fenomenet på en annen måte; jeg gransker sikkerheten gjennom språket og betrakter den som et sosialt og erfaringsmessig fenomen. Utgangspunktet i denne forskningen er å forstå sikkerheten som en subjektiv og fenomenologisk opplevelse.

Masteroppgavens ontologiske grunnlag er sosial konstruktivisme, hvor språket har en sentral betydning i forhold til hvordan vi bygger, ordner, representerer og forandrer verden; sosial virkelighet konstrueres i sosial og språklig vekselvirkning. Ifølge mitt begrepsmessige utgangspunkt av sikkerheten og dette teoretiske grunnlaget blir sikkerheten som en subjektiv opplevelse, som utvikler seg og forandrer seg i sosial vekselvirkning. Denne slutter seg knirkefritt til metoden som blir brukt i masteroppgaven, diskursanalyse. Jeg gransker i denne oppgaven diskurser; hvordan kommuniseres det om sikkerhet, hvordan den kommer fram og hvilke ting og meninger blir knyttet til den. Jeg er inspirert av både Laclau & Mouffe sin diskursteori og Norman Fairclough sin kritiske diskursanalyse, og dem på dette grunnlaget har jeg bygget min egen verktøykasse for analysearbeidet. Jeg gjør analysen på to nivåer. Først utfører jeg en tekstanalyse hvor jeg ser på hvilke diskurser som er å finne i temaområdet og hvordan sikkerhet blir representert i dem. Etter tekstanalysen utfører jeg en sosiokulturell analyse, hvor prøver jeg å finne ut, hvilke kulturelle og sosiale fenomener kan knyttes til sikkerhet og diskurser omkring den.

Som forskningsstoff har jeg medietekster fra både ett norsk og ett finsk friluftslivsmagasin. Som referanseramme i analysearbeid har jeg en bred diskursoppfatning; den betyr at jeg identifiserer diskurser også fra andre diskursuttrykk enn bare lingvistiske. Til tross for at forskningsstoffet mitt hovedsakelig består av språklige diskursuttrykk, bruker jeg den brede diskursoppfatningen når jeg analyserer innholdet av dette forskningsstoffet.

I tekstanalysen kommer det til syne, at sikkerhet representeres på mange forskjellige måter i disse medietekstene. Den viser seg gjennom ulike diskurser og kan knyttes for eksempel til mote, teknologi, heltemot eller ulike slags ekspertkunnskap. Aller størst betydningsbærer er likevel en statusdiskurs; mange av disse nevnte diskursene får også en statusmening. Denne

statusmeningen gir en anledning til å skille seg ut fra andre.

I den sosiokulturelle analysen gransker jeg nøyere i en sosiokulturell referanseramme de diskursene, som ble funnet i tekstanalysen. Ofte får de en mening i forhold til konsumerisme¹, men også i forhold til andre sosiokulturelle fenomener. Det viktigste funnet i forskningen min er, at sikkerhet utkrystalliserer seg sterkt omkring en idé om å skille seg ut fra andre. Dette betyr, at sikkerhet ikke bare dreier seg om å unngå ulykker; et sikkerhetstiltak kan ha også andre meninger enn at det er trygt. Dette funnet gransker jeg i den sosiokulturelle analysen i lyset av Pierre Bourdieus sine mest sentrale begreper. Med hjelp av disse begrepene viser sikkerhet seg som en symbolsk kamp, som er knyttet til posisjoner og definisjonsmakt. Dette kampet fører til at en bestemt diskurs om sikkerhet i friluftsliv får en hegemonisk posisjon.

Nøkkelord: diskursanalyse, friluftsliv, sikkerhet.

¹ Jeg bruker begrepet konsumerisme, selv om det i sjelden blir brukt på norsk. Konsumerisme henviser til et større fenomen enn for eksempel begreper konsum eller forbruk, og dermed dekker begrepet konsumerisme bedre den ideen som jeg ute etter å formidle.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	5
Forord.....	7
1 Innledning	8
1.1 Tidligere forskning på temaet.....	12
2 Teoretiske utgangspunkt.....	15
3 Problemstilling	20
4 Begreper	22
4.1 Friluftsliv	22
4.2 Risiko	27
4.3 Sikkerhet.....	27
4.3.1 Sikkerhet som en subjektiv opplevelse	28
5 Forskningsstoff	34
6 Metodisk drøfting	41
6.1 Verktøy i analyse.....	44
6.1.1 Innledning til verktøyvalget.....	44
6.1.2 Analysen i praksis.....	46
7 Diskursanalyse	49
7.1 Innledning til analysen	49
7.2 Tekstanalyse	49
7.2.1 Analyse av nodalpunkt.....	49
7.2.2 Tekstanalyse med hjelp av Faircloughs modell	58
7.2.3 Oppsummering av tekstanalysen	97
7.3 Sosiokulturell analyse	100
7.3.1 Teknologidiskurs og motediskurs	102
7.3.2 Heltediskurs og maskulinitetsdiskurs	104

7.3.3 Ekspertdiskurs.....	108
7.3.4 Statusdiskurs.....	111
7.3.5 Diskurs om risikotaking.....	118
7.3.6 Oppsummering av sosiokulturelle analysen.....	119
8 Til slutt: om makt og journalistikk	122
Litteraturliste.....	127
Oversikt over tabeller og figurer	136

Forord

Først vil jeg gjør leseren oppmerksom på, at skribenten av denne masteroppgaven er ikke norsk og dermed har ikke norsk som et morsmål. Derfor kan det forekomme noe skrivefeil og kanskje underlige uttrykk i teksten, uansett korrekturlesing. Jeg håper likevel, at norske lesere har en positiv holdning til det, at jeg har skrevet denne oppgaven på norsk, selv om at i deres øyne er språkbruken min langt fra perfekt. Jeg kunne ha skrevet oppgaven på engelsk, men valgte å skrive den på norsk. Jeg gjorde dette valget fordi utdanningen er på norsk og dermed syns jeg at oppgavetekster også må være skrevet på norsk. I denne masteroppgaven har jeg forsøkt mitt beste (også) i forhold til språket.

Jeg vil takke en rekke mennesker, som har vært med i denne skrivningsprosessen. En stor takk til meget inspirerende lærere ved masterstudier, særlig til Jan-Ove Tangen, Bjørn Tordsson og Gerd von der Lippe. Gerd har i tillegg gitt veiledning. Takk for det, det har vært veldig oppmuntrende å få tilbakemelding og svarer på forskjellige spørsmål. Alf Odden fortjener en stor takk både som lærer og veileder; du har vært en meget engasjert veileder, jeg fikk alltid støtte, tilbakemelding og svar på spørsmålene mine når jeg trengte, og alt dette skjedde alltid utrolig fort! Det er noe jeg virkelig setter pris på.

Takk til alle masterkamerater, det har vært meget fint og inspirerende inni masterlabbet og utenfor det, og til alle finske kamerater som har kjempet meg i studiene mine. Jeg vil også takke svigerforeldrene mine, det var fint at jeg kunnet etablere min egen masterlab hit og dit og hadde anledning til å skrive i ro når jeg trengte det.

Til sist den aller viktigste: en kjempestor takk til kjæresten min Raisa; du har strakt deg utrolig mye når livet vårt har vært i stort sett kun master, master og en gang til master. Og takk at du ventet meg når jeg var i Norge. Nå skal jeg og den lille Rasmus-gutten tilbringe mye mer tid til sammen og du kan gjøre hva du vil! Og du lille termitten Rasmus, du forsøkte å forstyrre meg ofte så mye som mulig, men æ bæ, jeg ble ferdig med oppgaven!

Rovaniemi, den 10.juni 2011

Tapio Lepikkö

1 Innledning

En trenger bare å ta en liten kikk på nesten hvilket som helst magasin, eller å følge aktuelle saker som er på dagsorden i ulike media for å legge merke til at sikkerhet på ulike former har en viktig posisjon i samfunnslivet. Farene som truer oss har endret seg gjennom tidene, men det ser ut at vi har enda mer å være redd for i dag – hvis vi for eksempel skal tro på reklamen. Sikkerhets- og risikobegrepets framheving kan også knyttes til vår tid; det postmodernistiske samfunnet har blitt tilkalt risikosamfunnet (se f.eks. Beck 1992), der livet med høyteknologi og vitenskap har utsatt oss for risikoer vi aldri har sett før.

Men uten tvil er livet risikabelt; det kan gå galt og det meste er mer eller mindre farlig. I risikosamfunnet lever vi med risikoer, som er utenfor kontroll i det minste for den enkelte. Menneskets oppgave er å reflektere over hva som kan gå galt og prøve å unngå det. Livet i et komplisert samfunn er preget av rasjonalisme og fornuft, og det skal være mest mulig forutsigbart. Vi venter at samfunnet beskytter oss mot farer og at livet er trygt. For den skyld prøver samfunnet og andre aktører, med hver sine motiver, å ta vare på om sikkerhet på mange forskjellige måter. Sikkerhet har blitt en veldig viktig egenskap ved ulike varer og tjenester.

Litt paradoksalt vil vi likevel ta sjanser i livet som enkeltindivider, men arenaer for denne risikotaking vil vi velge sjøl. "One doesn't play with an atomic reactor" (Breivik 2007a, s. 15), men på fritiden har sivilingeniører lov å prøve sine grenser for eksempel på ski². De samme tendensene, som gjelder i samfunnslivet i bredere forstand, preger også våre fritidsaktiviteter, for eksempel friluftsliv, som er temaet i denne oppgaven. Sikkerhet er et viktig tema også innenfor friluftsliv, og det kan vi legge merke til hvis vi for eksempel blar i friluftslivsmagasiner, leser artikler og ser på reklame. Det arrangeres kurser og utstedes forskjellige sertifikater, stilles begrensninger og gis anvisninger hva en må og ikke må gjøre ute, det kommer hele tiden nytt og bedre utstyr og så videre. Det snakkes også mye om sikkerhet innen friluftsliv (se for eksempel Bischoff 1999b) og sikkerhet viser seg i friluftslivsfeltet på mange forskjellige måter.

² Gunnar Breivik har drøftet villighet for å ta risiko og oppleve eventyrer som iboende og biologisk egenskap i et menneske, se f.eks. Breivik 2001 og 2007a.

Denne mastergradsoppgaven omhandler tematikk rundt sikkerhet og friluftsliv. Sikkerhet i friluftsliv er et mangesidig og interessant fenomen, som har mange dimensjoner og som kan granskes fra forskjellige vinkler. Sikkerheten har en høy egenverdi; ingen nekter dens berettigelse – ingen vil jo skade seg eller andre på føre andre skade. På denne måten blir sikkerhet også en veldig god handelsvare. Det er lett å selge produkter og tjenester på grunn av sikkerhet og å skape stadig nye behov for alltid dyrere og dyrere saker. Det fins og det utvikles nye forskjellige kurs og sertifikater som er knyttet til sikkerhet, som en må skaffe hvis en vil være oppdatert og kanskje konkurransedyktig i forhold til profesjonelt utøving. Sikkerhet har blitt på moten og har kanskje allerede vært det en stund, ”bare et trygt eventyr fortsetter” erklærte en finsk friluftslivssikkerhetskampanje allerede på 1990-tallet.

Men til tross for at sikkerhet er et av de viktigste utgangspunktene i friluftsliv, spiller risiko knyttet til utøving en viss rolle. En viss risiko er knyttet til nesten alle friluftslivsaktiviteter og risikovurdering og -reduisering er viktige oppgaver for utøvere. Det sies ofte, at risikoen gir mening til visse aktiviteter, det snakkes om ”risikosport”³. Likevel er neppe risikoen selve essensen, unntatt patologiske tilfældigheter. Å føle seg trygg *nok* i det man driver med er uansett en vesentlig dimensjon (se f.eks. Krein 2007, s. 84 eller Howe 2008, s. 7). Hvis risiko skulle spille hovedrollen, er det meget enklere måter oppnå denne enn å drive risikosport – for eksempel å kjøre bil fort uten bilbelte. De som driver med krevende og risikofulle idrett/friluftslivsaktiviteter, bruker mye tid og overskudd for å redusere risiko til et *akseptabelt* nivå. Hvordan en definerer et akseptabelt nivå kommer an på hvilke oppfatninger og meninger en har om risiko, sikkerhet og trygghet – og hvordan risiko oppfattes i en bredere samfunnsmessig sammenheng.

Det kan vel sies, at vi møter risiko på de fleste områder i tilværelsen, men hva da er farlig og hva ikke? Saken er avhengig av hva som betraktes som farlig, eller snarere hvilke risikoer som er akseptable og i hvilke sammenhenger. Er risikoen tatt frivillig eller er den påtvunget,

³ Ifølge Breivik (2002, s. 156): ”aktiviteter der man må regne med som en seriøs mulighet at man kan bli alvorlig skadet eller dø som følge av aktiviteten.” Vi kan finne svært mange andre definisjoner, som er lagt av forskjellige premisser. Jeg nøyter meg med Breivik sin i denne sammenheng. Begreper risikosport og friluftsliv har overlapping, fordi samme aktiviteter kan anses å være begge – avhengig av motiver og meninger knyttet til dem.

er risikoen tatt i forbindelse med uunngåelig eller unødvendig virksomhet. Det er mange livsområder der reduksjon av risiko og maksimering av sikkerhet er viktig og vesentlig. Men i friluftsliv er det litt annerledes. I forbindelse av friluftsliv tas det større eller mindre risikoer, oftest helt frivillig. Vil en kutte ut alle risikoer i sin friluftslivsutøving, er det bedre å holde hjemme⁴. ”No Pain No Gain” pleier man å si på andre siden av Atlanteren – risikoer må tas hvis en vil drive friluftsliv og utvikle seg samt bli bedre i det en liker og elsker å gjøre uansett nærmere motiver. Samtidig er det klokt å sørge for at farene ikke blir for store. Det er altså en interessant spenning mellom trygghet og risiko, og sikkerhet viser seg i et dikotomisk lys i friluftslivet. På grunn av dette ser jeg sikkerheten ikke bare en uatskillelig og vesentlig del av friluftslivet men også et veldig interessant fenomen, som kan granskes fra mange innfallsvinkler. Sikkerhet skal ikke forstås bare som en objektiv ting, ofte i statistisk form, men det er også en subjektiv opplevelse som har sine sosiale dimensjoner. Ut av disse utgangspunktene betrakter jeg sikkerhet som et fenomen som verdt å forske på.

Jeg skal i denne oppgaven konsentrere meg om de sosiale dimensjoner av sikkerhet i friluftsliv. Hovedfokus er å forske på hvordan sikkerhet viser seg i friluftsliv som et sosialt fenomen og hvilke konsekvenser dette får. Jeg skal se på hvordan sikkerheten defineres i friluftsliv samt hvilke forhold virker inn på denne definering. Jeg nærmer meg dette gjennom språket og bruker diskursanalyse som metode. Som forskningsstoff bruker jeg medietekster. Teoretisk baserer forskningen min seg på en teori av sosial konstruktivisme, som betoner språkets rolle i det hvordan vi forstår verden på og hvordan sosial virkelighet oppstår.

Denne mastergradsoppgaven har kanskje litt uvanlig struktur sammenliknet med hvordan forskningsrapporter er vanligvis ordnet. Jeg har teorien med hele tiden, også i analysen. Det at jeg har teorien tett ved empirien er et bevisst valg; diskursanalyse som forskningsmetode er preget av en kontinuerlig bevegelse fram og tilbake mellom teori og forskningsstoff (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993), samt at teori og metode er uatskillelig kjedet sammen (Winther Jørgensen og Phillips 1999). Denne skrivemåten, hvor teorien er med hele tiden, kan

⁴ Som faktisk er ikke veldig trygt, hvis trygghetsnivå defineres for eksempel det på grunnlag av hvor ofte folk skader seg eller hvor folk skader seg mest. Dette er et godt eksempel på den evige diskusjonen om hva egentlig er trygt, sunt osv., som egentlig er et definerings- og ikke minst ontologisk spørsmål, liksom får vi se senere i teksten.

forårsake noe gjentakelse, men en annen måte å organisere teksten ville ikke vært hensiktsmessig i dette tilfellet.

Jeg begynner denne masteroppgaven med en presentasjon av de teoretiske utgangspunktene i dette forskningsprosjekt og først etterpå presenterer jeg problemstillingen. Dette gjør jeg fordi de teoretiske utgangspunktene presiserer problemstillingen og hjelper til med å klargjøre det som jeg er ute etter i denne forskningen. Etter problemstillingen presenterer jeg begreper som er knyttet til oppgavens temaområde og legger fram en oversikt over forskningsstoffet.

Deretter vender jeg tilbake til teorien i kapittelet Metodiske drøftinger, først i et allment nivå og etter det mer detaljert i forhold til denne forskningen i kapittelet Verktøy i analyse.

Drøfting av metodikken åpner veien til selve analysen.

Første delen av analysen er en tekstanalyse. Der skal jeg undersøke sikkerhetens diskurser⁵ i friluftsliv; hvordan sikkerhet blir representert i språklig vekselvirkning og hva slags bilde av fenomenet bygges opp. Som et resultat av denne undersøkelsen får jeg oversikt over hvilke diskurser som brukes når det kommuniseres om sikkerhet i friluftsliv. Deretter utfører jeg en sosiokulturell analyse som utgjør den andre hoveddelen av analysen. I dette trinnet skal jeg drøfte de diskursene som er funnet i en sosiokulturell sammenheng og se på, hvordan de kan forstås innenfor en bredere samfunnsmessig referanseramme. Dette bidrar å belyse sikkerhet i friluftsliv som et mangesidig fenomen, som er knyttet til andre samfunnsfenomener og -tendenser. I den sosiokulturelle analysen skal jeg også benytte Pierre Bourdieus kultursosiologi og noen av hans mest sentrale begreper, og se på sikkerheten i forhold til disse. Slik prøver jeg å belyse fenomenet fra et litt annerledes perspektiv. I lyset av Bourdieu er sikkerhet ikke bare sikkerhet i en konvensjonell mening (at friluftslivsutøving er trygg og skjer ikke noe uhell), men det dreier seg også om posisjoner, hegemoni og makt.

I en tekst⁶ beskrives verden alltid fra en bestemt synsvinkel (Lehtonen M. 1996, s. 70). Denne synsvinkelen innebærer en struktur av bestemte sosiale identiteter, kulturelle verdier og

⁵ En diskurs er en bestemt og forholdsvis regelmessig måte å kommunisere om noe; jeg kommer tilbake til diskurser og definering av begrepet senere i teksten.

⁶ Eller i en annen diskursiv handling; jeg gir en definisjon for dette begrepet senere i oppgaven.

sosiale relasjoner, samt hvordan disse blir definert. Gjennom en diskursanalyse er det hensikten å granske denne synsvinkelen og dra den i tvil. Dermed synes jeg, at den diskursanalytiske forskningsmåten som er basert på sosialkonstruktivistiske tilnærmingen kan åpne for nye perspektiver til sikkerheten. Den kan utvide forståelsen av dette komplekse sosiale fenomenet, som er ikke så enkel som man ofte tror. Diskursanalytisk forskning åpner synsvinkler, som ikke er lette å få fram med andre forskningsmåter. Til syvende og sist kan det være med å bidra bedre sikkerhet i friluftsliv gjennom å synliggjøre det som ligger bakenfor fenomenet.

1.1 Tidligere forskning på temaet

Sikkerhet og friluftsliv er ikke veldig utforsket område, især når sikkerhet forstås ut av andre utgangspunkt enn statistisk frekvens, altså som antall ulykker. Den lille mengden av forskningen som er gjort på temaområdet, er preget av å granske sikkerhet på andre måter enn det gjøres i denne oppgaven. De har hatt fokus på ulykkesfrekvenser og tiltak som har til hensikt å forebygge risiko og redusere ulykker⁷. Kvalitativ forskning innen friluftsliv og idrett, som ser sikkerheten av andre synsvinkler, mangler både i Norge og i Finland⁸. Noen drøftinger rundt temaet har likevel blitt gjort; Bjørn Tordsson har sett på sikkerhet i forhold til friluftslivstradisjon (Tordsson 1999 og 2003). Gunnar Breivik drøfter særlig begrepet risiko i mange sine tekster; han ser risikotaking og risikovillighet som biologiske iboende egenskaper i mennesket, som har noe med menneskets utvikling i evolusjon og våre gener å gjøre (se for eksempel Breivik 2001, 2002, 2007a). Han knytter dette særlig til utøverenes motiver i

⁷ For eksempel har Mytting (2000) forsket på skredulykker og Nilssen (1995) ulykker i friluftsliv i lyset av statistikken, Neegard (2008) og Nastad (2000) har sett på friluftsliv og sikkerhet i forbindelse med friluftslivsvirksomhet på skoler som tiltaksmessig.

⁸ I Finland også en annen kvalitativ forskning om friluftsliv mangler dessverre i stort sett – dermed også forskning om friluftsliv og sikkerhet. Med et enkelt søk på biblioteksdatabase BIBSYS Ask i Norge gir ordet friluftsliv 3741 resultater. I Finland mangler det en lik felles database, men ordet ulkoilu (den mest relevante oversettelsen av friluftsliv på finsk; se kapittel Begreper - friluftsliv) gir 23 resultater i biblioteksdatabase ved Universitet i Lappland og 104 resultater ved Universitet i Jyväskylä. I førstnevnt fins det eneste fakultet for turisme og i sistnevnt for idrett i Finland.

risikosport, snarere enn til sikkerhet som et egentlig tema; likevel tangerer det forskningstemaet mitt. Det er også gjort en del forskning om risikosport og dermed noen av samme aktiviteter som jeg er interessert i denne oppgaven, men med andre typer problemstillinger.

Diskursanalyse som metode er også nokså ukjent innen friluftslivsforskning. Det ser ut til at sosialkonstruktivistisk teori har ikke blitt brukt mye i friluftslivssammenheng. Lite bruk av sosialkonstruktivistisk teori i friluftslivsforskning trenger dog ikke å bety, at denne slags tilnærmingen skulle være irrelevant. Innenfor andre samfunnsforskningsområder har sosial konstruktivisme og diskursanalyse tatt sin plass som likeverdige forskningsredskaper i forhold til andre metodikker. Pierre Bourdieu sin tenkning og begreper er brukt innen friluftslivsforskning i forbindelse med granskning av sosialiseringprosesser og kulturelle endringer (se for eksempel Odden 2008 eller Pedersen 1999) samt å belyse betydning av sosial bakgrunn i forhold til oppleving i friluftsliv (se Arnegård 2006). Jeg skal i denne oppgaven se på Bourdieus begreper på en litt annen måte, med fokus på makt, sosial distinksjon og bruk av diskurser.⁹

Sikkerhet og risiko har man forsket på nokså mye i trafikk- og industrisammenhenger. Tradisjonelt har denne forskningen hatt sitt fokus på sikkerhet på samme måte som innenfor friluftslivsforskningen, for å øke sikkerhet og forminske risiko. Innen trafikk- og industrifeltene har man også brukt andre tilnæringsmåter og teoretiske utgangspunkt, sannsynligvis fordi forskningstradisjon er så lang og det har blitt samlet mye forskning innen disse områder. Norges Forskningsrådet har gjennomført et stort prosjekt, ”Risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT)”¹⁰. Dette prosjektet forsket på risiko og sikkerhet ut fra mange forskjellige synsvinkler, blant annet med et delprosjekt som så på mediers behandling av

⁹ Jeg har hørt at ett bidrag til kunne være Heidi Richardson (1994) sin hovedfagsoppgave “Kraftanstrengelse og ensomhet: en analyse av det norske friluftslivets kulturelle konstruksjoner”. Dessverre fikk jeg ikke tak i denne boken så jeg kan ikke si noe om det.

¹⁰ Tilgjengelig på internett <<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Page&cid=1228296417481&p=1228296417481&pagename=risit%2Fhovedsidemal>> (”Risiko og sikkerhet... 2010), [2.4.2010].

risiko og sikkerhet¹¹, der sosialkonstruktivistisk teori og diskursanalyse ble benyttet. Hele prosjektets sluttrapport er tilgjengelig på prosjektet sitt nettsted, men dessverre ikke rapporter av delprosjekter.

I lyset av det som er skrevet ovenfor, kan det sies at forskning på sikkerhet i friluftsliv er et viktig tema. Området er ikke veldig utforsket og dermed er alle bidrag velkomne for å bedre kunne belyse fenomenet og dens mange sider. Tematikken rundt sikkerhetsfenomenet er mangesidig og trenger å bli drøftet ut av mange forskjellige utgangspunkt. Denne forskningen har altså sin plass i forskningsfeltet innen friluftsliv hvor den kan gi et lite bidrag til å dekke mangelen av denne type forskning; både i forhold til teorigrunnlag og metodebruk, men også i forhold til forståelsen av sikkerhet som et mangesidig fenomen.

¹¹ Tilgjengelig på internett <<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Prosjekt&cid=1193731603345&pagename=risit/Hovedsidemal&p=1228296417524>> ("Risiko og sikkerhet... 2010), [2.4.2010].

2 Teoretiske utgangspunkt

Temaområde i forskningen min er sikkerhet i friluftsliv og jeg går særlig inn på den subjektive og den sosiale dimensjonen ved sikkerhet. Jeg er ikke opptatt av hva er risikabelt og farlig i lyset av statistisk data eller målinger, hvor de største eller minste sannsynligheter for å skade seg finnes eller hvilke konsekvenser risikotaking i friluftsliv kan føre til. Derimot er jeg interessert i hvordan sikkerhet defineres og produseres i sosial vekselvirkning og dels på individuelt nivå, og hva som kan finnes bakenfor disse. Grenselandet mellom det sosiale og det individuelle er interessant å se nærmere på. Slik kan det forstås strukturer som ligger bakenfor dette sosiale fenomenet og se sikkerhet i friluftsliv i et nytt lys. Dette bidrar til å reflektere over sikkerhetsfenomenet.

Det er karakteristisk for sosial vekselvirkning, at det skjer språklig. Gjennom språkbruk bygger, ordner, representerer og forandrer vi verden; med vår måte å snakke eller kommunisere er vi aktive spillere i å skape sosial virkelighet. Teoretisk er en slik tankefigur om språkets virkelighetsoppbyggende karakter er knyttet til sosial konstruktivisme, som danner et ontologisk utgangspunkt i forskningen min. Ifølge dette tankemønsteret er vår sosiale virkelighet konstruert i en sosial og språklig vekselvirkning. Språk betraktes ikke et fenomen som (bare) avspeiler virkeligheten, men også skaper den. Dette betyr også, at vår virkelighet er ikke objektivt gitt for oss, men vi skaper og former den i sosial interaksjon. Den er ikke statisk men utvikler og endrer seg hele tiden. (Burr 1995; Jokinen, Juhila og Suoninen 1993; Winther Jørgensen og Phillips 1999)

Til sosial konstruktivisme hører det også en tanke om at språk kategoriserer verden. Gjennom språk lager vi kategorier og vår tilgang til verden er kun gjennom disse kategoriene. Dette betyr at alle tingene får sine meninger gjennom språket. Det er viktig å legge merke til, at sosial konstruktivisme ikke benekter, at de finnes en sosial og fysisk virkelighet utenfor språket. Begge eksisterer uansett våre kategorier eller språk, men adgang til dem er formidlet av *diskurser*¹². Tingene har ikke noen betydningsinnhold i selv seg, men vi tillegger meninger

¹² Ordet *diskurs* kan defineres som en bestemt og forholdvis regelmessig måte å kommunisere om noe, som er oppbygd i sosiale praksiser, og som oppbygger sosial virkelighet (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993, s. 27;

til dem, i forbindelse med sosial praksiser (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993; Winther Jørgensen og Phillips 1999). En stein blir en stein og et fjell blir et fjell gjennom språk, de får meninger ifølge de diskursive kontekster de innplasseres i. Det at et fjell er "et fjell", er et diskursivt spørsmål. "Et fjell" er ikke noe i seg selv, men det henviser til en stor steinhaug, og det får sin betydning i forhold til noe annet, for eksempel "dal" eller "tjern". Dermed er defineringen også alltid sosialt konstruert. Fenomenene får sine meninger også gjennom hvordan de blir representert i språklig vekselvirkning og hvilke fortolkningsrammer de blir knyttet til (Hall 1997, s. 3). Meningene blir oppbygd i forhold til hverandre og de blir synlige i motsetninger. For eksempel trygghet blir definert i forhold til noe som anses som ikke-trygt.

Likevel er disse kategorier og begreper konstruerte, uten at de nødvendigvis skulle henvise til noen reelle egenskaper hos tingene som vi plasserer i dem. I sosialkonstruktivistisk tenkning er denne kategoriseringen ikke tatt for gitt (Burr 1995). Det betyr, at forskning skal gjøre oppmerksom på hvordan sosial interaksjon produserer disse kategorier og dermed en bestemt forståelse av verden. I tillegg er disse kategoriene og begrepene, og dermed vår forståelse av verden, kultur- og tidsmessig spesifikke; kulturen er alltid til stede i meningsbyggingsprosesser. (Burr 1995; Hall 1997). Sikkerhet i friluftsliv er altså en relasjonell sak; spørsmålet er hvem definerer sikkerheten, når denne defineringen gjøres og i hvilken kontekst.

Ifølge sosialkonstruktivistisk tenkning ter verden seg for oss gjennom meninger.

Virkeligheten er ikke bare meninger, men vi kan ikke drøfte eller få tak i verden uten å legge mening i det. Hvis vi tenker dette på denne måten, legger vi merke til at det trenges språk for å erfare noe. Hvis vi da ønsker å se bakenfor en erfaring eller opplevelse, må vi granske dette språket som brukes for å avbilde og formidle dem. Sikkerhet blir ikke sikkerhet uten språket, det er først språket som synliggjør fenomenet og lar oss å få grep av det. Burr (1995, s. 4) gjør oppmerksom på, at oppfatninger og innsikter i verden blir produsert i sosial vekselvirkning. Derfor er disse interaksjoner, særlig i en verbal form, et interesseområde for forskning med et sosialkonstruktivistisk perspektiv.

Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 9). Fairclough (1995) definerer en diskurs på en følgende måte: en språklig handling, som representerer en bestemt sosial praksis ut av en bestemt synsvinkel.

Altså skaper språk sosial virkelighet, men ikke bare på én måte. Med andre ord er det mange forskjellige meningssystemer, mange forskjellige måter å oppfatte virkelighet gjennom språket. Som skrevet tidligere, vi kan bruke ordet diskurs for å beskrive et sânt meningssystem. Men en diskurs vil også kunne oppfatte mer enn bare språk eller språkbruk i forskjellige sammenhenger. Også ikke-språklige handlinger kan oppfattes å være en del av diskurs; Laclau og Mouffe skiller ikke diskursive og ikke-diskursive handlinger i sin diskursteori, uansett om disse handlingene er lingvistiske eller ikke (Laclau og Mouffe 2001, s. 107–108). Ifølge dem er diskurser materielle konstruksjoner. Alt som er produsert eller gjort med hensikt til noe, uttrykker en diskurs og gir inntrykk av en diskurs. Burr (1995, s. 50–51) har også en bred diskursoppfatning: ifølge henne kan en diskurs få sin manifestasjon som en tekst, som et bilde, i arkitektur etc.; ”anything that can be ’read’ for meaning can be thought of as being a manifestation of one or more discourses and can be referred to as a ’text’” (Burr 1995, s. 51), “and can be analysed to discover the discourses operating within those texts” (Burr 1995, s. 142). I forhold til mitt forskningstema kan vi for eksempel også se på stimerking, områdebegrensning på grunn av skredfare eller ”redningsstolper”¹³ som en del av sikkerhetens diskurs i friluftsliv. Det lages også forskjellige fysiske konstruksjoner for å bedre sikkerheten når det for eksempel tilrettelegges friluftslivsområder; dermed er sikkerhet ikke bare en lingvistisk realitet, men også en materiell realitet.

Med en slik bred forståelse av diskursenes egenart, kan sikkerhet i friluftsliv forstås gjennom en inndeling i verbale og ikke-verbale diskursive handlinger. Disse diskursive handlingene kan dermed finnes i følgende sammenhenger:

- media: aviser, tidsskrifter, litteratur, bilder i ulike kontekster, filmer etc.

¹³ Redningsstolper er et nytt system i turløyper i Finland. Det settes opp stolper med avstand på ca. 1 kilometer, i stolpene står det kommunens navn en er i og en kort nummerserie. Mening er at ved nødsituasjon er det lett å gi eksakt plass til redningstjeneste, og det skulle bidra til å få hjelp til stedet raskere (”Pelastustolpista...” 2008). Systemet er foreløpig i bruk i nokså få steder. Sannsynligvis har systemet ikke tenkt spesielt mye i forhold til naturopplevelsen (jf. f.eks. Bischoff 2003, Bischoff 2005, Vistad 1995; også Tordsson 2003), men etableringsbeslutningen har vært preget av annen slags tenkning – sikkerhet og lettelse av mulige redningsaksjoner har vært prioritert. Dette kan drøftes i forhold til Furedi sin tenkning; han har skrevet spissaktig av nåtidens sikkerhetsorientert samfunn (se Furedi 2002).

- regelverk, anvisninger, lover
- virksomhetsmåter, skikk og bruk
- kommunikéer, uttalelser, samtaler
- utdanning, institusjoner, kvalifikasjoner
- tilrettelegging i forskjellige former
- utstyr og utstyrsmete

Vi kan spørre, hvordan sikkerhet i friluftsliv defineres og viser seg for eksempel som begrensninger, regler, lover, måter å gjøre noe, kvalifikasjoner etc. Sikkerhet blir altså definert og styrt gjennom sosiale handlinger. Laclau og Mouffe ser slike handlinger som politiske; de hevder at de er politiske artikuleringer som avgjør, hvordan vi handler og tenker. Med politikk mener de at vi skaper hele tiden den sosiale virkeligheten på bestemte måter som samtidig utelukker andre måter; våre handlinger alltid reproducerer eller forandrer de herskende diskurser (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 45–47). Dette betyr, at politiske prosesser avgjør, hvordan man forholder seg til for eksempel sikkerhet i friluftsliv, hvordan fenomenet forstås og blir organisert.

Ifølge sosialkonstruktivistisk tenkning finnes fysisk virkelighet slik som den er, men den er ”helt sosialt overlejet” (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 47). I en objektiv virkelighet fins det forskjellige risikoer som har reelle konsekvenser og i forhold til friluftsliv er sikkerhet en ting, som må tas i betraktning, ellers kan turene bli ganske korte og smertefulle. Det at sikkerhet og risiko granskes som språkmessige og sosiale fenomener, betyr ikke at de ikke skulle vise seg i andre sammenhenger, som objektive ting som har håndgripelige konsekvenser. Men også tvert imot; de eksisterer også i andre former og de kan og må også granskes ut av disse utgangspunkt. En diskursiv og en ”riktig” virkelighet trengs ikke å se som motsetninger til hverandre¹⁴.

¹⁴ I sine ekstreme former fører sosial konstruktivisme til et filosofisk problem i relasjon mellom virkelighet og diskurser. Dette skjer fordi språk er et selv-refererende system, altså en ting kan defineres bare i forhold til andre ting i samme systemet. Vi kan ikke vite, om vi har ord i vårt språkssystem som henviser til eller avbilder virkeligheten. Dette leder til relativisme, der kan ikke sies noe om diskursens forhold til virkeligheten, og en ekstrem relativistisk posisjon leder videre til en påstand, at ingenting eksisterer på andre måter enn det eksisterer i diskurser. (Burr 1995, s. 57–61, 85–87.) Dette er likevel en ekstrem form for sosial konstruktivisme. Laclau og

Sikkerhet og risiko forstås, som nevnt, ofte bare som talmessige forhold, som frekvenser og sannsynligheter. Sikkerhetsfenomenets egenart er kanskje slik at det inviterer til å drøftes ut av et positivistisk¹⁵ utgangspunkt. Sikkerhet er jo et konkret og lett forståelig forhold som kan ha tydelige konsekvenser. Men som sagt tidligere, dette foreviser bare én side av fenomenet. Hvis alt tenkes ut fra tesen ”If you can’t count it, it doesn’t count”, viser verden seg i en veldig enkel form. Det fins plass og er et behov for flere tilnæringsmåter og med en mangesidig granskning dukker det ofte opp nye sider av fenomenet¹⁶.

Mouffe (2001, s. 108) ser det samme på en annen måte: fordi alt i språket er definert i forhold til noe annet og definering er sosialt skapt, er alt definering alltid en del av en bestemt diskurs. Det vi si at vi kan ikke nå ting i sin ”opprinnelig” form. Dette betyr likevel ikke, at ting ikke skulle eksistere som fysiske objekter. Vi kan ikke nå denne ”opprinnelige” formen, fordi det vi oppdager, har fått mening for oss gjennom diskurser. Ut fra dette er det umulig å skille denne diskursive virkeligheten fra andre former av virkelighet. Men fordi alt viser seg for oss i hvert tilfelle i en bestemt og meningslagt form, som ”noe”, er et spørsmål om det fins en virkelighet utenfor diskurser eller ei et irrelevant spørsmål og det ikke trenges å krangle om det. Jokinen og Juhila (1991, s. 3) påminner, at spørsmål som er knyttet til virkelighetsoppfatninger er evige diskusjonstemaer i samfunnsfilosofi og særlig i sosial konstruktivisme. Parker (1992) har forsøkt å løse dette problemet, men det er ingen grunn til å drøfte det mer i denne sammenheng, fordi hensikten i denne oppgaven ikke er vitenskapsfilosofisk, men fokus er annetsteds.

¹⁵ Ofte vil kvantitativ forskning basere seg på en ontologi, som kan kalles *positivistisk*, der kvantifisering er som kriterium; bare det som kan telles eller måles kan beskrive virkeligheten.

¹⁶ Det er mye diskusjon – eller snarere debatt – om relevans og brukbarhet mellom kvalitativ og kvantitativ forskning, se f.eks. Töttö 2000 og Alasuutari 2007.

3 Problemstilling

Med bakgrunn i de skisserte teoretiske utgangspunktene fortolker jeg sikkerhet i friluftsliv som et sosialt fenomen. Til tross for at jeg har en bred diskursoppfatning som er inspirert av Laclau & Mouffe sin diskursteori og Burr sin oppfatning av sosial konstruktivisme, har jeg likevel valgt å bruke tekst som mitt primære forskningsstoff. Jeg har gjort dette valget, fordi jeg er tvunget for å avgrense omfanget av oppgaven. I tillegg bruker jeg i tråd med den brede diskursoppfatningen jeg har i oppgaven min, noen eksempler av diskursuttrykk som er i andre former enn i skrevet tekst, altså ikke-lingvistiske diskursive handlinger. I dette tilfellet dreier det seg om bilder. I analysen av forskningsstoffet mitt bruker jeg den bredere diskursoppfatningen i en større utstrekning, altså der blir diskurser fortolket også ut fra andre diskursuttrykk enn bare lingvistiske. Dermed er denne oppfatningen i bruk på et sekundært nivå i oppgaven min.

Som tidligere nevnt, skal jeg først se på hvordan sikkerhet i friluftsliv defineres og hvilke omstendigheter som påvirker hvordan sikkerhet og sikkerhetsoppfatning blir definert. Mitt første forskningsspørsmål altså dreier seg om sikkerhet i friluftsliv og diskurser og kan uttrykkes på følgende måte:

Hvilke diskurser er det å finne i ulike medietekster, som kan knyttes til temaområdet sikkerhet i friluftsliv? Hva slags bilde formidler disse tekstene av sikkerhet og hvordan blir sikkerhet representert i dem?

Analysens første del, tekstanalysen, svarer på dette forskningsspørsmålet. Etter å ha funnet fram til diskursene skal jeg gå et steg videre og se på diskursene og den diskursive praksisen rundt temaområdet i en sosiokulturell referanseramme. I denne sosiokulturelle analysen drøfter jeg diskursene i forhold til vide samfunnsmessige fenomener og prøver å finne hvilke kulturelle tendenser de uttrykker¹⁷. Dette trinnet av oppgaven svarer på et følgende spørsmål:

¹⁷ Og samtidig skaper denne kulturen, ifølge sosialkonstruktivistisk tenkning.

Hvilke meninger får sikkerhet i disse tekstene i en samfunnsmessig referanseramme? Hvilke kulturelle og sosiale fenomener kan knyttes til sikkerhet og diskurser omkring den i disse tekstene?

I dette andre forskningsspørsmålet vil jeg også bringe fram en friluftslivskulturell dimensjon mellom to land. Som en finne har jeg vokset opp i Finland og blir sosialisert i finsk friluftslivskultur. Gjennom studiene mine har jeg bodd noen år i Norge og lært meg et og annet om norske friluftsliv og friluftslivskultur, både i studier og i nonformale kontekster. En utsikt til to friluftslivskulturer er interessant og derfor noe som jeg vil utnytte i forskningen min. Dermed skal jeg i det andre forskningsspørsmålet også undersøke, om det er forskjell mellom Norge og Finland i måten sikkerhet i friluftsliv representeres. For å svare på dette underspørsmålet har jeg inkludert forskningsstoff fra begge landene.

I den sosiokulturelle granskningen skal jeg også se på sikkerheten i friluftsliv i forhold til Pierre Bourdieu sin kultursosiologi (f. eks. Bourdieu & Wacquant 1995; Prieur & Sestoft 2006). Jeg bruker Bourdieus begreper habitus, felt og kapital¹⁸ og ser sikkerhetsfenomenet og dens representasjonsmåter i lyset av dem. I overensstemmelse med Bourdieu kan en språklig vekselvirkning om sikkerhet i friluftslivet betraktes som et rom hvor kjempes om posisjoner og hegemoni. Denne kampen kommer til syne i diskursenes egenart: ifølge Laclau og Mouffe (Winther Jørgensen og Phillips 1999) er en diskurs en fastleggelse av betydninger; denne fastleggelsen utelukker andre mulige betydninger. I en diskursiv praksis pågår det dermed alltid en kamp om definisjonsmakt og hegemoni, og jeg anser denne kampen som et forsøk å samle kapital og oppnå en god posisjon i feltet. Dermed vil uttalelser om sikkerhet også handle om makt.

¹⁸ Jeg gir definisjoner av disse begrepene i kapittel Sosiokulturell analyse, s. 111-113.

4 Begreper

Sentrale begreper i oppgaven min er sikkerhet, risiko og friluftsliv. I tillegg kommer det flere begreper med fra oppgavens teoretisk referanseramme og fra teorier som jeg har brukt i oppgaven. Alle sentrale begrepene som jeg har i oppgaven er vide og kan forstås på forskjellige måter – da blir meningsinnholdet av begrepene forskjellige. Begreper som er tatt fra forskjellige begrepsapparater har forskjellige meningsinnhold (Varto 1992). Derfor er det svært vesentlig å definere dem nøyaktig. Bare med ordentlig definerte begreper vi kan være sikre hva forskningen dreier seg om – dette blir altså et ontologisk spørsmål. Jeg skal i dette kapitlet drøfte og gi en definisjon av hvert begrep for seg. Andre begrepene som jeg bruker skal jeg definere i den konteksten hvor jeg bruker dem.

4.1 Friluftsliv

Den sosiale konteksten av forskningen min lokaliserer seg i friluftslivet. Det fins mange forskjellige definisjoner av begrepet friluftsliv, noen trange og andre vide, og definert i mange kontekster og ut av ulike utgangspunkt (se f.eks. Odden 2008, s. 24–28). Forskjellige definisjoner har over tidene konkurrert og stridd mot hverandre. Avgrensning av et begrep kan ses som et politisk spørsmål, hvor forskjellige motiver påvirker i bakgrunnen.

En offisiell norsk definisjon av friluftslivet, som er utgitt i Stortingsmelding nr. 39 (2001, s. 9), er følgende:

..opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse. ..ikkje konkurranseprega, ikkje motoriserte friluftaktivitetar som går føre seg på allment tilgjengelege, naturprega område.

Denne definisjonen kan ses som én blant mange andre, men likevel samler den mange synspunkt som er sentrale også i andre definisjoner. Ofte defineres friluftslivet slik at det er fysisk aktivitet i friluft og at det skjer på fritiden, det vil si deltakelse på aktiviteter som er drevet av deltakerens egne motiver. Slik blir næringsvirksomhet og profesjonell konkurranseidrett utelukket. I tillegg spiller naturen på en eller annen måte en viktig rolle for at aktiviteten skulle regnes som friluftslivet. Friluftslivets forhold til naturen og naturopplevelsen er likevel meget avhengige av den som definerer, men tradisjonelt har naturopplevelsen vært en sentral dimensjon i friluftslivet (Tordsson 2003).

Begrepet friluftsliv er ikke lett å oversette til finsk. Det er ikke heller lett å finne et helt motsvarende begrep, fordi friluftsliv -begrepet er sterkt knyttet til historien og kulturen¹⁹. I Finland har begrepet ”ulkoilu” (opphold i friluft) nesten samme ideinnholdet som begrepet friluftsliv i Norge, men likevel betyr ikke dette ordet helt det samme som ordet friluftsliv i Norge. Ordet ”ulkoilu” er relatert til for eksempel spaserturer, opphold i ute og andre rolige aktiviteter der hovedfokus er på å få frisk luft og litt mosjon, så man bruker ikke dette ordet om for eksempel frikjøring eller padling. Mer idrettsaktige aktiviteter er dermed utelukket. Skal man ta en skitur, uansett er det på løypa eller i fjellet, bruker man ikke ordet ”ulkoilu” om denne aktiviteten, men snakker om skitur eller skikjøring, altså om aktiviteten selv. På samme måte gjør man ved nesten alle tenkelige aktiviteter, som i Norge er dekket av ordet friluftsliv. Dermed er skillelinjen mellom friluftsliv og idrett eller mosjon kanskje ikke så tydelig i den finske språkbruken når det snakkes om friluftslivsutøvelse. I forskningssammenheng ”ulkoilu” inneholder i stort sett samme elementer som definisjonen om friluftslivet i Stortingsmelding. (se f.eks. Virtanen et al.) 2001, s. 25). Et annet begrep som brukes mye i forskningen i Finland er ”luonnon virkistyskäyttö” (naturens rekreasjonsbruk), som har omtrent den samme meningen som et amerikansk begrep ”outdoor recreation”. Dette begrepet omfatter friluftsliv og forskjellige utendørsaktiviteter uansett om er de motoriserte eller ei samt noe greiner av utendørsidretten. I offentlige sammenheng brukes da også dette begrepet for å omtale all fritidsbruk av natur som har rekreasjonshensikt.

I Finland er det ikke så mye diskusjon omkring definisjonen av friluftslivet. På grunn av friluftslivets svake posisjon i forvaltningen, fins det ikke noe offisielle definisjonen. År 2005 etablerte det ”Friluftslivsforum” (Ulkoilufoorumi) som består av 17 organisasjoner, som har friluftslivet som en viktig del av deres virksomhet samt representanter fra statlige institusjoner og departementer som har noe med friluftsliv å gjøre. Statens tilstedeværelse i dette forumet er kanskje det største politiske bidraget til friluftslivet i Finland. Friluftslivsforumet har gitt ut en følgende definisjon av friluftslivet (”Ulkoilufoorumi” 2010):

Ifølge medlemsorganisasjoner i Friluftslivsforumet, friluftslivet er:

¹⁹ Se f.eks. Tordsson 2003.

- *aktiviteter som er hovedsakelig muskeldrevet (seiling og båtsport²⁰ regnes likevel med).*
- *skjer i friluft.*
- *skjer i naturomgivelse eller ombygde omgivelser som er knyttet til naturomgivelsen (f.eks. gangstier, sykkelveier).*
- *utnytter allemannsretten og er avhengig av den.*
- *skjer hovedsakelig for fornøynsens, rekreasjonens eller mosjonens helsefremmende effektens skyld*
- *er ikke imot prinsipper om bærekraftig utvikling*

Naturopplevelsen spiller egentlig ikke noe direkte rolle i denne definisjonen, mens mosjon- og helseperspektiver er framhevet. Det er også verdt å legge merke til, at definisjonen er utgitt av Friluftslivsforumets medlemsorganisasjoner; staten vil ikke binde seg til denne definisjonen, til tross for at den er med i forumet.

Friluftslivets forvaltningsmessig eller politisk posisjonen i samfunnet i Finland er ikke så sterk enn i Norge²¹. Forskjellige friluftslivsaktiviteter er viktige fritidstidssysler, liksom vi kan lese fra forskningsrapporter²² (se f.eks. Sievänen 2001), men friluftslivet i seg selv er ikke noe stort tema innenfor forskning, politikk eller forvaltning. Snarere kan det sies, at friluftslivet er med i ulike samfunnsområder som en usynlig del. I tillegg er friluftslivsdiskusjon i Finland sterkt preget av kommersialisme i form av turisme. Friluftslivsdiskursen er ofte knyttet til turisme på en eller annen måte, og det diskuteres mer om ”naturturisme” enn rekreasjonsmessig opphold i friluft eller naturen. Ikke før enn i de siste årene har friluftslivet styrket sin posisjon i Finland som et selvstendig fenomen.

I forhold til denne oppgaven inneholder den finske definisjonen om friluftslivet mange forhold som kan fortolkes på ulike måter. Hvordan bedømmes det om en aktivitet strider mot

²⁰ Uansett om det er motor- eller muskeldrevet båtsport.

²¹ Årsaker til dette kan finnes i historien; det er skildrende, at om friluftslivets historie og røtter i det finske samfunnet har ikke skrevet særlig mye ennå.

²² Forskningsmessig hovedvekt er på kvantitativ forskning, der produseres statistikk om friluftslivsutøvelsen.

bærekraftig utvikling eller ikke? Fortolker vi dette strengt, skulle alt friluftslivet skje i umiddelbar nærheten av utøverens boplass, slik at det ikke er nødvendig med transport. Eller den skulle skje med transportmidler som ifølge nåtidens kunnskap er den beste og minst belastende transportmåten. På denne måten blir det helt umulig å avgjøre hva inngår i friluftslivet og hva ikke, og det ville være nødvendig med en inngående kunnskap om miljøvennlig livsstil for å foreta slike avgrensninger²³.

Definisjonen som er gitt i Stortingsmelding nr. 39 innebærer også en del problemer. Kanskje det mest sentrale poenget i forhold til denne forskningen er den som Odden (2008, s. 25–26) tar opp: friluftslivets skille fra idrett. Sikte på miljøforandring og naturopplevelse er tatt med i definisjonen for å kunne gjøre dette skillet, men liksom Odden drøfter, hvordan en kan kjenne utøvere sine motiver så godt, at det går an å bedømme om deres utøving er friluftsliv eller ikke. Det er en rekke aktiviteter også i denne forskningens interesseområde hvor naturen er mer som arena for selve aktiviteten, altså der selve aktiviteten er det sentrale, men likevel danner naturen en helt vesentlig dimensjon for utøvelsen.

I denne oppgaven spiller ikke definisjonen av friluftslivet en så viktig rolle. For eksempel vil det med tanke på oppgavens mål ikke være hensiktsmessig å gjøre en stram begrensning om hva som anses som friluftslivet og hva kan regnes å være idrett. Bjørn Tordsson (2003, s. 61–65) presenterer i sin doktoravhandling et systemteoretisk utgangspunkt for å tegne en skillelinje mellom idrett og friluftslivet. Kort sagt ifølge systemteorien følger idrett en logikk av en binær kode “vinne/tape”. Mange friluftslivsaktiviteter kan også utøves ifølge denne konkurranselogikken. Dermed vil det i mange tilfelle komme an på utøverens motiver om en aktivitet er idrett eller friluftsliv. Tordsson drøfter skillet ennå bredere og ser det også gjennom andre perspektiver. Jeg begrenser meg imidlertid i denne konteksten til perspektivet som er skissert ovenfor. Det vil si, at utøvelsen som er knyttet til konkurranse faller ut av oppgavens interesseområde, men ellers skiller jeg ikke idrett og friluftsliv av hverandre i denne oppgaven.

²³ Denne tanken om friluftslivets miljøvennlighet har vært en viktig omstendighet innenfor defineringskamper allerede på 1970-tallet i Norge (Odden 2008, s. 24).

En streng holdning til innholdet i begrepene vil i denne sammenhengen være lite hensiktsmessig, fordi det likevel er snakk om sosiale fenomener, som delvis overlapper hverandre i oppgavens interesseområde og er i hvert fall parallelle. På samme måte er det uhensiktsmessig å gjøre en streng vurdering av hvilke aktiviteter som oppfyller alle kravene i friluftslivsdefinisjonene og dermed kan regnes som friluftsliv. Skogen og Pedersen (Odden 2008, s. 26) har foreslått at friluftslivet må forstås som et relasjonelt begrep: ”innholdet i friluftslivsbegrepet vil være sosialt kulturelt betinget, og at det dermed beskriver menneskets relasjon til natur og fritid ut fra deres egen tid, samt sosial og kulturell tilhørighet”. Med denne tanken i bunn, skal jeg i denne oppgaven betone *forståelsen* av fenomenet istedenfor definering. Forståelsen av friluftsliv kan bygge på og ha utgangspunkt i de to tidligere angitte definisjonene. Jeg skal i løpet av teksten bruke ordet friluftslivskultur, og skal gjøre drøftinger i forhold til den, men jeg syns at disse to definisjoner som jeg har presentert, gir en tilstrekkelig forståelse av friluftslivet som kultur og et sosialt fenomen.

I denne oppgaven nærmer jeg meg definering fra litt forskjellige retninger. Jeg ser på hele fenomenet fra en synsvinkel til en vanlig friluftslivsutøver, som leser disse tekstene som jeg har som forskningsmateriale. Denne leseren får innspill til sin egen tenkning fra tekster, og hans oppfatninger av sikkerhet i friluftsliv danner seg i vekselvirkning med denne diskursive praksisen²⁴. Jeg som forsker har ingen mulighet å vite, om tekstens produsent er skrevet teksten ut fra en idretts- eller friluftslivets synsvinkel; altså om den er ment å representere idrett eller friluftsliv. Dette er noe jeg ikke kan vite når forskningsstoffet er produsert i kommersielle sammenheng, ut fra motiver som trolig ikke har samme verdigrunnlag som friluftslivet. Istedenfor har jeg bygd opp forskningsstoffet av artikler, som jeg tror vil være nyttige og interessante i forhold til leserens friluftslivsutøving. Meningen er å granske hvilke bilder tekster formidler til leseren, altså forskningen beveger seg i leserens verden og har den som utgangspunkt.

²⁴ Særlig Laclau og Mouffe sin diskursteori betoner, at individets handlingsmuligheter er begrenset av diskurser (Winther Jørgensen og Phillips 1999).

4.2 Risiko

Begreper risiko og sikkerhet ligner hverandre; egentlig er de forskjellige sider av samme sak²⁵. Sikkerhet kan derfor forstås som summen av risikoer eller ikke-risikoer; altså mye risiko betyr usikkerhet og motsatt. Med en slik tankegang blir risikoen en konkretisering av sikkerhet, en slags manifestasjon og attributt av det. Risiko oppfattes utgangspunktlig som negativt. Hvis risikoen blir virkelighet, kan det ha negative følger; risiko betyr altså en mulighet for at noe uønsket kan skje. Hvordan en oppfatter risiko, er påvirket av hvordan risiko blir oppdaget, hvor stor og fryktende risikoen er, hva slags muligheter en har for å kontrollere, begrense og forminske risiko samt om risikotaking er frivillig eller påtvunget (Kuusela & Ollikainen 2005; Niemelä 2000). Risikobegrepet kan også granskes ut fra en dikotomisk objektiv-subjektiv -tilnærming. Subjektiv henviser til en personlig opplevelse eller erfaring; altså den kan forstås som en skjønnsmessig bedømmelse, dannet på grunnlag av vurderinger av farer, trusler og sjanser. Objektiv henviser derimot til en målbar størrelse, som har med kvantifiserbare sannsynligheter å gjøre. Jeg har valgt å bruke denne måten å nærme meg begrepet risiko og begrepet sikkerhet, fordi den passer godt til min teoretiske grunnlag i denne oppgaven. Den er også mye brukt i forbindelse av vurdering om risiko og sikkerhet (se for eksempel Bischoff 1999a eller Teigen 2001). Denne fordelingen er egentlig et ontologisk og epistemologisk spørsmål, slik som vi skal komme nærmere inn på senere i oppgaven.

4.3 Sikkerhet

Sikkerhet i friluftsliv kan defineres ut av mange forskjellige utgangspunkt og det kan finnes mange forskjellige sikkerheter. La oss spørre, hva sikkerhet egentlig er. I hverdagslivet betyr sikkerheten ofte noe som er, anses som eller produserer trygghet. Sikkerhet er viten at noe godt fortsetter, mens dens motpol utrygghet er usikkerhet i forhold til dette (Niemelä 2000, s. 24; Ryyänen 2000, s. 52). Mindre risiko betyr ofte bedre sikkerhet og motsatt. Slikt blir sikkerheten noe, som har til hensikt å minske risiko og forebygge et uhell. En ulykke eller et

²⁵ Andre begreper som tilhør samme familien er f.eks. trussel, fare og frykt. De henviser til mer konkrete saker enn hva begrepene sikkerhet og risiko gjør. Derfor bruker jeg i stort sett kun de to sistnevnte i denne oppgaven.

uhell kan være både fysisk og psykisk²⁶, så kan det snakkes om enten fysisk eller psykisk sikkerhet. Men sikkerheten kan også forstås gjennom andre dimensjoner og i denne oppgaven gransker jeg den på den med hjelp av den samme dikotomiske subjektiv – objektiv - fordelingen som risiko.

Forståelsen av sikkerheten er ofte relatert til både statistikk og risiko; det som er statistisk sett trygt og ikke er forbundet av en stor risiko, anses som trygt. Da er sikkerheten et resultat av liten risiko. Betraktet på denne måten har sikkerheten noe med objektive forhold å gjøre; altså vi kan forstå begrepet *objektiv sikkerhet* i betydningen liten risikomulighet i objektivt sett, en liten sjanse for en ulykke eller et uhell. Men både sikkerhet og risiko har også sine subjektive dimensjoner – noe som ikke kan regnes statistisk eller kalkuleres, men må forstås ut av et annet perspektiv. Denne forståelsen danner også utgangspunktet for sikkerhet- og risikobegreper i dette forskningsprosjektet.

4.3.1 Sikkerhet som en subjektiv opplevelse

Sikkerheten kan forstås som en subjektiv opplevelse eller erfaring. Det har noe med ”skjønn” å gjøre, og dens egenart er en slags forestilling. Egentlig skulle det snakkes om trygghet istedenfor sikkerhet i denne sammenhengen, fordi begrepet sikkerhet har mer med det objektive å gjøre. La oss spørre er sikkerheten noe som vi kan føle i hele tatt? Kan vi føle kapitalisme? Svaret er nei, vi kan føle konsekvenser eller manifestasjon av begge to, eller hva de betyr og hvilken mening de har for oss eller hvordan de ter seg for oss, men ikke selve fenomenet. Begrepet trygghet tar for sitt utgangspunkt ”å føle seg trygg”²⁷. Denne følelsen er subjektiv og personlig. Altså dreier det seg om hvordan trygghet ter seg for oss eller hvilke meninger vi har i forhold til den.

²⁶ Oftest slik i friluftslivssammenhengen når det snakkes om sikkerheten. I bredere forstand kan en ulykke eller et uhell være også f.eks. økonomisk, politisk etc., også i friluftslivet. Men økonomiske eller politiske uhell i friluftslivet faller utenom interesseområde av denne oppgaven.

²⁷ Det er interessant å drøfte trygghetsfølelse i forhold til mestring og utfordring, som er begge viktige kvaliteter i friluftslivet – især når det snakkes om de tidligere nevnte risikosport-aktivitetene.

Fenomenologi er en teori, som kan bidra til å forstå trygghetsopplevelsen. Fenomenologien anser erfaringer som sentrale faktorer for hvordan vi forstår verden; eller vi kan si at alt er basert på erfaringer, fordi vår tilgang til fenomener og saker går gjennom våre erfaringer. Erfaringen har et vidt meningsinnhold i fenomenologien, den oppfattes som menneskets forhold til sin egen virkelighet. Dette betyr også, at alt det vi tenker, alle begreper, teorier og meninger har sin opprinnelse i erfaringen. Vårt verdensbilde er basert på vår erfaringene av verden, eller som sagt, vår tilgang til verden går gjennom vår erfaringene (Bengtsson 2001, Laine 2001).

Fenomenologien er en erfarenhetsfilosofi. Fenomenologien understreker viktighet av en subjektiv erfaring; en enkel opplevelse står i sentrum. Altså er fenomenologien særlig interessert i hvordan en opplever noen fenomen, hvilke erfarne kvaliteter som er å finne og hvilke mulige meninger fenomenet får i denne enslige opplevelsen. Fenomenologien vil gå til ”sakerna själva”, liksom Bengtsson (2001, s. 26) har oversatt Husserl sitt sentrale begrep. Jeg i oppgaven min vil forstå trygghetserfaringen på samme måte, altså vil jeg se den enkelte opplevelsen som et utgangspunkt.

Ethvert menneske sitt forhold til forskjellige forhold blir synlig i erfaringene. Erfaringene oppstår i vekselvirkning med virkeligheten (Laine 2001). For eksempel trygghetsopplevelsen oppstår når visse betingelser blir til stede, med andre ord når et menneske møter de meningene i en situasjon som han inkluderer inn i sin trygghetserfaring. Tryggheten blir skapt på en eller annen måte i situasjonen. Det kan være et rekkverk som går langs et fortau og skiller det fra den ville naturen, en ferdig bål plass på fjellet eller en fjellside der allerede er et spår etter en skikjører²⁸. Vi kan altså forstå trygghetsopplevelsen som et forhold mellom et menneske og en situasjon han er i.

Menneskets tilværelse i verden er intensjonell. Alt som er omkring eller rammer inn tilværelsen vår, erfares som noe; det har en mening for oss. Virkeligheten er ikke hva som

²⁸ Med andre ord saker som ikke har noe med den objektive sikkerheten å gjøre. For eksempel en merket sti kan ha betydning med både i den objektive og den subjektive forstanden.

helst for oss, men vi oppdager verden i lyset av våre meningsdimensjoner (Bengtsson 2001, Laine 2001). Samme sak kan ses i et helt forskjellig lys, avhengig av hva slags meninger vi knytter til den. Handlinger kan forstås når vi vet hva slags meninger er knyttet til disse handlingene. I forhold til trygghetsopplevelsen vil for eksempel noe som er helt vanvittig for noen, kunne være helt hverdagslig for andre. Intensiteten av subjektive opplevelsen kan granskes for eksempel med hjelp av Colin Mortlock sin teori (Mortlock 1994, s. 22–23). Han deler opplevelser i fire klasse ifølge intensitetsnivå:

- I. *Play: ...person is working or playing considerably below his normal abilities ... minimal involvement, mental control and concentration. Fear of physical harm is absent.*
- II. *Adventure: ...feels control of situation, but is using his experience and abilities ... Fear of physical harm is virtually absent, because the person is in control.*
- III. *Frontier Adventure: ... physical or psychological stress, and [he] no longer feels complete master of situation ... accepts that his skills are about to be tested ... poised on a knife edge between success and failure.*
- IV. *Misadventure: ...challenge is in any way beyond the control ... various degrees of both physical and psychological damage ... classic case of this type is person trying something that involves a degree technical skill or degree of control over his fear that is beyond his abilities.*

Vi kan tenke på for eksempel en skikjøringstur. For noen er et heng med skråning på 25 grader veldig bratt, mens noen trenger å stå ovenfor av en renne med en skråning på 50 grader for å få litt adrenalin i blodet og å oppnå kanskje det tredje nivået. Dette betyr også, at deres trygghetsopplevelser – eller sagt på mer fenomenologisk måte, deres meninger av tryggheten – beveger seg på helt forskjellige nivåer. For å tangere det som er nevnt tidligere, jeg påstår at ingen kjører ned et heng hvis han ikke skulle synes at det er trygt *nok*; det er selvsagt mange faktorer som spiller inn på beslutningsprosessen men det som er interessant i denne sammenheng er akkurat opplevelsen av trygghet.

Et annet eksempel kan være flyging. Mange er redd på flytur, til tross for at vi vet at det er objektivt sett veldig trygt; vi kan regne en statistisk sannsynlighet for å havne i en ulykke på flyturen og jamføre det for eksempel til en biltur. Men det forandrer neppe opplevelsen for en person som sitter inni flyet med ristende hender og er meget redd. Hva dette forteller for oss?

Uansett hva dom er ”de kalde fakta”, opplever vi saker gjennom våre egne synspunkt. Det vil si, at verden ter seg for oss alltid på en bestemt måte.

På 1600-tallet laget naturvitenskapsmenn en teori om virkeligheten, som deler den til tre nivåer. Primære kvaliteter er forhold som kan måles, veies og beregnes; kvaliteter slik som størrelser og former etc., de fysiske egenskapene. Sekundære kvaliteter er sanselige opplevelser; farger, dufter, varme etc. Men disse er bare navn for hvordan vi sanselig oppfatter de primære kvalitetene. Altså er de sekundære kvalitetene hvordan tingene ter seg for oss når vi opplever de primære kvalitetene. Tertiære kvaliteter er derimot betegnelse for kvaliteter, som vi gjennom refleksjon og betraktning knytter til vår sanselige erfaringer, for eksempel vi kan si at noe er fint eller stygt. De tertiære kvalitetene er enten sansemessige komplekse eller sjelelige kvaliteter, som er preget av de meningene som vi har i forhold til dem. Vi projiserer meningene våre, som er relevante i denne vedkommende sammenheng, til dem (Næss 1999, Tordsson 2006).

Dette vil si, at verden ikke ter seg for oss kun på én måte. Hadde det vært slik, kunne vi leve i verden som består av bare målbare enheter, det vil si alt kunne være uten farger og smaker, uten følelser og meninger og liksom Næss (1999, s. 52) formulerer det, til syvende og sist kunne vi leve i midten av ”forrykende virvler av elementærpartikler”.

Dette forteller, at opplevelsen av trygghet er subjektiv og har ikke nødvendigvis noe med det objektive å gjøre. Det primære, altså den objektive målbare sikkerheten som vi kan studere gjennom statistikk, og som ofte i språkbruk i hverdagen blir fremstilt som ”sann”, foreviser bare én side av hele ”sannheten”. Tordsson (2006, s. 97) skriver, at fenomenologien gir kanskje det viktigste bidraget for å bli kvitt skillet mellom ”verden slik den er i seg selv” og ”verden slik den ter seg for meg”. Det dreier seg om hvordan vi opplever verden og virkeligheten samt hvilke meningene vi knytter til ulike forhold. Verden ter seg for oss som meninger og våre opplevelser og erfaringer er avhengige av disse meningsdimensjoner.

Sikkerhet eller trygghet er et fenomen, som enhver opplever på sin egen måte. Den er en personlig opplevelse og erfaring, ikke et forhold som kan måles eller er egnet til å nærme seg positivistisk. Egentlig kan vi ikke en gang si at et eller annet er trygt (for noen), fordi begrepet er relasjonelt og helt avhengig av de subjektive utgangspunktene. Vi kan si noe om naturvitenskaplige fenomener, for eksempel en skikjører kan se på snø og si med ganske stor sannsynlighet at akkurat her er det trygt å kjøre. Men det som han sier, er en fortolkning av en rekke naturvitenskaplige faktorer, som påvirker på snødekke (se for eks. Landrø 2007, s. 100–

102). Men uansett utgangspunktet i naturvitenskaplige studier av snø, danner han sin egen forestilling om tryggheten i øyeblikket på dette bestemte tidspunktet på dette bestemte stedet, en subjektiv erfaring. Det er en konstruksjon som blir dannet av hans oppfatninger av virkelighet på alle tre tidligere nevnte nivåer og de gjennomførte naturvitenskapelige snøstudiene spiller bare delvis inn. Også personlige forutsetninger spiller inn i sikkerhetsopplevelsen; gode ferdigheter skaper tillit for den enkelte for å kunne handle i vanskelige situasjoner, men dårlige evner kan få en objektivt sett trygg situasjon å vise seg som livstruende (Bischoff 1999a). Lahikainen (2000, s. 71) definerer sikkerheten som en tilstand, hvor (og når) ingen umiddelbart truer på ens velferd. Innenfor denne definisjonen er det objektive nivået av sikkerheten til stede, men som syvende og sist dreier det seg igjen om en opplevelsesmessig sak.

Ifølge Teigen (2001, s. 74) viser sosialpsykologiske undersøkelser hos vanlige folk, at folk oftest forbinder begrepet risiko med en tanke på eventuelle konsekvenser, sannsynlighetene for dem og kombinasjon av disse to. En vurdering om er noe trygt eller ikke, er basert på tanken hvor alvorlige konsekvensene kan være og hvor sannsynlige de er (f.eks. Kuusela & Ollikainen 2005; Teigen 2001). En objektiv og en subjektiv risikovurdering og dermed sikkerhetsopplevelsen kan stemme godt i overens, eller de kan avvike forholdsvis mye. Et godt eksempel på sistnevnt kan være tidligere nevnte forholdet mellom flyturen og bilturen.

En kan lure på, hvorfor dette er slikt som det er. Teigen (2001, s. 74–75) finner noen årsaker for dette avviket: en har sin subjektive oppfatning av sannsynligheter, som danner et grunnlag for sannsynlighetsvurderinger. Han skriver, at denne subjektive oppfatningen har kanskje ikke veldig mye å gjøre med virkeligheten og reelle ulykkefrekvensene. Det kan lett forekomme både under- og overvurderinger av sannsynlighetene og dermed vurderingen hva er risikabelt og hva ikke. En annen årsak som han framhever, er at konsekvenser har en sterk posisjon i vurderingsprosessen. Dermed kan forhold med alvorlige konsekvenser framstå som svært risikable selv om sannsynligheten for at de skal skje er veldig liten.

Teigens tankegang inneholder en implisitt forhåndsbedømmelse, som er fremherskende både i hverdagslivet og i språkbruken i hverdagen²⁹. Når statistikken viser ett og egne tanker er noe annet, forklares avviket ved å si at en kan ikke gjøre en ”rett” vurdering som er basert på ”sannheter”. Dette betyr, at statistikken representerer sannheten, mens mennesket sin opplevelse er ”bare en skjønnsmessig oppfatning” som nødvendigvis har ikke veldig mye med virkeligheten å gjøre. På den annen side har vi fenomenologien, som sier at vi er i verden gjennom våre meninger. Et spørsmål om den objektive og subjektive sikkerheten eller risikoen er altså et ontologisk og epistemologisk spørsmål; det dreier seg om hvordan verden oppfattes og hvilke virkelighetsoppfatninger spiller inn.

Et teoretisk utgangspunkt i oppgaven min er sosial konstruktivisme. Til denne teorien tilhører en tanke, at det eksisterer ikke noe objektiv virkelighet ”der ute” (Burr 1995, s. 6), men det eksisterer bare forskjellige versjoner av verden, og disse versjonene danner virkeligheten. Dermed forstår jeg sikkerheten og risikoen ut av et annet utgangspunkt enn bare som statistiske frekvenser og sannsynligheter. I tillegg gjør Winther Jørgensen og Philips (1999, s. 12) oppmerksom på, at hvis en ønsker å bruke diskursanalyse som forskningsmetode, må en ta ”en hel pakke”. Det vil si, at diskursanalysen ikke kan settes inn i hvilken som helst teoretisk ramme, men en må akseptere, bruke og følge opp de filosofiske, teoretiske og metodologiske premissene, som denne pakken inneholder. I diskursanalysen hører teori og metode til sammen, og dermed er det ontologiske utgangspunktet i denne forskningen fastslått. Dette betyr likevel ikke, at sikkerhet og risiko ikke vil kunne granskes og forstås som objektive talfestete størrelser. En slik tilnærming ville beskrive en annen side av fenomenet; for eksempel at noen steder er mer utsatte for snøskred enn andre. Andre ontologiske premisser belyser fenomenet på en annen måte og finner fram andre sider av det.

²⁹ Om risiko-begrepets idéhistorie se f.eks. Kuusela & Ollikainen 2005 eller Enebakk 2001. Idéhistoriske røtter har en viss påvirkning på det, hvilken slags innhold et begrep får i språkbruk i hverdagen.

5 Forskningsstoff

I forskningsstoff har jeg fokus på skrevne medietekster. Jeg har valgt ett norsk og ett finsk tidsskrift, som har friluftsliv som tema. Fra Norge har jeg lest Fri Flyt og det finske tidsskriftet heter Skimbaaja. Begge er vinterfriluftslivsorienterte magasiner, som har ski og snowboardrelatert friluftsliv som hovedtema, men begge magasiner tar også for seg andre friluftslivsaktiviteter, for eksempel surfing, klatring, elvepadling etc. En fellesnevner for disse aktivitetene som magasinene omhandler, er at de enten er eller betraktes som nye, ofte fartsfulle moderne aktiviteter³⁰. Disse aktivitetene formidler en ny friluftslivskultur, der lek i naturen og selve aktiviteten står i sentrum.

Jeg valgte én årgang av begge magasinene for forskningsstoff. Av Fri Flyt ble det årgang 2008 som omfatter bladene nr. 54–61. Av Skimbaaja ble det et års blader mellom to årganger, altså bladene nr. 4/2008–3/2009. Et krav var at bladene er fra omtrent samme tidspunkt, men ellers var valget av dette bestemte tidspunktet helt tilfeldig. I disse bladene valgte jeg videre ut artikler og bilder, som etter mitt synspunkt på en eller annen måte omhandler sikkerhet i friluftsliv. Jeg leste magasinene slik som hvem som helst leser og tok med slike artikler eller bilder, som jeg opplevde som betydningsfulle i forhold til sikkerhet. Jeg syns denne måten å velge forskningsstoff er relevant, fordi den er på linje med diskursoppfatningen min i denne oppgaven. Av Fri Flyt ble det med 12 artikler fra tre blader og av Skimbaaja 7 artikler fra fire blader. Disse danner forskningsstoffet mitt i denne oppgaven.

Fri Flyt karakteriserer seg selv på følgende måte:

³⁰ Alf Odden har i sin doktoravhandling definert og beskrevet moderne aktiviteter: ”Moderne aktiviteter er en samlebetegnelse for en rekke mindre aktiviteter som har hatt økende oppslutning de siste 10 årene. I denne sammenhengen dreier dette seg om terrengsykling, frikjøring i fjellet, skiseiling, rafting, elvepadling, fjellklatring og juvvandring. Fjellklatring og elvepadling er så vidt gamle aktiviteter, men de har mange fellestrekk med de andre aktivitetene, og har i tillegg fått fornyet aktualitet og et oppsving i oppslutningen de siste årene. De moderne aktivitetene kjennetegnes av at de er relativt krevende både i forhold til fysisk form, tekniske ferdigheter og utstyrsinvesteringer.” (Odden 2008, s. 91). Noen skulle kanskje si, at aktiviteter som Fri Flyt og Skimbaaja omhandler, skulle ikke regnes som friluftsliv, men snarere som idrett. Jeg skal drøfte mer dette spørsmålet om skiller mellom idrett og friluftsliv i kapittelet Begreper, se s. 25. Se også Frode Telseth sin drøfting om Fri Flyts forhold til tradisjonelt norsk friluftsliv (Telseth 2005, s. 34–37)

Om Fri Flyt - Markedslederen

Fri Flyt er et uavhengig og frittstående magasin med ulike former for bratt friluftsliv som tema. Åtte ganger i året kommer Norges beste blad om hjelmsporter ut.

Fri Flyt er et av landets mest solgte sportsmagasiner, ifølge Interpress.

Temaområdene er ski, brettkjøring, kiting, surfing, windsurfing, sykling og bratt friluftsliv som temaområder [sic]. Fri Flyt gir deg reiseartikler, oppdaterte nyheter, innsiktsfulle temasaker og ikke minst de fantastiske bildene. ("Om Fri Flyt..." 2010)

Skimbaaja karakteriserer seg selv på følgende måte:

Skimbaaja er Finlands største skimagasin, som beveger seg nysgjerrig der det kjøres på ski. Skimbaaja forteller om de mest interessante ting innen skikjøring, representerer nyheter av utstyrsverden, avslører det som er nytt i bransjen og foreviser flotteste bilder. Det er et magasin for alle som kjør på ski, uansett er du en frikjører eller en vanlig skikjører. Skimbaaja hjelper deg å velge rett utstyr og de beste reisemål. Det gir også tips hvordan du kan utvikle deg som skikjører.

*Skimbaaja lages med "skistøvlene på" – med lidenskap til skikjøring.
("Skimbaaja..." 2010)*

Innholdsmessig likner disse magasinene hverandre. Selv om Skimbaaja karakteriserer seg selv på litt annen måte enn Fri Flyt, er de veldig like. Skimbaaja skriver også om annet ski/snowboardkonkurransedrett enn frikjøringskonkurranser, altså for eksempel om slalåm og freestylekonkurranser, som Fri Flyt ikke gjør. Dette innholdet utgjør likevel bare en bitte liten del i magasinet, og det ser ut at dets betydning er minket i løpet av årene. Skimbaaja vil profilere seg sterkere på frikjøring og annet "bratt" friluftsliv liksom sitt søsterblad i Norge.³¹

³¹ For eksempel inneholder nummeret 6/2010 m.a. lange artikler om elvepadling "som har utrolig mye til felles med frikjøring", klatreruter i Alpene og "wakeskiing".

Når en blar i hvilket som helst eksempel om disse to magasinene, legger en merke til at bilder utgjør en veldig viktig del av innholdet i begge magasinene. Dette betyr, at bildenes betydning i oppbyggings- og formidlingsprosesser av diskursen er særlig stor i disse magasinene. Dermed må bilder tas i betraktning i analysen.

Fri Flyt sin målgruppe er 13–40 år på alderen og magasinets lesere har gjennomsnitt på 26 år. Kjønnsmessig er fordelingen 75 % menn og 25 % kvinner. I tillegg beskrives lesere å være veldig aktive som ”befinner seg i positive spennende miljøer hvor de ofte er innovatører og ambassadører”.³² Av Skimbaaja er det ikke offentlig tilgjengelig samme slags informasjon, men målgrupper av begge magasinene er trolig forholdsvis like.

Jeg endte opp til å velge disse magasinene, fordi de representerer ”hjelmsport”-orientert friluftsliv, der sikkerhet og risiko spiller en stor rolle. Begge magasinene omhandler voksende moderne friluftslivsaktiviteter (se f. eks. Odden 2008). Ifølge Odden (2008) er det denne samme aldersgruppen som utgjør målgrupper i disse magasinene, som hovedsakelig driver med moderne aktivitetene. Disse aktivitetene og friluftsliv rundt dem får nok så mye oppmerksomhet i media. Dermed gir de også vesentlige bidrag til oppbyggingen av friluftslivets sikkerhetsoppfatninger.

Jeg har valgt å bruke medietekster, fordi jeg syns at medier og medietekster har en særlig posisjon i vår tid, og denne posisjonen er også preget av makt. Nåtidens samfunn blir ikke bare kalt postmodernistisk, men også kunnskaps- eller mediesamfunnet. Medier sin innflytelse har en diskursiv og språklig karakter (Fairclough 1995). Medier og deres tekster har en evne for å påvirke våre sosiale identiteter, kunnskap, forestillinger, holdninger og verdier. De kan forestille og representere forhold på måter, som gjør at disse blir betydnings- og meningsfulle for oss. Ved hjelp av medier får man et forhold til noe, som man kanskje ikke ennå har en personlig erfaring med. Da har de betydning i en oppbyggingsprosess av et verdensbilde og en identitet. Medier formidler en oppfatning, hvordan en skal forholde seg for eksempel til sikkerhet eller hvordan det er å være for eksempel en frikjører.

³² Ifølge Fri Flyt Mediakit 2010 (”Fri Flyt Mediakit 2010”, Fri Flyt AS 2010)

Særlig gjelder dette i mindre, ofte uorganiserte moderne friluftaktiviteter, som frikjøring er et godt eksempel på. Frode Telseth (2005) har forsket på frikjøringsfenomenets meningsdimensjoner på sin hovedfagsoppgave. Jeg er helt enig i med ham når han skriver om mediers og særlig Fri Flyt sin betydning og posisjon innen dette fenomenet. Ifølge han er Fri Flyt en betydningsfull aktør innen frikjøringsverden og dermed bidrar til en sosialisering inn i denne verden og dens verdier:

”Gjennom medier som Fri Flyt skapes det et forestilt fellesskap blant frikjørere, og dette skaper både en tilhørighet til aktiviteten, miljøet, kulturen, men også til magasinet selv. Denne tilhørigheten innebærer at en kan få solgt sitt produkt, og det har Fri Flyt klart, i en tidsperiode i samfunnet hvor lekne og mestringsbaserte aktiviteter blir verdsatt av mange.” (Telseth 2005, s. 39).

Magasinenes posisjon og makt innen dette feltet og den diskursive praksisen blir enda tydeligere, når en kikker hvordan Fri Flyt markedsfører seg selv til annonsører:

*Fri Flyt har i 12 år vært magasinet for aktive, nysgjerrige og eventyrlystne mennesker med naturen som favorittlekeplass. Fri Flyt er et lidenskapelig magasin for alle som er interessert i moderne ski- og brettssport, terrengsykling, klatring, vind- og vannsport. **Magasinet har vært med på å sette en ny standard i respektive miljøer og for bransjen.***

Fri Flyt blir brukt som et ledende referansemedium i riksdekkende media. Høy lojalitet til leserne og gode verdier gjør Fri Flyt til en god arena for merkevarebygging mot et aktivt segment.

- *12 år med inspirasjon for den nye generasjonen av friluftsfolk.*
- **Trendsettende** kvalitetsmagasin som utvikler nisjeidretter og **setter nye standarder.**
- Høy redaksjonell aktivitet med **uslåelig troverdighet** og integritet.

(”Fri Flyt Mediakit 2010”, Fri Flyt AS 2010; framheving av meg)

Det ser ut, at magasinene, eller i det minste Fri Flyt, er veldig oppmerksomme om sin egen posisjon og den makt som de har i dette feltet og på den diskursive praksisen; til tross for at de ikke vil framheve det til det store publikum eller iallfall ikke til sine lesere³³. Dette kom til syne på besøk i Fri Flyts redaksjon, der redaktøren var nokså flau da han svarte på spørsmålene om magasinets egenoppfatning av dets innflytelse og posisjon i norsk frikjørings- og friluftslivskulturen, samt til spørsmålene om framtidsplaner. Redaktøren syntes, at ”vi bare gjør magasinet” og bare fordi ”det er gøy”³⁴. Magasinet ønsket å posisjonere seg selektivt, alt etter hva som var fordelaktig i forhold til ulike målgrupper.³⁵

Ifølge målinger er Fri Flyts leserantallet 62 000³⁶ og Skimbaaja sitt 60 000³⁷ så de kan betraktes som likeverdige i forhold til posisjon i feltet og markedet³⁸. Ifølge samme undersøkelsene er begge markedsledere i sin segment – riktignok er dette et definisjonsspørsmål, fordi helt motsvarende konkurrenter mangler. Om det ses på alle friluftslivsmagasiner i Norge, er Fri Flyt bland de minste på leserantallet. For eksempel har Fjell og Vidda³⁹ 367 000 lesere og der er også fem andre friluftslivsmagasiner med

³³ For å finne Fri Flyt sin Mediakit trengtes det litt iherdighet; på Fri Flyts nettside står det ikke denne slags informasjon.

³⁴ Et besøk fra kurset Medier, idrett og friluftsliv til Fri Flyts redaksjon hos redaktør Erlend Sande 16.4.2009. Kanskje dette har vært ideen når Fri Flyt er etablert, men på nåtiden ser det ut at der står (også) andre motiver i spill; dette kom til syne for eksempel når han fortalt at Fri Flyt AS er solgt til et større medieselskap, ”for at vi skulle få litt posisjon og kapital bak oss”.

³⁵ På den annen side er Fri Flyt (samt Skimbaaja) et kommersielt nisjeblad som må selge annonser for å kunne leve i markedet. Og i konkurrerte markedet må det forsøkes å gjøre så effektivt som mulig.

³⁶ Ifølge Norsk Medieindeks 2010. (Synovate 2010).

³⁷ Ifølge KMT Lukija syksy 2007/kevät2008 (Levikintarkastus 2010). Leserantallet er noe år gammel, men dessverre har Skimbaaja ikke vært med i samme undersøkelsen senere. Min egen oppfatning er at bladet har holdet sin posisjon i markedet også etter dette tidspunktet.

³⁸ Folkeantallet i Norge er ca. 4,8 millioner og i Finland ca. 5,3 millioner. Denne forskjellen er ikke signifikant i forhold til bladenes opplag og posisjon.

³⁹ Fjell og Vidda er et medlemsblad for Den norske turistforening, som er en stor friluftslivsorganisasjon i Norge.

leserantallet mellom 100 000 – 340 000⁴⁰. Disse magasinene er likevel forholdsvis forskjellige i forhold til innhold og målgruppe sammenliknet med Fri Flyt; Fjell og Vidda kan betraktes som turfriluftslivets flaggskip, mens de andre fem er mer relatert til jakt og fiske. I Finland er situasjonen ganske lik; de største magasinene er jakt- og fiskemagasiner, men turfriluftslivsmagasiner er ikke så populære som i Norge – men likevel mye større enn Skimbaaja⁴¹.

I Finland leser 96,5 % av befolkningen tidsskrifter⁴², og finner følger gjennomsnittlig 12 forskjellige tidsskrifter⁴³ regelmessig. Særlig er tidsskrifter viktige for unge: et tidsskrift som dreier seg om ens egne interesseområder, er det nest viktigste media for aldersgruppa 15–30 år⁴⁴. Det finnes ikke noen helt motsvarende statistikk for Norge, fordi forskningsmetoder, utvalg, variabler og resultatformer er forskjellige. Men ifølge Norsk Mediebarometer 2008⁴⁵ har 48 % av nordmenn lest tidsskrifter⁴⁶ ukentlig, 37 % ukeblader og 16 % tegneserieblader⁴⁷. Dermed kan det sies, at tidsskrifter er viktige medier i folks hverdagsliv. Tidsskrifter som

⁴⁰ Ifølge Norsk Medieindeks 2010.v (Synovate 2010).

⁴¹ Det største turfriluftslivsmagasinet i Finland er Latu & Polku med sin 130 000 lesere; magasinet er et medlemsblad av Finlands største friluftslivsorganisasjon – på samme måte som Fjell og Vidda i Norge.

⁴² Ifølge Kansallinen mediatutkimus 2006 (en nasjonal medieundersøkelse), Levikintarkastus, Taloustutkimus 2007 (Aikakauslehtifaktat 2009). I kilden er det likevel ikke definert, hva har det brukt som definisjon av en leser i leserantallene, altså blir man betraktet som en leser, hvis man blar ett blad på én gang i år.

⁴³ Ifølge Kansallinen mediatutkimus 2006, Aikakauslehtien Liiton asiakaslehtitutkimus (en kundebladundersøkelse), SAM-ammattilehtitutkimus (en fagbladsundersøkelse) (Aikakauslehtifaktat 2009).

⁴⁴ Ifølge Nuoret ja media –tutkimus (ungdom og media –undersøkelse), Itella og 15/30 –tutkimus (Aikakauslehtifaktat 2009).

⁴⁵ Norsk Mediebarometer 2008 (Statistisk sentralbyrå 2010).

⁴⁶ Omfatter fagblad, foreningsblad og liknende.

⁴⁷ Alle disse tre medieformer må tas med fordi i det finske mediebarometeret som jeg henviste til omfatter begrepet tidsskrift også ukeblader og tegneserieblader (i tillegg omfatter det også fagmagasiner, kundemagasiner etc.).

medietekster er en del av kulturelle meningsbyggingsprosesser. Medietekster bevarer og fornyer samfunnsmessige verdier og holdninger, samt de har en meget viktig rolle i endrings- og skapingsprosess av nye diskurser (Fairclough 1995). De avbilder både mediens, tidens og samfunnets herskende oppfatninger om hvert tema. Tidsskrifter er markedsøkonomiske produkter som også bygger opp en forbrukeridentitet for deres lesere. Medier har også definisjonsmakt (Räisänen 2003). De regulerer allmenn diskusjon og hva som er på dagsorden. For sin del bestemmer de, hvem får tilgang til diskusjonsarenaer, hvilke temaer som løftes opp og gis plass, samt på den annen side hvilke ignoreres. Medier har både makt og ansvar i kunnskapens dannelses- og forandringsprosesser.

6 Metodisk drøfting

Det sosialkonstruktivistiske teorigrunnet forutsetter forskningsmetoder, som deler de filosofiske og teoretiske premissene som denne tilnærmingen innebær. Diskursanalyse som metode bygger på av disse teoretiske utgangspunktene. Diskursanalysen er en relativ løs referanseramme, som inneholder forskjellige metodiske tilpasninger; den er ikke én metode, men i diskursanalytisk forskning er det mulig å betone ulike granskningsvinkler. Felles for alle disse er et sosialkonstruktivistisk verdenssyn og oppfatning av språkets rolle. Det fins ikke en ferdig diskursanalytisk metodepakke, men forskeren må skape sine egne verktøy i vekselvirkning med sitt forskningsmateriale for å finne svar på problemstillingen sin.

Diskursanalysen dreier seg om tolkning – selve diskursene er ”bare” tolkninger som forskeren har gjort. Det er vesentlig å være i nær kontakt med sitt forskningsstoffet, lese og drøfte det igjen og igjen, og skrive opp hva en finner og hva som leder til de tolkningene forskeren gjør. Forskerens oppgave er å finne og å fange det som ligger under overflaten. (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993.)

I diskursanalysen anses kontekstualitet som en vesentlig faktor, fordi diskursanalysen gjennomføres på et bestemt sted til en bestemt tid. Diskurser er alltid tidsbestemte og avhengige av kulturen og konteksten hvor de blir produsert i (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993). Konteksten har betydning i forhold til praksisen som diskursen dreier seg om. Samme forhold kan få forskjellige meninger i forskjellige kontekster: sikkerhet i friluftsliv kan for eksempel få en mening som noe som begrenser handlinger, eller som noe som sørger for gode turopplevelser. På samme måte kan vi tenke om ikke-språklige handlinger; en ”å prøve ut sine grenser” -holdning og risikotaking får helt forskjellige meninger i trafikk enn på en klatreklippe. I tillegg til konteksten, virker også kulturelle vaner og generelt samfunnsklima inn på hvordan det kommuniseres om et bestemt tema. Tolknninger av samme forholdet i forskjellige kontekster har alltid påvirkning på hverandre. For eksempel i sikkerhetsdiskurs i friluftsliv kan det snakkes om basehopping på en måte, som forsøker å viske ut risikoer ved aktiviteten, hvis det fins en stereotypisk oppfatning eller hegemonisk diskurs i samfunnet som sier at basehopping er farlig og moralsk forkastelig.

En diskurs dannes alltid i forbindelse med og i vekselvirkning med parallelle diskurser.

Laclau og Mouffe minner om at sosiale fenomener aldri blir ferdig utformet og at meninger kan aldri fastlåses en gang for alle (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 35). Diskurser er hele tiden i kontakt med hverandre og de er ikke statiske, men de lever og forandrer seg. De

presenterer hver sin måte å representere og forstå verden på, men diskursene blir også formet i forhold til andre diskurser, og vi oppfatter dem i forhold til hverandre. Når vi tenker sikkerhetsdiskurs i friluftsliv, får den en del av innholdet sitt fra andre diskurser omkring; den kan for eksempel bli påvirket av en trafikksikkerhetsdiskurs eller blir påvirket av en diskurs om individets moral og rettigheter i samfunnet.

I diskursanalysen er man ikke interessert i individet, men forskningsområde er de sosiale praksisene. Da er granskningen fokusert på meningssystemer, som individer produserer i sosial praksis og hvor denne sosiale praksisen blir produsert i. Istedenfor å analysere individets identiteter, tar en diskursanalytiker for seg de prosesser der sosiale identiteter blir dannet. En kan definere seg selv og snakke om sine opplevelser og tanker på mange forskjellige måter i diskursive praksiser, og danne ulike identiteter for seg selv fra diskurs til diskurs. Konteksten er avgjørende, fordi samme handlinger produserer forskjellige identiteter i ulike diskurser. Å kjøre som galning danner en bestemt identitet i skikjøringsdiskurs men en annen i trafikksikkerhetsdiskurs. Den får forskjellige meninger i forskjellige kontekster og det som regnes som “galning” eller “galskap” er også avhengig av kulturen⁴⁸. (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993; Lehtonen M. 1996)

Språkbruk er alltid preget av mangfoldighet. I diskursanalysen tenkes det ikke at dette er en konsekvens av menneskets inkonsekvens, men snarere forteller at det ved hjelp av språket er mulig å produsere forskjellige funksjoner (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993). Funksjon kan i denne sammenhengen forstås som alle mulige konsekvenser, som kan oppnås gjennom språkbruk eller en diskursiv handling. Variasjon i språkbruken kan fortolkes i forhold til forskjellige meningsdimensjoner eller vekselvirkningssituasjoner. Det samme uttrykket kan få veldig mange forskjellige fortolkninger, når man river den løs fra dens opprinnelig sammenheng. Det kan være en del av helt motsatte diskurser, og det på denne måten er det mulig å framstille seg selv på svært ulike måter. Derfor er statusen til forskningsstoffet høy

⁴⁸ Lehtonen (Lehtonen M. 1996, s. 9) gjør oppmerksom på, at ingen kan være kulturelt nøytralt eller fritt. Dermed er det verdt å legge merke til, at også forskeren i en diskursanalytisk forskning fortolker verden og forskningsstoffet sitt gjennom meningene sine. Et utgangspunkt i diskursanalysen er dermed alltid disse meningene som forskeren har og forskningen blir alltid preget av dem.

innenfor diskursanalysen, fordi det anses å være forskningsmateriale i seg selv – ikke bare en beskrivelse av det.

I diskursanalytisk tilnærming må en alltid huske på, at diskurser egentlig er fortolkninger som forskeren har skapt. Forskeren beveger seg alltid på en måte mitt i mellom forskningsstoffet sitt og sine egne spekulasjoner – det er et spørsmål om forståelse. Men likevel er det et mål med diskursanalysen å ikke bare beskrive verden, men også å åpne nye perspektiver og synliggjøre sosial virkelighet. Liksom Jokinen, Juhila og Suoninen (1993, s. 232) skriver, diskursanalysen er et forsøk å øke forståelse av hvordan vi alle er med i kulturen, som kontinuerlig fornyer og forandrer seg selv.

Jeg er inspirert av Laclau og Mouffe sin diskursteori (Laclau og Mouffe 2001; Winther Jørgensen & Phillips 1999) og Fairclough sin kritiske diskursanalyse (Fairclough 1992, 1995, 2001), og skal bruke disse to teoriene i oppgaven min. Jeg kombinerer dem og skal hente begreper fra begge teoriene. En slik arbeidsmåte med flere perspektiver vil trolig gi de beste resultatene; diskursteorien leverer ikke så mange konkrete verktøy til selve analysering enn den kritiske diskursanalysen. Også begrepsmessig synes jeg at begge kan utfylle hverandre. Denne kombinasjonen forårsaker ikke noe ontologisk trøbbel, fordi begge teoriene deler den samme sosialkonstruktivistiske filosofien (se f.eks. Winther Jørgensen & Phillips 1999 og Fairclough 1992).

Winther Jørgensen og Phillips (1999) gjør oppmerksom på, at hvis en ønsker å bruke andre, for eksempel sosiologiske teorier, i sin sosialkonstruktivistiske forskning, må en sørge om at det ikke blir ontologisk uoverensstemmelse mellom teoriene. En slik mulig uoverensstemmelse må håndteres på en eller annen måte. Særlig dette problemet kan komme til syne i bruken av Laclau og Mouffe sin diskursteori, fordi som utgangspunkt ser diskursteorien alt sosialt som diskursiv konstruert. Ved Faircloughs kritisk diskursanalyse er problemet ikke så stor, fordi Fairclough anerkjenner også andre sosiale logikker enn bare den diskursive.

Fordi jeg vil benytte Pierre Bourdieus kultursosiologi og disse to nevnte diskursteoriene i forskningen min, er denne drøftingen av ontologiske overensstemmelsen relevant for meg. I oppgaven min skal jeg prøve å omsette Bourdieus begreper til en diskursanalytisk kontekst. Jeg bringer Bourdieus begrepene og tenkning til diskursive verden og skal se på, hvordan denne logikken og begrepene fungerer der. Jeg har det diskursive alltid som et utgangspunkt, og dermed beveger jeg hele tiden i ett teoretisk univers. Til tross for at sammenkopling av

ulike teoretiske perspektiver kan forårsake litt ekstra arbeid, kan det også bidra til en bredere forståelse av fenomenet som skal undersøkes.

6.1 Verktøy i analyse

I dette kapittelet gjør jeg rede for de diskursanalytiske og sosiokulturelle verktøy og begreper, som danner et praktisk grunnlag for denne forskningen. Jeg skal først fordype meg i tekstanalysen og etter det skal jeg utføre en sosiokulturell analyse. I disse analysene benytter jeg Laclau og Mouffe sin diskursteori og Fairclough sin kritiske diskursanalyse. I den sosiokulturelle analysen trekker jeg også inn Bourdieus kultursosiologi, og der presenterer jeg også Bourdieus begreper, som er relevante i forhold til denne oppgaven.

6.1.1 Innledning til verktøyvalget

Laclau og Mouffe sin diskursteori og Fairclough sin kritiske diskursanalyse betoner litt forskjellige forhold og har litt forskjellige utgangspunkt. Jeg kombinerer disse teoriene og deres begreper for å skape min egen verktøykasse for denne forskningen, slik at jeg kan svare på mine forskningsspørsmål og få mest mulig ut av mitt forskningsstoff. I diskursanalytisk forskningstradisjon er det lov å kombinere forskjellige verktøy og begreper i analysen for å kunne bygge opp en analyseramme, som egner seg til å finne svar på de aktuelle problemstillingene (Jokinen, Juhila og Suoninen 1991, 1993).

Laclau og Mouffe leverer ikke så mye konkrete verktøy for analysearbeid. Delvis på grunn av dette og delvis for å kunne ha en multiperspektiv arbeidsmåte, trekker jeg i stort sett på Fairclough i konkrete analysen. Hans tredimensjonale modell (f. eks. Fairclough 1995, s. 57–62) danner en ramme for konkrete analysen. Jeg trekker selektivt på elementer fra hans modell på analysens alle trinn når jeg analyserer kommunikative begivenheter⁴⁹. I modellen sin skiller Fairclough mellom analyse av tekst, en analyse av diskursiv praksis og en analyse av sosiokulturell praksis. Jeg skal i denne oppgaven gjøre en analyse av forskningsmaterialet mitt på alle disse nivåene. I tekstnivået skal jeg ikke utføre noe lingvistisk analyse, men skal

⁴⁹ En kommunikativ begivenhet betyr et tilfelle av språkbruk; det kan være for eksempel en artikkel eller en annen tekst (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 79).

se på innholdet av teksten og se nærmere på *representasjoner* (representation; Fairclough 1995, s. 58) i teksten; hvordan en bestemt sosial praksis representeres og kontekstualiseres i teksten. Andre viktige tema for analysen er *identiteter* og *relasjoner* (identities og relations, Fairclough 1995, s. 58) i teksten; hvor fokuset er på hvordan en bestemt identitet blir konstruert både for skribenten og leseren i teksten, samt hvilke relasjoner som konstrueres mellom dem. Ved hjelp av disse referanserammene skal jeg fortolke hvilke diskurser som kan finnes i forskningsstoffet. Jeg skal også identifisere hvilken sjanger teksten representerer. En sjanger betyr en bestemt karakteristisk språkbruk som kan knyttes til en bestemt språklig praksis, for eksempel reklamsjanger eller nyhetssjanger. For eksempel er begge disse bygget opp på forskjellige måter. Identifisering av en sjanger innvirker på, hvordan en bestemt kommunikativ begivenhet blir fortolket. (Fairclough 1995, s. 77–78; Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 79–82).

Analysemessig er tekstnivå og diskursiv praksis -nivå forholdsvis tett ved hverandre, så i selve analysen blir de behandlet samtidig. I analysen av diskursive praksisen skal jeg trekke inn perspektiver fra tekstens produksjons- og konsumpsjonsprosesser. Jeg skal se på hvordan skribenten bruker forskjellige diskurser i teksten, og på den annen side innenfor hvilken diskurs leseren får anledning til å fortolke teksten. Dette er med Faircloughs begreper et uttrykk av interdiskursivitet (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 84, 94). En skribent trekker alltid på allerede eksisterende diskurser når han produserer en tekst og hos Fairclough vil måten å gjøre det på enten fremme eller hindre sosial endring – avhengig av om teksten uttrykker en kreativ eller konvensjonell måte å kombinere disse diskursene.

Interdiskursiviteten åpner dermed veien til den sosiokulturelle analysen. I det tredje trinnet av analysen skal jeg drøfte hvordan teksten og dens diskurser kan forstås og fortolkes i en bredere sosiokulturell referanseramme. Der trekker jeg inn noen av Pierre Bourdieu sine sentrale begreper og drøfter resultater av diskursanalysen i lyset av dem.

Tidligere skrev jeg, at meninger i språket blir oppbygd i forhold til hverandre og at deres betydninger blir synlige i motsetninger. Altså får alle *tegn*⁵⁰ i språket sin betydning ved å være forskjellige fra hverandre. En diskurs ble definert som ”en bestemt og forholdsvis regelmessig

⁵⁰ Med ordet tegn menes det her ikke bokstaver, men ord og andre semiotiske tegn.

måte å kommunisere om noe, som er oppbygd i sosiale praksiser, og som oppbygger sosial virkelighet” (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993, s. 27; Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 9). Dermed dreier diskurser seg om å forsøke å fastlåse tegnenes betydning gjennom å sette dem i relasjon med andre tegn på en bestemt måte. Men betydninger er likevel alltid kontingente, så alle fastleggelser er mulige og diskurser omformes konstant i kontakt med andre diskurser. Fordi enhver diskurs representerer en bestemt måte å tale og å forstå virkeligheten på, utfordrer de hverandre til kamp. Gjennom denne *diskursive kampen* forsøker diskursene å oppnå *hegemoni*, altså de prøver å fastlegge språkets betydning akkurat på deres måte. Hegemoni er et overherredømme over hvordan betydninger skal fikseres. Men akkurat disse forsøkene på å legge meninger på tegnene på en bestemt måte og å fastlåse deres betydning er det som åpner veien til analysen. Diskursanalysens oppgave er å kartlegge de prosesser, hvor det kjempes om hvordan tegnenes betydning skal fastlegges og å vise hvor noen betydningsfikseringer blir så utbredte at vi oppfatter dem som naturlige (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 35–36).

6.1.2 Analysen i praksis

I den konkrete analysen fokuserer jeg først på de kommunikative begivenhetene. Min først oppgave er å se på *nodalpunkt* (nodal point; Laclau og Mouffe 2001, s. 112) i den diskursive praksisen som jeg forsker på. Ifølge Laclau og Mouffe (2001, s. 112–113) danner nodalpunktene et utgangspunkt for etablering av diskurser: et nodalpunkt er et tegn, som andre tegn ordner seg omkring og får sin betydning i forhold til. Det betyr, at nodalpunktene organiserer den diskursive praksisen innen en bestemt sosial praksis. Ved å se på, hvordan andre tegn i denne diskursive praksisen utkrystalliserer seg omkring et nodalpunkt, får jeg en oversikt at hvilke diskurser som trekkes det på i dette feltet.

På den annen side er nodalpunkt-tegnes betydningssinnhold også avhengig av andre tegn rundt dem. Deres betydningssinnhold i seg selv er begrenset, men andre tegn utfyller innholdet i dem og får dem til å bære en særlig betydning i en diskursiv praksis. I Laclau og Mouffe sin diskurst teori (Winther Jørgensen og Phillips 1999, s. 39) kalles slike tegn *flytende betegnere*⁵¹

⁵¹ Begrepet flytende betegnere er egentlig ikke norsk, men det brukes i diskursanalytisk sammenheng også på norsk. Et annet ord kunne være for eksempel ‘flytende markører’.

(floating signifiers); altså er nodalpunktene også flytende betegnere. Særpreget ved flytende betegnere er, at det pågår det en diskursiv kamp rundt disse, fordi konkurrerende diskurser forsøker å fylle dem på deres måte. Som tidligere nevnt, er diskursanalysens oppgave å belyse kampprosesser, og derfor undersøker jeg hvordan forskjellige diskurser i denne diskursive praksisen definerer dette nodalpunkt-tegnet på forskjellige måter. Da får jeg inngang til det, hvilke fastholde betydninger som fins i denne diskursive praksisen.

Det neste steget i analysen av kommunikative begivenhetene er å gå nærmere inn på frittstående diskursive handlinger, altså i dette tilfellet artikler og i en viss grad også bilder. Her benytter jeg på Fairclough sin modell og beveger meg på tekst- og diskursiv praksis - nivåer. Først ser jeg på selve teksten og ser på dens vinkling. Ved analyse av for eksempel medietekster, siktes det med artikkelens vinkling til hva artikkelen fokuserer på; nærmere bestemt hvilke sider av temaområde artikkelen løfter frem og legger vekt på. Vinklingen forteller også noe om verdigrunnlaget og holdninger som skribenten eller magasinet ønsker å få fram. Jeg utfører også en bildeanalyse sammen med tekstanalysen i enkelte tilfeller. Bildeanalysen er vesentlig for å studere artikkelens vinkling, fordi bildet, tittelen og artikkelens vinkling danner en helhet. Bildet vil også fortelle noe om artikkelens vinkling og tittelen vil også si noe om hvordan saken er tematisert i artikkelen. (Hillesund 1994).

Videre i tekstanalysen vil jeg særlig fokusere på de tidligere nevnte representasjoner, relasjoner og identiteter i teksten; hvordan teksten representerer dens produsentens oppfatning av sikkerhet og hvilke identiteter teksten bygger opp og formidler. Den førstnevnte synsvinkelen kombinert med nodalpunktene gir et klarere bilde av de diskursene som teksten trekker på i forhold til sikkerhet. Det andre perspektivet gir oversikt over hvilke *subjektposisjoner* (Fairclough 2001, s. 31, 85; Burr 1995, s. 141–142) som tilbys i denne diskursive praksisen. Teksten eller en annen diskursiv handling setter alle som den vedkommer i en bestemt posisjon. I en diskursiv handling i tekstform kan begrepet vedkommende omfatte både skribenten, leseren samt personer som teksten handler om⁵². Jeg

⁵² I bredere forstand kan vedkommende omfatte også for eksempel utgiver og forlegger. Jeg skal i dette tilfellet avgrense analyseringsarbeidet på de tre synsvinklene som er nevnte i teksten.

vil se på hvilke subjektposisjoner diskursive handlinger skaper for disse tre grupper i forskningsstoffet mitt.

Subjektposisjonene tilbyr forskjellige identiteter til sosiale aktører innen en bestemt diskurs ved å klassifisere dem. Denne posisjonen bestemmer, hva en enkel aktør kan si eller gjøre i en diskursiv praksis. Ved å stille ukritisk i disse subjektposisjonene reproduseres den diskursen som denne posisjoneringen er knyttet til og er en del av. Derimot vil det gjennom et kritisk blikk dukke opp en mulighet for å fornye diskursen. Subjektposisjoner og posisjonering er alltid knyttet til makt og maktstrukturer i diskurser⁵³. De som har en posisjon som ekspert i en bestemt diskurs, kan uttale med autoritet og deres uttalelser har en høyere ”sannhetsverdi” enn uttalelsene til de med andre. Det som blir sagt av dem som har en lavere posisjon, blir ofte bare betraktet som meninger. Subjektposisjoner med andre ord både øker men også reduserer handlingsmuligheter. Samtidig er ikke subjektposisjonene faste. En aktør kan alltid utfordre sin subjektposisjon og erobre en ny. Definisjoner av virkeligheten i en diskursiv kontekst er alltid åpne for nydefinering (Räisänen 2003, s. 48).

Ved å se på subjektposisjoner og prosesser rundt dem vil jeg også bringe maktsynsvinkelen inn i min forskning. Når språket blir gransket gjennom subjektposisjoner, blir det sett som en sosial praksis som er determinert av sosiale strukturer, og som også reproduserer disse strukturer (Fairclough 2001, s. 3, 16). I den sosiokulturelle analysen skal jeg se på dette perspektivet i lyset av Pierre Bourdieu sine begreper. Ellers vil jeg i den sosiokulturelle analysen drøfte hva teksten og dens diskurser gir uttrykk for i en bredere sosiokulturell referanseramme. Jeg prøver også å plassere sosiale konsekvenser som denne vedkommende diskursive praksisen har, i en større samfunnsmessig sammenheng.

⁵³ Denne maktbruken kan være urettferdig og det kan opprettholde maktstrukturer (se f.eks. Fairclough 1992; Bourdieu 1991). Denne tematikken drøfter jeg mer kapittel Sosiokulturell analyse og kapittel Til slutt: om makt og journalistikk.

7 Diskursanalyse

7.1 Innledning til analysen

Jeg har utført analysen etter den skissen som jeg presenterte i forrige kapittel. Først har jeg konsentrert meg om analysing av diskurser og etter det har jeg drøftet resultatene av diskursanalysen i en sosiokulturell analyse. I skissen følger analysen et trinnprinsipp, altså har jeg skissert forskjellige trinn i analysen som følger hverandre. Analysen av diskurser forutsetter likevel, at forskeren beveger seg fram og tilbake mellom stoffet sitt og teksten, altså at først analyserer han, så skriver han, og går så han tilbake til stoffet og skriver igjen. Arbeidet er altså i kontinuerlig bevegelse mellom analysetrinn og -nivåer. Forskningsstoffet mitt består av mange analyseobjekter. Derfor skjer rapportering av analysen i en annen rekkefølge enn analyseskissen, fordi det ikke er hensiktsmessig å hele tiden gå tilbake til hvert enkelt analyseobjekt. Derfor skal jeg presentere analyseobjektene hver for seg og rapportere da hele diskursanalyseprosessen av hvert analyseobjekt. I den dypere sosiokulturelle analysen skal jeg se på alle analyseobjektene samlet og det blir diskursene som står i sentrum for analysen.

Jeg har gitt en kode for hvert analyseobjekt og jeg gir denne koden hver gang jeg skriver noe om vedkommende analyseobjektet. Koden består av en bokstav og en nummerserie; A betyr Fri Flyt og B betyr Skimbaaja. Nummerserien forteller hvilket magasin analyseobjektet er i og det siste nummeret forteller analyseobjektens sidenummer i dette magasinet. For eksempel A60-44 betyr Fri Flyt nr. 60 side 44 og B309-53 betyr Skimbaaja nr. 3/2009 side 53. I analysen skiller jeg ikke ski- eller snøbrettkjøring fra hverandre, jeg bruker for enkelhets skyld ordet skikjøring for å dekke alle disse formene for snøsport eller vinterfriluftsliv.

7.2 Tekstanalyse

7.2.1 Analyse av nodalpunkt

I overensstemmelse med analyseskissen har jeg først utført en analyse av nodalpunkt. Jeg har prøvd å finne slike tegn, som andre tegn i denne diskursive praksisen ordner seg omkring og får sin betydning i forhold til dem. I dette trinnet har jeg behandlet hele forskningsstoffet som en helhet, fordi nodalpunktene skulle være felles tegn mellom forskjellige analyseobjekter. Dette er tegn, som språkbruken i forskjellige kontekster i et bestemt felt deler, og som ofte

dukker opp i diskursive praksisen på dette feltet.

Jeg har samlet dataene fra dette trinnet i fire tabeller. Det er verdt å legge merke til, at alle ikke nodalpunktene kommer til syne i alle analyseobjekter. Derfor forekommer det ikke alle analyseobjekter i alle tabellene.

7.2.1.1 Nodalpunkt: en ulykke

Et nodalpunkt i diskursive praksisen om sikkerhet i friluftsliv er *en ulykke*. Sikkerhet dreier seg om på et tankemessig nivå å unngå ulykker. Dermed får visse tegn i denne diskursive praksisen sine meninger i forhold til ulykken eller snarere til å unngå den. Slike tegn som kan finnes i forskningsstoffet er gitt i tabell 1.

Tabell 1. Tegn hos nodalpunktet en ulykke.

A54-29	<ul style="list-style-type: none">- guide, guiding, guidens autoritet for å gjøre vurderinger- kunnskap om skred og hva som er skredfarlig- forskjellige tekniske ferdigheter å vurdere risiko- å skaffe kunnskap for å tørre å ta egne vurderinger
A54-98	<ul style="list-style-type: none">- beskyttelsesutstyr
A54-100	<ul style="list-style-type: none">- beskyttelses- og sikkerhetsutstyr
A54-108	<ul style="list-style-type: none">- sikkerhetsutstyr- redningsteknikker
A60-38	<ul style="list-style-type: none">- begrenset og kontrollert adgang til farlige steder
A60-42	<ul style="list-style-type: none">- økonomisk ansvar for forårsaket redningsaksjon
A60-44	<ul style="list-style-type: none">- beskyttelsesutstyr- konsentrasjon om det en driver med

A60-152/155	<ul style="list-style-type: none"> - beskyttelsesutstyr - sikkerhetsutstyr - sunt bondevett
A61-21	<ul style="list-style-type: none"> - flaks - instruksjon og veiledning - teknikk- og muskeltrening - passe store anlegg
A61-49	<ul style="list-style-type: none"> - lykke
B109-14	<ul style="list-style-type: none"> - å følge instruksjoner (av skribenten)
B209-27	<ul style="list-style-type: none"> - å følge instruksjoner (av skribenten)
B309-26	<ul style="list-style-type: none"> - profesjon, guiding - helikopter - skredvarslingssystemet
B309-53	<ul style="list-style-type: none"> - å følge instruksjoner (av skribenten)
B608-5	<ul style="list-style-type: none"> - evner for å vurdere farer og risiko
B608-42	<ul style="list-style-type: none"> - å følge instruksjoner (av skribenten)

Disse tegnene som er listet ovenfor uttrykker bestemte diskurser. Gjennom dem prøver tegnene å gi innhold til nodalpunktet *en ulykke* på hver sin måte. Ved å analysere hvilke diskurser tegnene trekker på, fås en oversikt over hvilke diskurser som brukes i denne språklige praksisen som dreier seg om sikkerhet i friluftsliv. Jeg gir i tabell 2 bare en kort oppsummering av det som jeg har funnet og drøfter disse diskursene grundigere senere i analysen.

Tabell 2. Diskurser hos nodalpunktet en ulykke.

A54-29	- ekspertdiskurs
A54-98/100	- konsumentdiskurs
A54-108	- ekspertdiskurs
A60-38	- ekspertdiskurs - kontrolldiskurs
A60-42	- økonomisk diskurs; diskursen om velferdssamfunn
A60-44	- konsumentdiskurs - ekspertdiskurs
A60-152/155	- konsumentdiskurs - teknologidiskurs - diskurs om fornuftighet
A61-21	- diskursen om fatalisme - ekspertdiskurs - forholdsdiskurs
A61-49	- diskursen om fatalisme
B109-14	- ekspertdiskurs
B209-27	- ekspertdiskurs
B309-26	- ekspertdiskurs - teknologidiskurs - vitenskapelig diskurs

B309-53	- ekspertdiskurs
B608-5	- ekspertdiskurs
B608-42	- ekspertdiskurs

Et annet nodalpunkt som likner *en ulykke*, er *en risiko*. Den får omtrent samme betydningsinnhold i forskningsstoffet som ulykken, når risikoen oppfattes som objektiv, altså som et kalkulerbart og ytre forhold. Den slags risikoen kan forvaltes med forskjellige sikkerhetstiltak, for eksempel gjennom *kunnskap og ferdigheter*, som kan besørges av *guider* som *veileder*. En del *flaks* trenges det også, og en må være på *rett sted* til *rett tid* og under *rette forhold*. I tillegg er det vesentlig å følge *instruksjoner* som eksperter gir, og å bruke *beskyttelsesutstyr*. Dette er ikke alltid nok, og da dukker det opp et behov for annen type utstyr, nemlig for *redningsutstyr* som *sender-mottaker*, *spade*, *søkestang* og til og med for *skredsekk*, som *redder liv*. Men hvis det skjer det noe uønsket likevel, så har en bare hatt *maks uflaks*. Likevel kan det gå galt *når som helst og hvor som helst*, så går det ikke an å bli *bitter på sporten*, fordi *hvis du skal tenke sånn på det blir alt farlig*. Altså diskurser, som trekkes i forbindelse med nodalpunktet *en risiko*, er de samme som hos nodalpunktet *en ulykke*.

Når det tenkes risiko i subjektive forstand som et nodalpunkt, altså risikoen som en indre oppfatning og opplevelse, kommer det til et nytt perspektiv i forskningsstoffet. For det har seg nemlig slik, at alt i forskningsstoffet som handler om sikkerhet, dreier seg ikke alt seg om å unngå ulykker eller å forminske og forvalte risiko. Det ser ut at sikkerhet kan også krystallisere seg omkring en annen idé⁵⁴.

⁵⁴ Et metodisk spørsmål kunne være, beveger man seg da ut av forskningens interesseområde. Det er jeg ikke enig i, fordi disse diskursene beveger seg i det samme sikkerhetens terreng. Grenser mellom forskjellige diskurser er alltid omskiftelige og diskurser side om side påvirker alltid på hverandre (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993).

7.2.1.2 Nodalpunkt: å skille seg ut

En risiko kan altså også forstås ut av et litt annerledes perspektiv. Risikoen kan få en positiv mening når den kan fungere som et symbol for skille seg ut fra andre. Objektivt sett er risikoen fortsatt hva den er, men i forhold til dette dreier det seg om hvordan en oppfatter eller opplever risikoen. Det gjør alle forskjellig og dermed er der en iboende mulighet for å skille seg ut fra andre. En objektiv risiko får en positiv mening når en forskjell mellom ulike måter å oppleve en risiko blir på en positiv måte betydningsfull for noen, altså når denne forskjellen gir anledning til å skille seg ut fra andre; for eksempel når en virksomhet forutsetter særlige evner eller dristighet og disse egenskaper skaper for eksempel beundring eller respekt hos andre. Da kan en skille seg ut i flokken og denne knytter en til en bestemt og ønsket referansegruppe. Dermed kan en risiko bli noe, som ikke må unngås eller forminskes – i hvert tilfelle ikke helt – men noe som kan være verdifull i sosial praksis.

Å skille seg ut er også et nodalpunkt i den språklige praksisen om sikkerhet i friluftsliv. Det kan selvfølgelig være mange forskjellige måter å skille seg ut på, men når dette skjer i forbindelse og i referanseramme av sikkerhet, kan det granskes i en referanseramme av en subjektiv risikoopplevelse⁵⁵. For eksempel får ikke-bruk av hjelm sin betydning i forhold til å skille seg ut fra andre. I forskningsstoffet kan det finnes følgende tegn, som får sin mening i forhold til dette nodalpunktet (tabell 3):

Tabell 3. Tegn hos nodalpunktet å skille seg ut.

A54-98	- ikke å bruke beskyttelsesutstyr
A54-100	- å bruke beskyttelsesutstyr

⁵⁵ Altså med denne mener jeg risikoen som et ikke-objektivt og målbart forhold, en faktisitet, men som en indre opplevelse. Denne tematikken har jeg også behandlet i kapitlet Begreper.

A54-108	- å kunne gjøre en redning effektivt
A60-38	- spesialkrav for å kjøre bratt i fjell
A60-42	- frikjøring som uakseptabelt virksomhet
A60-152	- å bruke sikkerhetsutstyr
A60-155	- å bruke sikkerhetsutstyr
A61-21	- å gjøre noe som ser ut som galskap for vanlig folk
A61-49	- å ha et vanskelig triks som spesialitet
A61-127	- fryktløshet - å ha baller for å tørre å prøve - mulighet for alvorlige skader
B109-14	- å gi instruksjoner og veiledning
B209-27	- å gi instruksjoner og veiledning
B309-26	- å forsøke å forvalte sikkerhet som en objektiv sak
B309-53	- å undervurdere andre instruksjoner enn egne
B608-5	- risikofulle aktiviteter som en oppfyllelse av livet og form av en autentisk opplevelse
B608-34	- risikomessig ekstreme opplevelser som en nødvendighet i skikjøring
B608-42	- å gi instruksjoner og veiledning

Altså er det mulig å skille seg ut fra andre ved å være *fryktløs* og å gjøre noe *som ser ut som galskap for tanta di*, noe der en *bør ha litt baller* og det er mulig å *slå hodet i hoppet* eller *lande på ryggen eller hodet*. Dette alt skjer selvfølgelig uten å bruke beskyttelsesutstyr, fordi å bruke det *ikke rakk å bli noen trend blant oss eldre*. Det er *idiotisk, men sånn er det*.

Istedenfor er det likevel bra at de andre gjør det. Andre skulle også *følge disse instruksjonene*, til tross for at *bokhandelen har mange fine bildebøker og alle slags hefter* om hvordan en må bevege seg i fjellet og på breen. Men å gjøre noe *spektakulært* er vesentlig, og det gir *ekstreme opplevelser, som er en uatskillelig del av skikjøring*, til tross for at *mentoren varslet, at det vil gå galt tidligere eller senere*.

Igjen trekker disse tegnene på visse diskurser som forsøker å lukke betydningen av nodalpunktet å *skille seg ut* på forskjellige måter. I tabell 4 er det listet hvilke diskurser jeg skiller av disse tegnene:

Tabell 4. Diskurser hos nodalpunktet å *skille seg ut*.

A54-98	- statusdiskurs
A54-100	- konsumentdiskurs - diskurs om fornuftighet - statusdiskurs
A54-108	- ekspertdiskurs
A60-38	- ekspertdiskurs - statusdiskurs
A60-42	- statusdiskurs
A60-152	- konsumentdiskurs - motediskurs - statusdiskurs - diskurs om fornuftighet
A60-155	- konsumentdiskurs - diskurs om fornuftighet

A61-21	<ul style="list-style-type: none"> - diskurs om risikotaking - statusdiskurs
A61-49	<ul style="list-style-type: none"> - diskurs om risikotaking - statusdiskurs
A61-127	<ul style="list-style-type: none"> - diskurs om risikotaking - statusdiskurs
B109-14	<ul style="list-style-type: none"> - ekspertdiskurs - statusdiskurs
B209-27	<ul style="list-style-type: none"> - ekspertdiskurs - statusdiskurs
B309-26	<ul style="list-style-type: none"> - ekspertdiskurs - teknologidiskurs - diskurs om opplevelsesindustri
B309-53	<ul style="list-style-type: none"> - ekspertdiskurs - statusdiskurs
B608-5	<ul style="list-style-type: none"> - diskurs om risikotaking - statusdiskurs
B608-34	<ul style="list-style-type: none"> - diskurs om risikotaking - statusdiskurs
B608-42	<ul style="list-style-type: none"> - ekspertdiskurs - statusdiskurs

Det kom klart til syne i dette trinnet av analysen, at sikkerhet blir knyttet til mange forskjellige ting i forskningsstoffet. Noen tilnærminger stiger fram. Oftest blir sikkerheten knyttet til ulike former for ekspertkunnskap eller ekspertise; det vil si at sikkerhet viser seg som et ferdighets- og evnemessig forhold. Mange ganger blir sikkerhet også sett som et utstyrmessig forhold, som kan forvaltes og nås gjennom tekniske apparater samt ved bruken av sikkerhets- og beskyttelsesutstyr. Denne synsvinkelen knytter jeg til kommersialisme og konsumentdiskursen, fordi sjangeren hvor denne diskursen kommer til syne er en kombinasjon av intervju- og reklamesjangerer. Hos nodalpunktet å skille seg ut fra andre dukker det også opp en diskurs om risikotaking og en statusdiskurs. Disse to beveger seg i samme terreng og er delvis overlappende. Den førstnevnte uttrykker direkte risikotakingens

betydning som skilleelement, altså det at selve risikotaking brukes for å kunne skille seg ut fra andre. I tillegg har denne diskursen en mening i et sikkerhetsperspektiv, fordi risikotaking blir i den framstilt som en positiv sak. Den sistnevnte uttrykker derimot betydning av status som oppnås ved å drive slike aktiviteter. Denne statusen kommer til syne i analyserte tekster og kan knyttes til en breiere sosiokulturell referanseramme.

En granskning rundt nodalpunktene har hjulpet til med å finne frem diskurser, som brukes i den språklige praksisen i forbindelse med kommunisering av sikkerhet i friluftsliv. I dette trinnet har jeg sett på analyseobjekter gjennom en spesiell synsvinkel. For å få mer ut av forskningsstoff og for å utdype analysen, må analyseobjektene granskes nøyere hver for seg og på deres egne vilkår. Data som jeg har fått i dette trinnet danner et godt utgangspunkt for en nøyaktig tekstanalyse, som jeg har utført ifølge skissen min. I neste steg behandler jeg hvert analyseobjekt for seg⁵⁶. Jeg gir først en kortfattet oppsummering eller beskrivelse av tekstene og etter det går jeg inn i analysen. I dette trinnet går jeg ikke inn på en sosiokulturell analyse, men disse forholdene blir analysert nærmere i den neste delen av oppgaven; det betyr at i denne delen av analysen blir mange diskurser kun behandlet relativt overfladisk.

7.2.2 Tekstanalyse med hjelp av Faircloughs modell⁵⁷

A54-29

Artikkelen er en reisebeskrivelse om skribentens reise i de sveitsiske Alpene. Artikkelen forteller om et snøskred som tok med seg guiden, som skribenten og hans turkamerater hadde med seg på skitur. Hovedsakelig handler artikkelen om redningsaksjonen: det fortelles nøyaktig hva gruppen gjorde under redningen. Dermed kan teksten ses også som en veiledningsartikkel. I teksten drøftes det også hvorfor gruppen ble rammet av en ulykke. I

⁵⁶ Hvert analyseobjekt blir behandlet for seg, men jeg har på grunn av forskjellige årsaker satt sammen noen analyseobjekter i rapportering.

⁵⁷ I denne analysen benytter jeg hovedsakelig Faircloughs modell, men trekker også inn noen perspektiver fra andre diskursteoretiker, slik som jeg har skrevet tidligere. I denne overskriften snakker jeg for klarhetens skyld bare om Fairclough.

forbindelse med det står en drøfting av hva gruppen kunne ha gjort annerledes samt gruppens forhold til guiden i sentrum.

Vinklingen i artikkelen er en appellerende og dramatisk fortelling om snøskred. Vinklingen kan fortolkes i retning av å trekke på typiske kjennetegn av tabloidisering⁵⁸: forenkling, polarisering, konkretisering samt personifisering og fokus på ”bløte nyheter” (Lippe 2005, s. 236). Dette kommer til syne for eksempel i tittelen, som heter ”Nær himmelen” og i ingressen der brukes sterke og dramatiske uttrykk⁵⁹. Den har hensikt å vekke oppmerksomheten, slik at flere kan bli interessert og får lyst til å kjøpe og lese magasinet. Videre inne i teksten brukes også den samme type språk og nøyaktige situasjonsbeskrivelser med sitater. Artikkelen trekker på kanskje litt uvanlig sjanger i sin medietype; den er skrevet i en form av en spenningsfortelling. Dette og tekstens oppmerksomvekkende skrivemåte gir en anledning for leseren til å fortolke teksten som underholdning.

I teksten ansees guiden å være skyld i ulykken. Det skrives, at gruppen hadde gjort alt riktig før ulykken bortsett fra at de ikke hadde snudd. Skribenten fortsetter at om de hadde vært der uten guide, hadde de snudd tidligere; en annen gruppe hadde gjort det. Men guiden som skribentens gruppe hadde med var en brattkjører og erfaren UIAGM-guide. Guiden beskrives i teksten som en rolig og pålitelig fyr som hadde stått på ski allerede over 100 dager i sesongen. Derfor valgte de å stole på ham – i stedet enn å følge egne tanker og vurderinger.

Artikkelen uttrykker et objektivt bilde av sikkerhet ved å anse fjellstrøket som et objektivt farlig sted hvor objektive farer må betraktes alvorlig. Gruppen vurderte at skredfaren var på 3 i skredfareskalaen⁶⁰. Skribenten forteller, at guiden hadde vurdert skredfaren mange ganger

⁵⁸ ”Med tabloidisering menes den kulturtendens som oppstår når masseinformasjonens innhold og form primært bestemmes av hva informasjonsprodusentene tror er etterspurt i markedet” (Bakke 1999, ifølge Lippe 2005, s. 236).

⁵⁹ Ingressen: ”Denne topturreportasjen fra Grand St. Bernard i Sveits starter med salmesang og ender nesten i tragedie. For skredet vi løste ut var nær ved å sende en av oss i døden.”

⁶⁰ Den internasjonale skredfareskalaen er en måte å uttrykke skredfaren. Skalaen består av fem trinn, fra 1-5, hvorav grad 1 betyr liten skredfare og grad 5 meget stor skredfare. Skalaen avbilder faktorer, som påvirker på snødekke og dens stabilitet; det vil si nedbør, vind, temperatur, solstråling etc. Grad 3 betyr markert skredfare:

underveis på turen og likevel valgte å gå videre. Men likevel skjedde det en ulykke, på grunn av en feilvurdering. Dette innebærer en tanke, at nivå 3 er objektivt sett innebærer for høy skredfare for å bevege seg trygt på fjellet.

Sikkerhet representeres i teksten som et resultat av en aktiv medvirkning. Ulykker skjer ikke uten årsak, men de er forårsaket av noe, i dette tilfellet av en feilvurdering. Dermed forstås sikkerheten som noe som blir påvirket av utøverens aktive handlinger, og disse handlingene kan være enten kloke eller dumme i et sikkerhetsperspektiv. I dette tilfellet var guiden sin feilvurdering en grunn til at gruppen havnet til en ulykkessituasjon. I teksten tas det ikke direkte stilling til om snøskredet var naturlig eller utløst av turgruppa, men teksten gir likevel et bestemt bilde av skyldspørsmålet. En naturhendelse ble en ulykke for gruppa som en konsekvens av guidens feilvurdering. I slutten av artikkelen er det guiden sin tur å fortelle om hans oppfatning av det som skjedde. Guiden forteller at han tok en risiko når han bestemte å gå for å sjekke forholdene videre, men forsvarer seg selv med å si at en viss risiko alltid er tilstede i jobben som han har. Guiden sitt innlegg står under overskriften ”Tok en kalkulert risiko”. Overskriften forsterker dermed samme holdningen til hendelsen som kom til syne i artikkelen ellers⁶¹.

Det kommer klart fram i teksten, at gruppen stolte ukritisk på guiden, fordi han hadde autoritet. Dette perspektivet kom også frem i granskning av nodalpunktene. Her trekker artikkelen på en ekspertdiskurs, som får en motstridende posisjon i teksten. Ekspertdiskursen legges fram både i et positiv og negativ lys. Farer og risiko kan forvaltes med ferdigheter og

”Skredutløsning er mulig, også ved liten tilleggsbelastning i brattheng (>ca. 30 grader). Under spesielle forhold kan det forekomme noen middels store og enkelte store naturlig utløste skred. Delvis ugunstige forhold. Erfaring i bedømming av skredfare er nødvendig. Brattheng som er spesielt utsatt bør unngås hvis mulig.” (”Den internasjonale...” 2010).

⁶¹ I ingressen skrives det likevel om skyldspørsmålet i vi-formen: ”For skredet vi løste ut var nær ved å sende en av oss i døden”. I brødteksten forandres skrivemåten. En kan bare komme med antagelser om hvorfor saken blir presentert forskjellig i ingressen enn i brødteksten. En årsak, som refererer til tabloidisering, kan være at vi-formen er mer appellerende; skribenten var virkelig med som en aktiv deltaker i en slik dramatisk hendelse.

kunnskap, og dette kan føre til et bedre sikkerhetsnivå. Men på den annen side viser guidens ekspertkunnskap seg som et negativt forhold; han var sertifisert og erfaren, og derfor blir ikke gruppemedlemmenes egne tanker og vurderinger realisert i den praktiske virksomheten. En blind tillit eller snarere tro forårsaket en ulykke.

Artikkelen framhever også spenningen mellom ekspertkunnskapen og en subjektiv sikkerhetsopplevelse. Denne spenningen viser seg i hvordan medlemmer av gruppen forholder seg til guiden: de er usikre på om det som de driver med er trygt, men likevel er tilliten til guiden større enn en egen opplevelse av sikkerheten. Til slutt konstaterer skribenten at han mistet lysten på toppturer mot slutten av sesongen og at han har meldt seg på et skredkurs – ”for å tørre å ta mine egne vurderinger”. Til tross for at guiden var erfaren, tenker skribenten, at et skredkurs skal gi han så mye kunnskap og ferdigheter til ham at han kan ta minst like gode vurderinger som sertifiserte guider. Dette kan fortolkes på to måter: på den ene siden betyr det enda sterkere tro på ekspertkunnskap⁶², i den forstand at med kurs og kunnskap kan hvem som helst nå den. På den annen side uttrykker dette en spenning mellom autoriteter og individuelle utøvere uten proffposisjon. I overensstemmelse med disse fortolkningsmåter bygger teksten opp to subjektposisjoner for både skribenten og for leseren. Disse to fortolkningsmåtene åpner også interessante synsvinkler til en bredere sosiokulturell praksis og kan også ses i forhold til en tradisjonell norsk friluftslivskultur. Denne analysen skal jeg utføre i kapittelet Sosiokulturell analyse.

A54-98; A54-100; A60-152; A60-155

“Mitt utstyr” -spalten forteller og presenterer hva slags utstyr en utvalgt snøsportsutøver har. I spalten skrives det om alt som utøveren har på og med seg når han driver sin aktivitet, men i forbindelse med denne oppgaven er fokus på det som er interessant i forhold til sikkerhet. I spalten fins det også et eget punkt ”sikkerhetsutstyr”. I underkant av spalten er det en liten boks med personlige data om utøveren og der presenteres også utøverens viktigste prestasjoner. Hensikten med denne boksen er å identifisere den som teksten er skrevet om slik at leseren får vite hvem er han og hva har han gjort. Slik bygges det opp en bestemt

⁶² Denne troen er interessant å drøfte i forhold til guiden. Han hadde mangeårig erfaring og utdanning, men likevel var kompetansen hans ikke nok, fordi han tok feil i sin vurdering.

subjektposisjon for tekstens objekt. Hele spalten er skrevet i form av et intervju, der utøveren forteller med egne ord om for eksempel hva har de på hodet og hvordan deres bindinger er eller om annet utstyr etc. Det ser ut til at det som er skrevet er sagt av intervjupersonen, men det er klart at teksten er utarbeidet av journalisten⁶³. Dermed har journalisten også en stor påvirkning på det, hva som kommer på trykk i magasinet. Til syvende og sist er det journalisten, som velger hva som blir trykt og hva som blir utelatt. Ved å lage spørsmål har han også kontroll over, hva det blir snakk om overhodet.

Vinklingen av tekstene i Mitt utstyr -spalten er rettet mot den intervjuede personen. Han eller hun blir forsøkt framstilt i et fordelaktig lys, som en interessant person i sporten. Dette kommer også meget klart til syne ved å se på titler, der personer avbildes med uttrykk ”proffs”, ”gass-jenta” eller med noen andre positive uttrykk. Bilder av intervjuede personer utgjør nokså stor del av artikkelen, og de forsterker forestillingen som tittelen har skapt.

De personene, som det blir skrevet om i Mitt utstyr -spalten, er på en eller annen måte interessante i snøsportsfeltet. Som sagt, framstilles de i et fordelaktig lys i spalten, og deres prestasjoner gjennomgås i en separat boks i underkant av teksten. Hensikten med denne er å hjelpe leseren for å posisjonere den intervjuet personen rett i feltet. Denne signaliserer en heltediskurs; de intervjuede forsøkes fremstilles som heltedidige, som idoler.

A54-98

Analyseobjektet dreier seg om snøbrettkjører Per Løken. Løken forteller, at han ikke bruker noe sikkerhetsutstyr, det vil si i denne sammenheng ryggplate og hjelm. Det er ikke snakk om annet sikkerhetsutstyr i teksten. Hjelmer bruker han kun når det er påtvunget, altså i konkurranser. Likevel sier han, at han ”burde jo kjørt med ryggskinn” og at det er ”en klisje å si det, at alle burde gjøre det, når jeg ikke gjør det sjøl”. Til tross for dette betoner han sitt valg bare ved å si ”sånn er det”. Videre sier han at det er bra, at de yngre bruker hjelmer og ryggplate, men ”at dette ikke rakk å bli noen trend blant oss i den eldre skolen er idiotisk, men sånn er det!” Med et slikt språk representeres sikkerhet nærmest som et utstyrsmessig forhold

⁶³ Til tross for dette bruker jeg for klarhetens skyld intervjupersonens navn i analysen.

i teksten; på den annen side blir sikkerheten representert som noe som ikke trenges å sørge for.

Løken snakker om ”trend” når han snakker om bruken av beskyttelsesutstyr. Denne uttalelsen kan forstås i retning at den trekker på en motediskurs; altså appellerer Løken til mote i sitt valg om å ikke å bruke beskyttelsesutstyr. I denne forstand har sikkerhet noe med mote å gjøre og moten definerer hvordan en burde forholde seg til sikkerhet. Ordet ”trend” henviser likevel mer sannsynlig til en felles stilsak eller måte å gjøre ting på enn til mote i vanlig forstand. I forbindelse med dette snakker han også i flertall, som en representant for alle andre snøbrettkjørere av ”den eldre skolen”. Dette kan forstås som et uttrykk for en kollektiv stilsak som bygger på en kollektiv sikkerhetsoppfatning. En annen mulighet å fortolke dette er å se det som Løkens forsøk å betone sitt eget valg med mer allment godkjente argumenter.

Førstnevnte synsvinkel betoner tilhørighet til en gruppe. Dette gjør det mulig å skille seg ut fra de andre, i dette tilfellet kanskje fra de yngre som muligens kan true de eldre sin posisjon i feltet. Å skille seg ut omhandler en maktkamp i feltet; de gamles posisjon blir erobret av de nye som har nye vaner og noe nytt med seg. Da får disse nye vanene og de nye forholdene en symbolsk mening; de blir et symbol på en posisjon. Med dette symbolet – eller på samme måte med mangelen på det gjør det mulig å vise hvilken gruppe en hører til. For å opprettholde og framheve sin posisjon må de gamle ignorere det som er nytt og bevare de symbolene som er karakteristiske for sin egen gruppe.

Det sistnevnte alternativet gir uttrykk for en statusdiskurs. Litt paradoksalt ved å si ”sånn er det” – til tross for at å kjøre uten sikkerhetsutstyr også ifølge ham er ”idiotisk”, gir han likevel inntrykk at han gjør som han vil. Men samtidig må han likevel hente støtte fra sin egen referansegruppe, ved å si at de andre gjør samme som han. Kanskje er saken likevel ikke så enkel for ham som han gir uttrykk for. Slike uoverensstemmelser som kommer til syne i teksten uttrykker uklare maktreasjoner og -posisjoner i et bestemt felt (Fairclough 2001).

Løken presenteres i artikkelen under tittelen ”Proff på sjette året”. Artikkelen inneholder også et forholdsvis stort bilde av Løken. Ifølge Hillesund (1994) får et bilde i en journalistisk sammenheng sin betydning i forhold til konteksten. Bildet er alltid en del av artikkel. Særlig tittelen og bildet står i forbindelse med hverandre; bildet konkretiserer hva tittelen og dermed hele artikkelen går ut på.

Jeg er i denne oppgaven interessert i å analysere hvilke subjektposisjoner forskjellige

diskursive handlinger bygger opp i analyseobjektene. Dermed blir vinklingen av artikkelen viktig, særlig i slike personfokuserede tekster slik som dette analyseobjektet er. Hillesund (1994) mener, at bildeanalysen er vesentlig for å studere artikkelens vinkling, fordi bildet, tittelen og artikkelens vinkling danner en helhet. Bildet skulle fortelle noe om artikkelens vinkling samt tittelen skulle fortelle hvordan saken er tematisert i artikkelen. Et bilde i en journalistisk sammenheng kan brukes for eksempel å framføre en person på en bestemt måte.

Hillesund (1994) leverer en analysemodell med seks trinn for en bildeanalyse⁶⁴. Fordi målet i denne oppgaven ikke er selve bildeanalysen, skal jeg bruke Hillesund sin modell kortfattet og selektivt. Jeg skal ha fokus på hvordan vinklingen bygger opp en bestemt subjektposisjon for Løken og drøfte hvordan den er med på å omforme diskursen.

I bildet står Løken med sitt snøbrett. Bildet er tatt i mørket, i bakgrunn er der noen gatelys. Ved nøyere betraktning kan det legges merke til, at fotograferingsstedet er under en bru i et bymiljø. Løken står ensomt midt i bildet, han har sine kjøreklær på seg. Der er ikke noe snø, så Løken er framstilt i en omgivelse hvor snøbrettkjøring ikke hører hjemme iallfall på dette tidspunktet.

Løken står i en brei skrevende stilling, veldig stødig. Dette gir en inntrykk, at her står en sterk og solid fyr. Ingen står normalt i såpass brei stilling, så det er nokså sikkert at stillingen blir brukt for å framheve e bestemt forestilling. Løken titter litt nedad mot kamera. Hans uttrykk er alvorlig, til og med litt hovmodig. Stillingen hans og hele måten å være på kan betraktes som litt militæraktig. Bildet uttrykker at han er veldig selvbevisst og har en stor selvtillit.

Bildet av Løken trekker på en tradisjonell maskulinitetsdiskurs. En militæraktig stilling og væremåte konnoterer til maskulinitet på det sterkeste i en tradisjonell forstand. Den tradisjonelle maskulinitetsdiskursen kommer godt til syne også i teksten: Løken er ikke en ivrig bruker av beskyttelsesutstyr. I sportsjournalistikken opprettholdes det en viss

⁶⁴ Han skiller følgende dimensjoner i sin analysemodell: 1. Det umiddelbare inntrykk 2. Det denotative nivå 3. Komposisjonsnivå 4. Det konnotative nivå 5. Det ideologiske nivå 6. Bildet i konteksten. Lippe (2008) gjør oppmerksom på, at det konnotative nivået og det ideologiske nivået kan slås sammen, fordi konnotasjoner alltid er avhengige av en ideologisk bakgrunn. Slik har jeg også gjort i analysearbeidet mitt.

representasjon av mannlighet. Mannlighet blir knyttet til en myte av idrettsutøveren som er en tøff og modig, hard kriger som vil ofre seg for sporten. Tradisjonelt har det vært mannlig å tåle smerte og ikke å gråte av små skader (Saunes og Dahlèn 2004). Da er det mannlig å ta imot det som kommer slik det kommer og å tåle det. Den samme myten om mannlighet, den mannlige heltefiguren⁶⁵, som dyrkes i den konvensjonelle sportsjournalistikken, gjengis også i journalistikken om ekstremспорт (Saunes og Dahlèn 2004, s. 108–109). Dette gjelder også i artikkelen om Løken.

I ekstremportsmiljøet blir mannligheten forsterket gjennom ikke å ikke være feig. I denne forstanden blir bruken av beskyttelses- og sikkerhetsutstyr, altså for eksempel hjelm og ryggskinne, noe som ikke nødvendigvis tilhører den tradisjonelle maskulinitetsdiskursen. Dermed kan bruken av beskyttelsesutstyr fortolkes som å være ”damete” og den vil Løken unngå. Hans egen mannlighet forsterkes enda mer ved å snakke om utstyrsbruk bland ”de yngre” i forhold til ”vi eldre”; altså snakker han om gutter og menn, hvor han selv hører til de sistnevnte. Dette blir klart med ordbruk ”de” og ”vi”. Oppdelingen i disse to gruppene blir også synlig også når Løken snakker om utstyrsbruk. Ifølge hans uttalelser er det bra at ”de yngre” bruker beskyttelsesutstyr, men det er nok å begrunne ikke-bruk hos menn ved å si bare ”sånn er det”. Altså trenger menn ikke å forklare det mer, menn bare gjør hva de vil.

Alt dette kan fortolkes å være en del av hvordan Løken har villet bli mediert. I forhold til konteksten dette bildet er i, blir det klart at han vet hva han snakker om. Hillesund (1994) mener, at i den endelige tolkningen må bildet ses i forhold til konteksten den er i, altså teksten. I dette analyseobjektet er forbindelsen med tittelen og bildet klar. Begge bygger opp en viss posisjon for Løken; han blir mediert som en autoritet i dette feltet. Dette får bekreftelse også av underkantteksten, som forteller om Løkens viktigste seiere i konkurranser og hans planer å delta på en tur med sponsorteamet til et eksotisk skisted. Å stå på ski på uvanlige steder forsterker hans posisjon men også hans maskulinitet; å utforske nye steder i ekstremспортssammenheng konnoterer til klassiske mannlige ekspedisjonshelter som Nansen og Amundsen (Saunes og Dahlèn 2004, s. 109). I tittelen blir han tilkalt en ”proff”. Å være en

⁶⁵ Mer om klassisk helteforestilling og hvordan en arketypisk helt bygges opp, se Vogler 1999, s. 35–45. I artikkelen om Løken kan det identifisere typiske trekk av denne forestillingen.

proff betyr mange ting; for eksempel at hva en sier har en viss tyngde. Han taler ut av sin posisjon, som ikke er hvilken som helst posisjon, men posisjonen til en som vet hva han snakker om. Med tanke på relasjoner og identiteter i teksten har han med diskursanalytiske termer en høy subjektposisjon i makthierarkiet og det betyr at hans uttalelser betraktes som “mer sant” enn uttalelsene til de med andre statuser. Dermed er hans diskursive handlinger i stor grad med på å omforme gjeldende diskurser og med å bygge opp en ny diskurs. Dette virker også inn på sosial praksis hos dem som betrakter Løken som en autoritet.

Det er verdt å legge merke til, at ”sikkerhetsutstyr” er et eget punkt i spalten. Bruk av en hjelm blir derimot behandlet under en tittel ”på hodet” og ikke under ”sikkerhetsutstyr”. Dette kan fortolkes som at hjelmen kanskje ikke lenge regnes som en del av sikkerhetsutstyret. Bruken av hjelmen har blitt så vanlig og framstår som en allmenn norm slik at den ikke betraktes som et særskilt sikkerhetsutstyr men som en del av den vanlige utrustningen. Dette er viktig i forhold til hvordan Løken forholder seg til dette spørsmålet.

Hjelmbruk representeres i artikkelen om Løken på en slik måte, at man får forståelsen av dette egentlig ikke er nødvendig. Dette gjøres ved å trekke tidligere nevnte diskurser. Med min kulturell førforståelse av temaområdet kan jeg si, at bruken av en hjelm i ski- eller snøbrettkjøring ikke er et signal av ømtålighet eller feighet. Den kan snarere å være et symbol på fart, spenning, dristighet og dyktighet. Dette kommer til syne for eksempel i reklamen, som konnoterer til nevnte ting, og også i magasinets bildestrøm ellers⁶⁶. Dermed uttrykker og oppbygger Løkens uttalelser helt andre diskurser enn det som kan fortolkes å være den egentlig hegemoniske diskursen innen feltet.

Ifølge Fairclough (1992, 2001) at det oppstår forskjellige måter å legge meninger i sosiale handlinger i en språklig praksis er en indikasjon på en kamp mellom forskjellige diskurser. I artikkelen forsøker Løken å appellere til maskulinitetsdiskurs når det snakkes om hans egen

⁶⁶ Se for eksempel reklamer i Fri Flyt nr. 60, s. 15 eller nr. 61, s. 84. Når en blar i hvilken Fri Flyt som helst, legger en merke til at det er nesten et unntak ikke å bruke hjelm. Hjelmprodusenter sponsorer også mange kjørere og frikjøringskonkurranser.

utstysbruk. Han forsøker å betone og tilknytte hans ikke-bruk av beskyttelsesutstyr til maskulinet; at bruken av beskyttelsesutstyr er umannlig og å bruke det er en umannlig handling. Her kan det dermed identifiseres en diskursiv kamp, hvor konkurrerende diskurser forsøker å oppnå en hegemonisk posisjon i feltet.

Ikke-bruken av beskyttelsesutstyr oppfyller ikke ideen å unngå ulykker, men den kan få andre meninger i en sosial praksis. I nodalpunktanalysen kom det fram, at sikkerhet også kan fungere som en måte å skille seg ut fra andre, og det ser ut til at Løken sine språklige og deretter sosiale handlinger forsøker å oppfylle snarere denne ideen. I lyset av dette kan Løken sine uttalelser forstå å trekke på en statusdiskurs.

A54-100

I samme magasinet er det også en annen Mitt utstyr -artikkel, som presenterer Susanne Michaelsen og hennes utstyr. I motsetningen av Per Løken, forteller Michaelsen at hun bruker alltid hjelm og en rekke annet beskyttelsesutstyr. I tillegg forteller hun om hennes annet sikkerhetsutstyr: spade, søkestang og skredsøker. De har hun med seg, til tross for at hun i en annen sammenheng i artikkelen forteller at hun ”går ikke klassiske toppturer”. Det vil si, at hun bruker sikkerhetsutstyr på en annen type kjøring, i anlegg og sannsynligvis i nærrområder av anlegg. Dette forteller, at hun enten tar sikkerheten svært alvorlig eller at sikkerhetsutstyr også har noen andre verdier for henne enn bare effekten å redusere risiko og faren forulykke⁶⁷. En slik verdi kan for eksempel være en symbolverdi; visse typer utstyr knytter en til en bestemt referansegruppe, som en kanskje vil høre til. En annen mulighet er, at med utstyr kan det bygges opp et visst statusbilde; bruken av utstyr vekker tanker, at dens bruker trenger den og dette betyr at hun må være en skikkelig skikjører, ikke noen søndagskjører eller dilettant. I den sosiale verden blir man til en skikjører når andre menneske anerkjenner man som en skikjører. Dette skjer i praksis ved å bruke en hensiktsmessig visuell framtoning, liksom rette klær, utstyr etc. (Beedie 2007, s. 26). I lyset av dette er bruken av sikkerhetsutstyr

⁶⁷ Egentlig forebygger ikke beskyttelsesutstyr (hjelm, ryggskinne) eller sikkerhetsutstyr (spade, søkestang og sender-mottaker/skredsøker) en ulykke, de kan bare redusere konsekvenser av ulykken og bidra til redningsaksjon når den allerede har skjedd. Selv hindrer dem ikke noen slags ulykker. Derimot kan de hemme effektivt en risiko for alvorlige konsekvenser i en ulykke.

tatt i bruk hos Michaelsen for å bygge opp og støtte et visst image. Tittelen på artikkelen henviser også til dette alternativet⁶⁸. Uansett om hensikten med utstyrsbruk er å vise tilhøring til en bestemt referansegruppe eller å bygge opp et image, kan bruken av sikkerhetsutstyr ses som et uttrykk av en statusdiskurs. Altså med hjelp av sikkerhet kan det bygges opp et visst image og status i feltets sosial vekselvirkning.

Representasjonsmessig blir sikkerhet konstruert gjennom den nevnte statusideen, men også som en fornuftssak. Michaelsen snakker ikke veldig mye om årsaker eller bakgrunn for sin utstyrsbruk. Den signaliserer at det er snakk om en normal sak, som ikke trenger å dras i tvil eller forklares på noen måte. Dermed uttrykker hennes valg en fornuftighetsdiskurs.

Granskning av relasjoner og identiteter i teksten forsterker at også denne fortolkningen er til stede, fordi Michaelsen blir snarere posisjonert i teksten som en person som kjører på ski for alvor, enn som person som konsentrerer seg mer om skikjøringsverdens bifenomener. For eksempel er hennes språkbruk i svarene meget faktaorientert, sammenliknet med andre intervjuede i utstyrsspaltet.

A60-152

I et annet Fri Flyt -blad som er en del av forskningsmaterialet mitt, fins det også Mitt utstyr -spaltet. Den første artikkelen er om Lisa Wiik, som er ifølge magasinet en snowboardproff.

For Wiik betyr utstyr mye. Det er ikke tilfeldig, hva hun har på eller med seg, men det ser i lys av teksten ut til at valgene er meget bevisst. Dette gjelder også for sikkerhetsutstyr, som er egentlig en del av hennes framtoning. Dermed gir teksten uttrykk av en motediskurs men også en statusdiskurs. Wiik sin hjelm er en spesiell signaturmodell, og hun ”liker spesielt at logoen er i gullskrift”. En slik logo kan bare se bra ut, men det kan også være viktig for henne at andre får vite om hvilket merke hun bruker, særlig når det er snakk om en spesiellmodell. Da er det viktig å skille seg ut fra andre og bringe fram sin egen personlighet med hjelp av utstyr. Dette gjelder også med sikkerhetsutstyr; det har også blitt en viktig del av utseende, som kan brukes på samme måte enn klær. ”Matche og mikse, det liker vi” uttrykker Wiik det.

⁶⁸ Tittelen er ”Bånn gass-jenta”.

Wiik snakker også om annet sikkerhetsutstyr enn hjelm. Hun forteller at hun satser på beskyttelsesutstyr, ”polstrer meg så mye som mulig”. Dette vil si, at hun bruker i tillegg til en rygg- og kneskinne også en albueskinne, beskyttelse i skarpleggen og en tannbeskytter. Det gjør hun for å føle seg trygg og fordi ”man aldri kan være for sikker”. Dette kan fortolkes slik, at for Wiik er sikkerhet noe som kan forvaltes med hjelp av utstyr. Dette vil si, at sikkerhet oppstår snarere med hjelp av ytre tiltak enn som en ferdighets- eller evnemessig sak. Sikkerhet representeres som gjennom utstyret og slike uttalelser trekker på en teknologidiskurs. På den annen side betoner Wiik en trygghetsopplevelse: ”føler meg trygg med den, rett og slett”. Som jeg nevnte tidligere i teoridelen, har ikke trygghetsopplevelsen nødvendigvis noe med en objektiv risiko å gjøre, men den er en uunngåelig faktor i en menneskelig virksomhet. Lahikainen (2000, s. 70) gjør oppmerksom på, at opplevelsen av sikkerhet eller usikkerhet er avhengig både av indre og ytre verden og den oppstår i skjæringspunktet mellom dem. Sikkerhet er en subjektiv opplevelse, hvor egne evner og midler til å forvalte verden blir speilet mot tilstedeværende utfordringer. Da er det akkurat den indre verden, som står i sentrum, og dette uttrykker også Wiik i sine uttalelser. En annen mulighet å fortolke hennes utstyrsbruk er en sosial fortolkning: alle disse beskyttelsene virker å være viktige for henne og det ser ut at hun er stolt over hennes utstyrskolleksjon. Dette vil si, at for henne er bruken av sikkerhetsutstyr en sosialt akseptert og etterstrebelig ting, en del av hennes image – kanskje på samme måte enn med Michaelsen. Teksten bygger opp og formidler et bilde av Wiik som en trendy ung jente som har det alltid gøy og som lever et fartsfullt liv⁶⁹. Bildet, som er tatt utenfor en populær nattklubb i Trondheim, forsterker denne posisjonering av Wiik.

Å drøfte Wiik sin utstyrsbruk i forhold til samme hos Løken åpnes det en interessant synsvinkel. Begge er brettkjørere, som gjør mange triks. Men forskjellen er at hos Wiik

⁶⁹ Wiik er faktisk 29 år gammel, så uttrykket en kvinne kunne være mer passende. Men av teksten og bildet kunne en ikke se dette tydelig; de kunne i mitt synspunkt like godt handle om en 18-årig jente. Ifølge mange forskere og eksperter er ungdomstiden forlenget og dens individualistisk livsorientering preger livet til stadig eldre mennesker (se f.eks. Puuronen 1998; Ketokivi 2004).

forklarer denne kjøringsmåten hennes utstysbruk; dette gjøres klart allerede i ingressen⁷⁰. Løken konsentrerer seg også om kjøring i park, dette fortelles i bildeteksten⁷¹. Men deres holdning til bruken av sikkerhetsutstyr er likevel veldig forskjellig. Dette fortolker jeg som en sterk indikasjon på den allerede nevnte statusdiskursen; sikkerhetsutstyr er den samme type utstyr som noe annet, den gjør mulig for å skille seg ut, uttrykke ens personlighet og bygge opp et visst image.

A60-155

Det siste eksempelet av Mitt utstyr -spalten presenterer ”en leken frikjører” Knut Myking. Myking snakker ikke om farger på hjelmen eller følelser som bruken av en ryggplate gir, men virker å forholde seg til sikkerhetsutstyr av fornuftsmessige grunner. Hjelmen, som han bruker alltid, er valgt fordi den ”sitter bra, er passe lett og god rundt ørene”. Samme slags betoning gjelder også i forbindelse med andre utstysvalg. Det ser ut at for Myking har sikkerhetsutstyr ikke noen andre verdier enn deres bruksverdi, altså den innerste kjerneverdien, men likevel forteller han at hvilke merker han bruker. Det er sannsynligvis spaltens idé å fortelle om merker, men det gir også mulighet å skille seg ut. For noen kan det være viktig at utstyret deres er av de rette merkene og det kan ha noe å gjøre med ønsket om å tilhøre ønsket referansegruppe (se Bourdieu 1984).

Myking forteller at han bruker Avalung⁷² ”på de mest tvilsomme dagene”. I tillegg har han vurdert å kjøpe en skredsekk⁷³, fordi ”den redder liv”. Her trekkes det på en teknologidiskurs.

⁷⁰ Ingressen: ”Fysioterapeutstudenten Lisa Wiik liker å strekke triksene sine så mye som overhodet mulig. Til det trenger hun ikke bare en supertrent gummikropp, men også utstyr som er bevegelig, behagelig og ikke minst brukelig.”

⁷¹ Bildeteksten: ”Park og pudder: -Ingenting er som en skikkelig park. Jo, det eneste måtte være masse pudder, men hvor ofte skjer det? sier Per Løken.”

⁷² ”Avalung” er et slags overlevningsutstyr for et snøskredoffer. Den brukes på samme måte som en ryggsekk og den består av en slange og et munnstykke. Ideen er å føre kulldioksidholdig luft til offerets ryggside og slik forminske risiko for kulldioksidforgiftning. Denne skulle gi mer overlevningstid for offeret under snøen, og samtidig øke sjanser for redningsmannskapet å finne offeret levende. (Se for eksempel <<http://www.blackdiamondequipment.com/en-us/shop/ski/avalung/avalung-ii>>)

Disse replikkene uttrykker en utstyrssentrisk forståelse av sikkerhet. En kan stå på ski på utsatte steder og ta risiko, fordi en har rett utstyr, som hjelper å overleve eller bli reddet. Forholdene spiller ikke så stor rolle, men de forvaltes med utstyrmessige sikkerhetstiltak. Til tross for at Myking forteller at han har også ”alltid litt sunt bondevett [...] i sekken”, eksternaliseres forvaltning av en risiko med denne diskursen til noe, som kan kjøpes i butikken. På den annen side forteller dette også, at risikotaking ses på som passende og sosialt akseptert innen denne diskursive praksisen. Utvikling av et slikt utstyr og framstilling av utstyret i magasiner kan vel fortolkes som en oppmuntring til å ta risiko. Ut av en diskursanalytisk synsvinkel og med diskursanalytiske begreper uttrykker dette risikotakingens diskurs, særlig med forståelsen basert på Laclau og Mouffes diskursteori. Myking sin subjektposisjon i teksten blir dannet i lyset av fornuftighet; han presenteres som en med dømmekraft, men risikotaking kommer liksom som et biprodukt. Dette gjør kjøringen på slike steder, hvor Myking sitt utstyr er nødvendig, til noe normalt, sosialt akseptert og til og med noe etterstrebbar.

”Sunt bondevett”, som Myking taler om, henviser som et begrep og en diskursiv handling til noe ”common sense”, hverdagskunnskap og en erfaring av det hva er fornuftig og hva som ikke er det. Kanskje kan dette tilfellet også kunne kalles for en normal selvoppholdelsesdrift. På den annen side er det en slags kollektiv eller kollektivt formende fornuftighetsbasert erfaring som kan forstås som en kollektiv norm⁷⁴. I overensstemmelse av denne normen kan handlinger og deres konsekvenser vurderes, i det minste når uhellet er ute. I forbindelse med

⁷³ ”Skredsekk” er et fellesnavn for et viss ryggsekkaktig overlevelsesutstyr. Det fins forskjellige produkter av ulike produsenter på markedet, men funksjonsprinsippet er samme i alle. I en ryggsekk som ser ut som en vanlig sekk er det en innbygdt airbag-system. Ved snøskred utløser skredofferet et oppblåsningssystem som fyller opp to store airbager i sidene av sekken. Hensikten med produktet er å holde skredofferet på overflaten samt å beskytte ham i skredet. (Se for eksempel < http://www.abs-airbag.com/abs_system.php?chid=1164&m=17&lang=uk&sid=6136079ead8498c29191b1ff7981a61a>)

⁷⁴ En klassiker i sosiologi Émile Durkheim (1977) har drøftet mye sosiale normer. Selv bruker Durkheim ikke ordet “en norm”, men han snakker om sosiale fakta. Ifølge ham kollektive normer binder mennesker til sammen og tvinger visse handlings- og tankemønstre til enkeltindivider. Disse normer danner en “kollektiv bevissthet”.

dette reises det et spørsmål hvor trenger Myking et Avalung-system, hvis han alltid har sunt bondevett med seg? Kollektive erfaringer eller normer som sosiale fenomener er i en konstant endringsprosess, som belyser delvis dette spørsmålet og som også kommer til syne i forhold til dette. Kanskje nåtidskulturen forholder seg mer positivt til risiko og oppmuntrer til risikotaking⁷⁵. Som jeg nevnte tidligere, kan utvikling av et slikt utstyr allerede fortolkes som å uttrykke en bestemt diskurs. Før denne type utstyr var oppfunnet var det neppe i overensstemmelse med sunt bondevett å kjøre på ski på slike steder, hvor disse kunne virkelig trenges.

A54-108

Teksten er en artikkel om graveteknikk i snøskred. Den forteller om en spesielt utviklet teknikk, som skal gjøre redningsarbeidet mer effektivt og dermed øke sjanser for å finne et skredoffer i live.

Vinklingsmessig er artikkelen meget faktaorientert og den kan forstås som en veiledningsartikkel. Den presenterer en ny teknikk for å grave systematisk og forteller og betoner fordeler ved denne teknikken i forhold til uorganiserte måter å gjennomføre gravingsarbeidet. Akkurat hvordan artikkelen representerer sikkerhet vekker oppmerksomheten; temaet blir behandlet i artikkelen på samme måte som om det hadde vært snakk om et hvilket helst annet forhold. Er det så vanlig å bli rammet av en snøskredulykke, at det går an å snakke om det på denne måten? Inntrykket blir enda sterkere på grunn av ordvalgene i ingressen: den er skrevet i presensform⁷⁶. Dette formidler en tanke om at det som artikkelen omhandler er en sak hver og en kommer til å møte før eller senere. I den forstand kan artikkelen fortolkes som å trekke på en diskurs om risikotaking. Noen vurderinger har ikke lyktes fullt ut og det har gått galt hvis en havner i en situasjon i fjellet der redning en person fra et snøskred blir aktuelt.

⁷⁵ Denne forklaringen blir selvfølgelig støttet av risikotakingens diskurs, fordi språklige handlinger er i vekselvirkning med sosial praksis.

⁷⁶ Ingressen: ”Det er ikke nok å kunne bruke sender/mottaker, *for å berge* kameraten din i et snøskred *må du også kunne grave* effektivt. Norske Ragnhild Eide og sveitsiske Manuel Genswein har utviklet en metode *du kan bruke* til å redde liv.” (framheving av meg)

Journalisten bruker også en annen diskurs i artikkelen, nemlig en ekspertdiskurs. Graving som en del av redningsarbeid framstilles som en ekspertkunst, som har blitt utviklet av ”verdens fremste ekspert på søk i skred”. Den nye metoden som artikkelen handler om er veldig normert; hver og en som er med i redningsaksjonen har en bestemt og regelmessig oppgave som byttes etter en bestemt tid. Metoden og dens faser blir begrunnet grundig og nøyaktig. Det ser ut, at alt er gjennomtenkt i denne anvisningen.

Bruken av nevnte diskurser setter leseren i to forskjellige subjektposisjoner. Ved å bruke risikotakingens diskurs oppmuntres leseren til en risikosøkende atferd. Ved å representere kameratredning fra et skred som en vanlig hendelse gjøres den også til noe alle kan komme ut for. På den annen side forventes det, at leseren følger nøye de instruksjonene, som artikkelen gir. Så en annen subjektposisjon artikkelen henviser til en instruksjonsfølgende posisjon. Dette uttrykker en ekspertdiskurs, på den måten at eksperter gir instruksjoner og de vanlige følger dem.

A60-38; A60-42

Begge analyseobjektene er frittstående tekststykker i en lengre historie, som forteller om viktige hendelser og milepæler i Fri Flyts interesseområde gjennom årene. Historieartikkelen står i Fri Flyts 10-årsjubileumsutgave. Analyseobjekttekstene er korte, bare noen linjer. Sjangermessig representerer de en form for nyhetssjanger. I den første teksten fortelles det at Røde Kors har foreslått sperringer for tilgangen til upreparerte brattheng i norske skianlegg. Forslag er begrunnet ut fra sikkerhetshensyn ettersom mange personer hadde omkommet i slike områder vinteren før. Det fortelles ikke i teksten hvordan disse dødsfall hadde skjedd, men tydeligvis i forbindelse med skredulykker, i og med at det foreslås at bratthengskjørerere burde ha med seg redningsutstyr. Den andre teksten handler om Tromsøs politimester sin uttalelse i forhold til ansvar og løssnøkjøring. I teksten kaller han løssnøkjøring for en ”uakseptabel virksomhet, en [...] gambling med liv og sikkerhet” og etterlyser kjørerens økonomisk ansvar for kostnadene de muligens forårsaker i forbindelse med redningsaksjoner. Jeg har valgt å håndtere disse to analyseobjektene samtidig, fordi de har mange berøringspunkt samt at de delvis omhandler samme forhold og trekker på samme diskurser.

Det er ikke tilfeldig, hvorfor disse nyhetene har blitt valgt til denne historikken. I den første teksten om Røde Kors og sperringsbommer vil kanskje skribenten vise at problemet med sikkerhet og snøskred har vært – og er fortsatt – alvorlig, og at det har kommet et og annet slags forslag i løpet av årene for å øke sikkerhet og redusere ulykker i fjellene. En annen

fortolkningsmulighet ved denne teksten er, at nyheten er tatt med for å le; alt mulig dumt en har tenkt og foreslått tidligere. Da er dette valget gjort for å latterliggjøre Røde Kors. Tanken bak valget kommer likevel ikke til syne i teksten; den er såpass kort og nøytral, at å velge mellom disse mulige vinklingene er vanskelig. Likevel gjør leseren alltid sin egen fortolkning. Tipsen til denne fortolkningen gir konteksten som teksten er i, samt leseren sin egen erfaring og kulturell forståelse av vedkommende sosiale område⁷⁷.

De to fortolkningsmuligheter trekker på forskjellige diskurser. Den første henviser til en teknologidiskurs, der utstyret spiller en vesentlig rolle for sikkerheten. Med en slik representasjon skulle sikkerheten sørges for med hjelp av redningsutstyret. Denne fortolkningen trekker også på en ekspertdiskurs; sperringer betyr at noen har allerede gjort et valg om hva er trygt og hva som ikke er det, og denne oppfatningen av sikkerheten synliggjøres ved å begrense individer sine muligheter for å velge fritt. Da blir sikkerheten noe, som nås med ekspertkunnskap og kunnskap som eksperter har. Det enkelte individ får ikke anledning til å gjøre sin egen vurdering, men er påtvunget å følge beslutninger som er gjort av mennesker som regnes å ha bedre innsikt i forholdene. Leserens får en subjektposisjon som en ukyndig.

Den andre fortolkningen trekker derimot på en helt annen diskurs. Latterliggjøring kan ses som et uttrykk av en motsetning, der ”vi frikjørere” settes mot ”de vanlige” eller ”myndigheter” som Røde Kors representerer. Da setter teksten leseren i en tydelig subjektposisjon som en frikjører: den viser saken ut av en frikjørers synsvinkel og på en begrensende måte: de som egentlig har ikke noe peiling på hva vi frikjørere driver med, forsøker å begrense eller regulere vår virksomhet. Dette kan knyttes til gruppeidentitetsprosesser; for å skape og opprettholde en gruppeidentitet og gruppefølelse er det viktig å skille seg ut fra de andre (Donnelly og Young 1988). Med en slik representasjonsmåte blir sikkerheten knyttet til en kollektiv gruppeidentitet, til det å være en frikjører. Denne måten å representere frikjørersidentiteten gjør kjøring i brattheng til et viktig forhold og en vesentlig del av det å være en frikjører. Dette har innvirkning på hvordan sikkerheten er til stede og hvilken slags rolle sikkerheten har i frikjøringsmiljøer og

⁷⁷ Dette kan drøftes i forhold til en fenomenologisk synsvinkel, se kapittel Begreper, s. 28.

frikjøringskulturen. Diskursen som artikkelen kan forstås å trekke på i denne forstand, er en statusdiskurs. En effektiv måte å skille seg ut fra vanlig folk eller myndigheter er å gjøre noe som de har definert som risikofullt.⁷⁸

I den andre nyheten, som forteller om Tromsøs politimester sine uttalelser, er vinklingen mer synlig. Teksten kan temmelig klart knyttes til den sistnevnte fortolkningsrammen ved den forrige teksten. Dette kommer til syne for eksempel i ordvalg som: politimester ”fyrer løs” og løssnøkjøring blir karakterisert med ord som ”uakseptabel virksomhet” og ”overdreven gambling med liv og sikkerhet”. Det er en selvfølgelighet at et magasin som har ski- og brettkjøring og bratt friluftsliv som interesseområde og innhold, ikke kaller løssnøkjøring med slike ord for å beskrive aktiviteten eller å framvise aktiviteten som faktisk farlig og uakseptabelt i de reelle meningene av disse ordene. Da er det nokså klart, at disse ordvalgene og representasjonsmåtene er valgt av en annen årsak. Med tanke på relasjoner og identiteter som teksten formidler er det ventet også her, at leseren betrakter seg selv som en frikjører.

Politimesteren trekker på en økonomisk diskurs ved å snakke om ansvar for kostnader av en redningsaksjon. Dette knytter saken til en breiere samfunnsmessig referanseramme: velferdssamfunnet og om enkelt menneskets handlingsmuligheter i risikosport i en moralsk forstand (se for eksempel Breivik 2007b). Likevel finnes det viktigste ideinnholdet i forhold til forskningstemaet i det andre analyseobjektet, at politimesteren ikke ser noen mening i løssnøkjøringen i det hele tatt. Det blir ikke helt klart hva som menes med løssnøkjøring i dette tilfellet; om han mener, at alt vinterfriluftsliv i fjellet burde bli forbudt, kommer ikke til syne i teksten. Dette betyr, at sikkerhet forenkles som en svarthvit enten-eller -sak i teksten, uten å analysere hva som er hans mening og melding med denne replikken. Leseren får ikke vite, hva han egentlig har sagt og i hvilken kontekst, fordi magasinet til denne historikken bare har plukket et par løse setninger av en helhet, som uten tvil har vært større.

Vinklingen av en tekst og det som skrives overhodet er alltid et resultat av en bevisst valgprosess. I den vedkommende teksten har journalisten valgt å polarisere saken; for å sette løssnø/frikjørere og myndigheter mot hverandre samt å polarisere sikkerheten som en enkel

⁷⁸ I det postmoderne samfunnet har tilhørighet til slike grupper eller nystammer (neo-tribe) blitt en viktig sak, som tyder på den nye renessansen av felleskap (Maffesoli 1995).

og sorthvitaktig sak. Sikkerheten representeres i analyseobjektet egentlig som et negativt forhold i frikjøringsverden ved å framstille det som noe som bare fins *utenfor* løssnøkjøringen. Et viktig spørsmål blir da, hvorfor? Én mulig fortolkningsmåte er allerede nevnt gruppeidentitets- og identitetsskaping, men det kan også finnes andre svar på dette spørsmålet. På denne polariserende måten blir sikkerheten knyttet til en heltediskurs. Frikjørere blir representert som en helteaktig gruppe som har en fascinerende og lokkende levemåte, sammenlignet med et vanlig hverdagsliv.

A60-44

Analyseobjektet er en kort artikkel under tittelen ”Den nye generasjonen”. Artikkelen forteller om nye kommende navn i frikjøringsfeltet i året 2004⁷⁹. Cirka halvdelen er dedisert til Lars Veen, som kun hadde en kort frikjøringskarriere; han skadet seg nemlig under trening i en terrengpark i USA. Artikkelen representerer en personportrettsjanger: først fortelles det om hans seiere i konkurranser og hans sponsoravtaler og deltakelse i film. Resten av artikkelen dreier seg om hans ulykke og er i form av et intervju. Ifølge teksten var skaden til Veen ”svært alvorlig” og etter det ”Lars har måttet ta fatt på helt andre utfordringer enn det å lære triks på ski”.

I intervjuet blir det først snakket om selve ulykken. Etter det blir det spørsmål om årsaker til ulykken. Spørsmålet om dette er formulert på følgende måte: ”hva tenker du om den sporten du driver? Er det for farlig?”. Lars Veen anser ikke i sitt svar at den har noen årsaksvirkning på det som skjedde. Han sier at ”dette kunne egentlig skjedd når som helst og hvor som helst”. Dette fortolker intervjueren som at ulykken har ikke noe med skikjøring å gjøre. Hans neste spørsmål er i en nektende form: ”så skaden din hadde ikke noe å gjøre med at du presser grenser?”. Fortolkningen var riktig, og Veen svarer ”nei”.

Samtalen om ulykken og skaden er preget av en nedvurdering. Veen forholder seg til ulykken litt dikotomisk i teksten: på den ene side sier Veen at han ”må ha feilberegnet farten” og oppfordrer til ”å være konsentrert” i det en gjør for å unngå ulykker. I denne forstand trekkes det en ekspertdiskurs; hver og en kan gjennom sine evner påvirke om en ulykke oppstår eller

⁷⁹ Artikkelen er i Fri Flyts 10-års jubileumsutgave som inneholder historieartikler.

ikke. Men på den annen side mener han at hvem som helst kunne blitt rammet av en slik ulykke – han snakker om en annen kar som hadde fått samme skaden i skiløypa, altså i forbindelse med et normalt liv. Dermed blir ulykken representert snarere som en naturlig del av livet, enn som en del av sporten som Veen drev med.⁸⁰

Dermed blir risikoene som denne sporten og dens utøving inneholder, godtatt uten kritikk i teksten. Retorikken om uunngåelighet gjelder; det kan skje et og annet i livet uansett. Denne diskursive praksisen bygger opp en forestilling om at ulykker som skjer i forbindelse med skikjøring ikke er forårsaket av denne sporten, men hører til livet i alminnelighet. Denne holdningen gir rom for å forsøke og å drive med alt mulig innen sporten, uten at det trengs å drøftes og vurderes i dypere sikkerhets- og konsekvensperspektiv. Altså kan risikoatferd grunngis og de kan sees på som fornuftige, uansett hvor farlige de er og hvilke konsekvenser de kan ha⁸¹.

Å se nærmere på de spørsmålene som intervjueren stiller på Lars Veen bidrar til å utforske denne artikkelen i en breiere sosiokulturell sammenheng. Først, det er interessant å se på hva som er vinklingen når magasinet skriver for eksempel om en slik ulykke og skade som Lars Veen fikk. Journalisten, som stiller spørsmål i dette intervjuet, er interessert i om denne sporten er for farlig utfra Veen sin synspunkt etter ulykken og skaden. I tillegg er journalisten

⁸⁰ Her kan vi være temmelig sikre på at en slik subjektiv erfaring av risiko og sikkerhet som Veen presenterer, er ikke på linje med en objektiv tall- og sannsynlighetsbasert vurdering av ulykkesfrekvenser når en sammenligner langrenn i løypa med profesjonell trikskjøring. Men som skrevet tidligere, tallmessige begrunnelser avlyser bare én side av fenomenet og minst like viktig er den subjektive opplevelsen som hver og en har om saken. Men som også sagt tidligere, med diskursive handlinger oppbygges det en bestemt forestilling om saken, som er med å påvirke subjektive erfaringer som lesere har.

⁸¹ Tangen (2003) bruker ordet ”idrettens patologiske trosartikkel” når han snakker om idrettens egenart; alt i idrett er målrettet mot å forbedre tidligere prestasjoner. Umulighet av dette målet gjør den til patologisk. Samme tendensen kan legges merke til i den form for friluftslivet, som denne oppgaven dreier seg om. Målet er hele tiden å gjøre noe enda større, finere og vanskeligere triks eller å kjøre på ski på enda vanskeligere steder. Lippe (2008) gjør oppmerksom på, at skader som kan i det verste fall forårsake handikaps for resten av livet, slik som i tilfellet med Lars Veen, betraktes som en naturlig del av toppidretten i dag. Også denne tendensen kommer til syne i friluftslivet, slik som vi kan lese.

bekymret for om Veen ser noen kobling mellom sin skade og atferden som er karakteristisk for denne sporten, altså for å presse grenser og prøve å skille seg ut fra andre ved å gjøre alltid nye og vanskeligere triks. Journalisten er ikke interessert i Veen, men han søker snarere å oppnå en moralsk syndsforlatelse eller befrielse av dette som har skjedd til Veen. Dette gjør han som en representant for en aktør, som er kraftig med å forme og opprettholde denne sosiale virkeligheten. Veen gir denne befrielsen i intervjuet, men det hadde vært interessert å vite hvordan går det med dem, som ikke går med på dette; om dem blir det neppe skrevet noe.

For det andre, magasinet pleier ikke å skrive veldig mye om dem som har skadet seg; for eksempel om ”framtidens helter” (Fri Flyt nr. 54, s. 34–43) har det blitt skrevet mange sider, men når karrieren er over, er interessen oftest begrenset til noe få linjer⁸². Både denne saken og journalistens primære interesse i syndsforlatelsen, samt den tidligere nevnte retorikken om uunngåelighet kan forstås i lyset av kommersialisme. Ved hjelp av skadede kjørere og en allmenn oppfatning om at ski/snøbrettkjøring kunne være farlig, er det meget vanskelig å selge nye ski eller snøbrett, utstyr etc. – snarere er det akkurat motsatt. Fri Flyt er likevel et kommersielt nisjeblad, som prøver å selge så mye annonser og eksemplarer som mulig⁸³. I lyset av dette er de skadede, som forteller meget direkte om farer og risikoer innen sporten, ganske dårlige objekter å skrive om.

A61-21; A61-49

Jeg har her kombinert to analyseobjekter. Den første er lederen i Fri Flyt og den andre er en artikkel om en skadet ung skikjører. Disse to skal jeg granske sammen, fordi teksten i lederen er hovedsakelig basert på den andre artikkelen. Lederen omhandler sikkerhet i skikjøring og drøfter årsaker til ulykker samt hvordan de kunne unngås. Det andre analyseobjektet er et personportrett, som forteller om en ung skikjører, som er lammet fra brystet og ned og sitter i rullestol. Artikkelen handler om livet hans etter ulykken, hans tanker og gir også informasjon om spinalskader.

⁸² Det fins noen unntak liksom også forskningsmaterialet foreviser. Men hovedsakelig er magasinetns interesse i de nye stigende stjerner.

⁸³ Se Fri Flyt nr. 60, s. 19.

Når en blar i bladet, kommer lederen først i rekkefølgen. Lederen, som leseren antakeligvis leser før artikkelen om den skadede skikjører, drøfter samme tematikken som denne andre artikkelen handler om. Lederen behandler denne tematikken på en bestemt måte; dens vinkling av saken trekker på bestemte diskurser og den får saken å se ut på en bestemt måte. Slik mykes både temaet og leserens forventninger til den kommende ulykkesartikkelen opp. Selvfølgelig vil den hevdvunne strukturen av bladet bestemme rekkefølgen av artikler og spalter, og for eksempel hvor lederen er i bladet. Men at det i lederen skrives om akkurat det samme tema og med en bestemt synsvinkel, er en bevisst diskursiv handling.

Lederen nærmer seg temaet ved å gjøre en bestemt type skikjøring både berettiget og nødvendig. Teksten tilbyr ikke noen alternative måter å drive med skikjøring: den eneste måten er å dra på, sprengre grenser eller lære nye triks, og disse skal gjøres ved å satse for fullt⁸⁴. Ski- eller brettkjørere representeres som ”unge entusiaster”, som ”skal [...] gjøre akrobatiske ting på ski og brett”. Å kjøre på ski eller brett viser seg uten unntak som en utfordrende virksomhet, som må drives for fullt for at det skal være riktig skikjøring. Med trening og forberedelser skulle det kunne gjøres ”ganske trygt”. Sikkerhet oppstår snarere som et resultat av trening og forberedelser, enn av måter å drive aktiviteten på. Teksten kan knyttes til en statusdiskurs og en ekspertdiskurs. Statusdiskursen kommer til syne i den forstand at det å sprengre grenser og å ha en dra på -holdning i bakken ser i det fleste tilfelle fint og flott ut og fremhever utøverens dyktighet. Ved å gjøre risikofulle ting, blir det mulig å skille seg ut fra andre⁸⁵. Denne anledningen kommer til syne i lederen gjennom ordvalg som ”som ser ut som galskap for tanta di” og ”de engstelige av oss kan stivne i skrekk”. I den andre artikkelen av disse to analyseobjektene trekkes det på denne diskursen allerede i ingressen: ”Backflip pleide å være spesialiteten til Håvard Lysberg Raknes. I mars i år gikk det fryktelig galt”. Dette betyr, at med denne spesialiteten var det mulig for ham å skille seg ut fra andre. Samtidig blir det sagt mellom linjene hva som syvende og sist forårsaket ulykken og skaden hans.

⁸⁴ Lederen begynner: ”Skal du dra på i vinter? Sprengre grenser i bratte heng eller lære nye triks i parken? I livet er det ofte slik at du får mye igjen for å kaste deg ut i det, satse for fullt på det du drømmer om å gjøre. Slik er det på ski og brett også.”

⁸⁵ Å skille seg ut fra andre er nødvendigvis ikke det eneste målet ved utøvelsen, uten tvil er det også snakk om andre motiver. Men når undersøkelsen foretas i sikkerhetsperspektiv, blir dette målet særlig synlig.

Statusdiskursen tjener også kommersielle mål, fordi dyktighet og flotte triks er selvfølgelig en god salgsvare. Teksten trekker på ekspertdiskursen ved å se sikkerhet som et ferdighetsmessig forhold, og at sikkerheten kan opprettholdes dersom evnene er gode nok.

Tittelen til lederen er ”Maks uflaks”. Denne tittelen forteller klart hvilken vinkling ulykken får i teksten. Som sagt, ulykker anses ikke i teksten som konsekvenser av måter å kjøre på ski. Istedenfor trekker journalisten på en fatalistisk diskurs ved å skrive, at ulykker er avhengige av flaks. I lederen kommer dette til syne i et sitat av Håvard: ”jeg var maks uheldig”.

Journalisten nøyer seg med denne analysen av ulykkens årsaker og kaller den som ”antakelig den mest presise”. Han begynner ikke å analysere dypere ulike faktorer eller synspunkt, som kunne ligge bak denne type hendelser. I artikkelen om Håvard er vinklingen den samme. Når det dreier seg om Håvard sin ulykke i den andre artikkelen, er den samme uheldighetsretorikken gjentatt. Også den fatalistiske diskursen blir gjentatt i Håvard sine egne uttalelser om årsaker til ulykken. I artikkelen presenteres kortfattet også en annen skadet skikjører, som Håvard har blitt kjent med i rehabiliteringssenteret. Også når det snakkes om ham brukes den samme retorikken.

Det er selvfølgelig et bevisst valg av skribenten at han er fornøyd med slike forklaringer, men en slik måte å analysere årsaksforhold går også gunstig for bladet. Et viktig poeng stiger nemlig opp ved granskning av journalistikken i Fri Flyt om ulykker og skader. I forskningsmaterialet er til sammen det tre tekster hvor skader som er oppstått i forbindelse av en skikjøringsulykke er et sentralt tema: A60-44 som er analysert tidligere og disse to, A61-21 og A61-49. I hver tekst er det løftet fram at de skadede ikke skylder på noe eller på noen annet enn seg selv. I artikkelen om Håvard er journalisten interessert i samme synsvinkelen som i teksten om Lars Veen; han spør om Håvard syns hoppene og saltoene er for farlige. Dette nekter Håvard for og viser til uflaks og bruker det-hender-uansett -retorikken. Den samme retorikken ble brukt tidligere i teksten om Lars Veen ved å si at ”folk [...] knekker nakken ved å snuble i et teppe”. Om hans kamerat skrives det, at ”Haakon ikke vil skyldes på noen andre enn seg selv for at det gikk galt”.

Det er et meget interessant spørsmål å forsøke å avklare hvorfor er det så viktig å forsøke å overbevise lesere om at mediene kun har en ubetydelig rolle i forhold til denne saken. Det er

også interessant, at en slik betydelig aktør i dette feltet som Fri Flyt⁸⁶ gjør det hele tiden. Denne samme saken har jeg drøftet tidligere i forbindelse av den første skadeartikkelen om Lars Veen, men viktighet av denne drøftingen blir enda tydeligere når kan det ses at denne type journalistikk ikke var engangstilfelle, men snarere bladets linje.

Denne retorikken som er preget av ansvarsfraskrivelse framheves enda mer i lederen ved å appellere autoriteter. Ifølge teksten synes ikke legene ”som har det største statistiske materialet på skiskader i Norge” at denne måten å kjøre på ski som bladet representerer som den riktige, er noe spesielt ulykkes- eller skadeutsatt. Dette blir vektlagt med påstanden om at det største antallet av ulykker oppstår i preparerte bakker ved vanlig skikjøring. Dette er en triviell selvfølgelighet, fordi deltakelsen er mye større i vanlig skikjøring enn i offpist- eller parkkjøring⁸⁷. Dette forsøket på å forsterke retorikken kommer til syne igjen, men på like haltende måte, når skribenten forsøker å argumentere for at skadene ikke er vanlige innen skikjøring: ”på spinalavdelningene, de som behandler den type skader som Håvard har, er de fleste pasientene skadet i trafikken eller fallulykker.” I artikkelen om Håvard behandles saken dypere i lyset av statistikken under tittelen ”sjeldne skader”.

Et viktig forhold ut fra en diskursanalytisk synsvinkel er hvordan Håvard blir mediert. I begge analyseobjektene er dette knyttet til denne samme retorikken. I lederen blir han avbildet med ordene ”bare litt over gjennomsnittlig dristig. Det må du være for å tørre å ta baklengs salto...”, ”dyktig” og ”en sterk fyr, som ser framover”. Altså er Håvard akkurat en idealtipe av skikjører. Også etter skaden representerer han fortsatt denne idealtypen, fordi ”han er ikke bitter på sporten, han er fremdeles en skikjører.”⁸⁸ For å fortsatt være en skikjører må han

⁸⁶ Fri Flyt er i det minste etter sin egen mening en betydelig aktør i feltet (se kapittel Forskningsstoff, s. 34). Om medier sin innflytelse og makt mer generelt, se samme kapittelet. Telseth (2005) har analysert Fri Flyt sin posisjon og betydning i frikjøringsfeltet og -fenomenet og betrakter bladet som en viktig meningsskaper i feltet.

⁸⁷ Ifølge Odden (2008, s. 65) 23 % av hele befolkningen driver med kjøring i alpinanlegg, mens ved frikjøring (kjøring på ski eller snowboard utenfor preparerte løyper) er oppslutningen på 8 %. Jeg fant ikke statistikk av forholdet mellom kjøring i alpinanlegg og parkkjøring, men det kan antas at alle som kjører i alpinanlegg ikke kjører i parken.

⁸⁸ Håvard sin mediering kan også fortolkes i heltemotsperspektiv, se analyseobjekt A54-98.

altså forholde seg til ulykken og skaden på en bestemt måte: ikke å være bitter på sporten og ikke å skyldes på noen andre enn seg selv. Teksten gir ikke noen alternativer for Håvard; selvfølgelig vil han beholde samme identiteten som før, men ifølge teksten forutsetter det en viss holdning til det som har skjedd. Det at de skadede er ikke bitre på sporten, er naturligvis viktig for denne slags aktører som Fri Flyt. Det er viktig at deres måte å representere skikjøring ikke blir truet. Å være en skikjører dreier seg om både ens egen identitet men er også avhengig av andres anerkjennelse (Beedie 2007). En identitet er et viktig tema for alle og særlig i den postmoderne verden⁸⁹, og for unge som Håvard er identitet et meget aktuelt tema. Håvard blir fortsatt mediert fortsatt som en skikjører slik at den kan synliggjøres for andre at en slik ulykke og skade ikke truer ens skikjøreridentitet. Denne fastholdelsen av identiteten bringes fram i lederen ved å fortelle hvordan han fortsatt går på skifilmpremiérer og i den andre artikkelen ved å avbilde værelset hans på rehabiliteringssenteret: ”Jakka fra Sweet henger på knaggen, skifilmene ligger strødd ved siden av datamaskina. Hvis noen skulle være i tvil, her bor en skikjører.” At en blir skadet trenger altså ikke å være en hindring for å være en skikjører⁹⁰. På den annen side etterlyses fellesskapet blant skikjørere gjennom å skrive i lederen at de skadede ”fortjener all den støtte vi kan gi dem” og gjennom i slutten av den andre artikkelen presentere hvordan andre skadede skikjørere har begynt å hjelpe. Begge disse språklige handlingene kan fortolkes som et forsøk på å rettferdiggjøre tilnærmingen til denne måten å kjøre på ski som bladet representerer.

I lederen trekkes det på ekspertdiskursen ved å tilby veiledning og trening for å forebygge uhell og skader. I tillegg påpekes det at skibakkene burde være bedre tilrettelagte med passe store hopp for utøvere på ulike ferdighetsnivåer. Dette uttrykker en forholdsdiskurs. Sikkerhet kan dermed oppnås og forvaltes med forskjellige tilretteleggingsmessige, tekniske og ferdighetsmessige tiltak. Denne måten å representere sikkerheten er likevel en interessant diskursiv handling, når samtidig skrives at den mest presise analysen av årsaksforhold bak ulykker er ”jeg var maks uheldig”. I bunn og grunn ser journalisten likevel at årsaken til

⁸⁹ Se fotnote nr. 78.

⁹⁰ Lederen slutter med et innlegg, at Håvard sin neste ski blir en sitski. Allerede i første siden i artikkelen av ham løftes fram samme saken: ”Han er lam etter en skiulykke i mars, men vinteren håper han å være i fjellet igjen – på sitski.”

ulykker ligger i det at å drive med skikjøring er alltid vil være knyttet til et vist farepotensiell: ”det er ikke til å komme fra at det er en ekstra risiko knyttet til store hopp og det å være opp- ned i lufta” og ”ingen tiltak kan helt fjerne risikoen”. Dermed er det i vurdering av disse farer og risikoer hvor hell og uhell spiller. Dette blir klart i en setning i teksten: ”De som er uheldige...”. Ifølge denne fatalistiske diskursen blir risikoer forvaltet til syvende og sist bare med hjelp av flaks. Skikjøringens sikkerhet viser seg i dette lyset som en kontinuerlig spenningstilstand, hvor utøvere ikke i særlig grad kan påvirke hvordan går det med dem. Fri Flyt presenterer saken slik, at denne risikoen bare hører med i denne verden og at en må tåle dem.

Med tanke på subjektposisjonene som blir tilbudt i teksten, er disse to analyseobjektene samt artikkelen av Lars Veen (A60-44) like. For leseren blir det forsøkt å tilby en forklaring av de skyggesidene som er knyttet til denne sosiale praksisen. Vinklingen av saken, som er den samme i alle disse tre tilfellene, har journalisten valgt. Bladet behandler tematikken slik de vil og tilbyr én forklaring. Dette setter leseren i en bestemt subjektposisjon. Han skal forholde seg til saken ukritisk og nøye seg med å akseptere at sporten krever sitt. Bladet tilbyr ikke noen andre synsvinkler for å forstå og handtere dette spørsmålet. Samtidig opprettholdes det likevel en idé, at der er kun én måte å drive med disse aktivitetene. De skadede stilles til en subjektposisjon som uheldige og kanskje også ukyndige.

Her er det verdt å legge merke til, at i diskursanalytisk forskning er forskeren ikke en moralist. Forskeren skal alltid nøye seg med forskningsstoffet, altså leve med det som står på teksten. Han kan ikke basere sine funn og konklusjoner på annet enn det som kommer til syne i forskningsstoffet. Hvis de skadede sier, at det er flaks det handler om, da er det slikt – sikkerhet dreier jo seg om en subjektiv opplevelse. De har en bestemt forestilling om sikkerheten og de handler i overensstemmelse med den. Dermed er ikke hensikten med denne forskningen å moralisere eller framvise noe som ikke finnes i forskningsmaterialet. Meningen er å analysere teksten og tema som den representerer, kikke på tekstens bakside. Dette gjøres for å bringe fram hvordan sikkerhet blir behandlet i media, fordi ifølge sosialkonstruktivistisk tenkemåte står diskurser og sosial praksis i en tett vekselvirkning med hverandre. Dermed er det viktig å granske det, som er med å skape denne sosiale virkeligheten.

A61-127

Analyseobjektet er en artikkel med tittel ”Switch frontflip”. Omfang av artikkelen er på to sider, derav et stort bilde som arealmessig utgjør 5/6 av hele artikkelen. Resten er teksten,

hvor det presenteres et triks og fortelles hvordan en kan gjøre det. Samme trikset er også presentert på bildet. Artikkelen veileder i hvordan trikset kan gjennomføres og gir inspirasjon til å prøve det, men samtidig fokuseres også på mye annet i teksten. Teksten er bygget opp rundt noen kjente skikjøringsidoler og den forteller om deres tur på Folgefonna hvor dette trikset ble filmet. I en slik forstand kan artikkelen også forstås å trekke på en kjendissjanger.

Trikset som artikkelen handler om virker å være ganske vanskelig ("Switch front er kanskje ikke det første trikset du lærer deg"). Vanskeligheten kommer til syne i form av et krav om dristighet, når det skrives at "du bør ha litt baller for å tørre å prøve". Altså de som gjør dette trikset, "har baller" og dermed skiller de ut fra de andre. Det oppstår en forestilling i teksten om at forutsetningen for å gjøre trikset til syvende og sist bare er avhengig av ens dristighet. Videre i teksten snakkes det om hva som kan gå galt når en utfører trikset. Det skrives at en rett timing er viktig; ved feilvurdering "kan du slå hodet i hoppet", eller "lander du på ryggen eller hodet". Det trenges bare litt allmenndannelse for å vite, at å lande på ryggen eller hodet samt å slå hodet i hoppet kan ha svært alvorlige konsekvenser⁹¹.

Men i artikkelen fokuseres det ikke på konsekvenser. Landing på ryggen eller hodet er ikke noe tema som trengs å bli drøftet mer. I lyset av dette formidler teksten en forestilling om sikkerhet som et uviktig tema. Om det har gått galt "i satsen", "er det lite du kan gjøre, bare vente på landinga." I artikkelen legges dette fram som om det ikke er noe alvorlig, farlig eller ellers uvanlig. I den forstanden handler det om samme slags retorikk og diskurs om risikotaking som i tidligere analyseobjekter (A61-21 og A61-49). På den annen side kan uønskete konsekvenser unngås ved hjelp av kyndighet og trikset anbefales bare for erfarne kjørere. Slikt trekker teksten også på en ekspertdiskurs, som representerer sikkerheten som et ferdighetsmessig forhold. Samtidig er det akkurat risikoen, som trikset inneholder som er elementet som gir anledning til å skille seg ut fra andre. Risikoen og risikotaking representeres da som et statusmessig forhold, som er verdt å etterstrebe.

⁹¹ Eller en kan lese andre artikler i samme bladet; cirka 50 sider tilbake får en lese om lammet Håvard Lysberg Raknes (artikkelen som jeg har analysert før), som landet på ryggen etter et hopp.

Teksten trekker også på én diskurs til. Likegyldighet i forhold til konsekvenser framstiller utøvere av dette trikset i en heltediskurs⁹² – især når artikkelen benytter idoler i presentasjonen. En landing på ryggen eller hodet som inneholder en risiko for en alvorlig skade legges fram på en likegyldig måte. Det samme gjelder når man snakker om feilsatsing; da er det ikke noe annet enn å bare vente hva som skjer og ta imot konsekvenser slikt de kommer. Å sette seg i en fare på denne måten avbilder denne diskursen, særlig når det skrives at dette trikset krever dristighet (”må ha baller for å tørre å prøve”). I heltediskursen setter teksten også dens objekter i en heltemessig subjektposisjon. For leseren tilbys det en identitet, hvor en kan drømme om å bli like dyktig som disse heltene, eller en posisjon som oppmuntrer til å betrakte teksten som underholdning.

B608-42; B109-14; B209-27; B309-53

Her har jeg slått sammen fire analyseobjekter, på grunn av at de er meget like både i innhold og språklig form. Alle disse analyseobjektene er artikler i Skimbaaja og alle handler om skikjøring og sikkerhet knyttet til dette under ferdsel i fjellet. Felles for disse artiklene er, at de er skrevet i samme form. De er rene instruksjonsartikler, som gir råd og forteller om farer og risiko på ulike steder hvor en kan kjøre på ski. Artiklene viser hvordan disse turene bør gjennomføres og hvilke prosedyrer som bør følges underveis på turen. Alle artiklene er skrevet av den samme personen og i bildene opptre også nesten de samme personene i hver artikkel.

Artiklene har et omfang på 5 sider. Bildene utgjør en nokså stor del av omfanget i hver artikkel: i B608-42 er forholdet 1/3 tekst og 2/3 bilder, og i de andre tre artiklene er det litt over 1/5 tekst og knapt 4/5 bilder. Altså er store, flotte bilder meget viktige, selv om det ser ut til at artiklenes fokus er å veilede leseren. Bilder er ikke veldig informative, men de illustrerer omgivelser. Skribenten selv er med på flere bilder i alle artiklene.

⁹² Samme retorikken og diskurser er drøftet tidligere ved analyseobjekt A54-98.

Tittelen på den første artikkelen (B608-42) er ”Valg av en trygg vei opp”⁹³. Artikkelen er skrevet på et generelt nivå og den handler om både turen opp og nedkjøringen. Største delen av teksten er detaljkunnskap, som er oppgitt punktvis, ikke som normal brødtekst. Detaljene kan være meget presise, for eksempel oppgir skribenten nøyaktige klokkeslett for når en burde begynne sin nedkjøring. På den annen side er noen av tipsene veldig generelle, for eksempel ”ha med rett utstyr”. Detaljkunnskapen som gis i artikkelen begrunnes ikke og det er heller ikke noen kildereferanser, litteraturlister eller henvisninger til relevant litteratur.

Den andre artikkelen heter ”De levende fjellene”. Teksten handler om holdninger til offpistkjøring, trygge/utrygge kjøresteder, planlegging av en tur, allment om snø og vær, instruksjoner om hvordan en skulle kunne undersøke snøforholdene, årstidenes påvirkning og generelle regler i forhold til hvilke måneder det er best å kjøre på ski. Teksten omfatter totalt én side i lengden og den er preget av den samme oppramsingen av detaljkunnskap som den første artikkelen i artikkelserien.

Gjennom sin innfallsvinkel til hvordan temaet blir behandlet bygger både den første og den andre artikkelen opp en forestilling om at skikjøring i fjellområde er en meget farlig og krevende virksomhet. Det blir gitt massevis av detaljkunnskap, som leseren bare kan lære seg utenat. I en instruksjonsartikkel er fokus naturligvis på kunnskap og fakta, men denne flommen av detaljer formidler tanken om at det bare er eksperter som er dyktige nok for å drive med denne virksomheten. En annen implisitt tanke som blir formidlet er at friluftsliv i fjellene må være meget farlig og krevende i og med at det er så mange forhold som må tas til hensyn og som må gjøres på rett måte. Og videre at det ikke fins noen annen måte å utøve friluftsliv i vinterfjellet på enn den hvor snøskred og fall i bresprekk er en del av det hele.

Det er verdt å legge merke til, at iallfall i de eksemplene av Fri Flyt som jeg hadde med i forskningsmaterialet, ble det ikke skrevet om sikkerhet i fjellfriluftsliv på vintertid på samme måte. Det kan sies, at alle analyseobjekttekster er skrevet fra en skikjørers synsvinkel, men

⁹³ Artikler i Skimbaaja er på finsk og dermed har jeg oversatt sitater til norsk. Som en interessant detalj er det verdt å legge merke til, at mange av disse finske tekstene omhandler omgivelser og forholdene i norske fjell. Fordi Finland mangler i stort sett store fjell, å kjøre på ski i de norske fjellene er satt pris på i Finland og det betraktes som et symbol på en seriøs og dyktig skikjører.

forskjellen mellom Skimbaaja og Fri Flyt er forholdsvis stor i det minste i disse fire artiklene. Årsakene til forskjellene kan forklares på ulike måter. På den ene siden kan den knyttes for eksempel til friluftslivskulturen: kort sagt en friluftslivstradisjon, som ifølge min kulturelle forståelse er forskjellig mellom Finland og Norge⁹⁴, samt at forskjeller i topografi kan forklare de ulike holdningene til sikkerhet i fjellfriluftsliv⁹⁵. En annen fortolkningsmulighet er, at med denne vinklingen på saken bygges det opp et bestemt bilde av både utøvere og skribenten, som kan fortolkes å trekke på en statusdiskurs. Kjørerere som beveger seg i fjellet framstilles som en gruppe spesialister fordi virksomheten er meget krevende og ikke passer for noen dilettanter. Denne representasjonen kan også knyttes til et helteperspektiv, som jeg har behandlet tidligere.

Den tredje artikkelen av disse fire behandler skikjøring i fjellrenner. Skrivemåten er kjent fra de tidligere artiklene; skribenten gir instruksjoner og detaljkunnskap, kort og konsist. Teksten formidler et inntrykk av at skribentens instruksjoner er de eneste riktige og det ikke fins noen alternative måter å forholde seg til saken. Tekstdelen utgjør like mye av totalsideantallet som i de andre artiklene, cirka 1/5. Skribenten har valgt å opplyse leseren om noen begreper innen fjellrenneskikjøring, slik som ”spindrif” som ifølge teksten betyr et bittelite snøskred, og ”slafmanagement” som er et begrep for støvaktig puddersnø. Det kan vel spørres om det vektlegge slike begreper for leseren i en artikkel som er forholdsvis begrenset i omfang, kan ha en annen mening enn å formidle relevant kunnskap for aktiviteten som artikkelen dreier seg om. Ved å bruke et språk som er sterk knyttet til et bestemt felt, framheves språkbrukerens egen posisjon i feltet. Slikt bygges det opp en språklig avstand mellom ekspertene og vanlig folk. På denne måten kan språkbruk fungere som et symbolsk skille som

⁹⁴ Som en finne har jeg vokset opp i Finland og blir sosialisert i finsk friluftslivskulturen. Ved studiene mine har jeg bodd i Norge i noe år og har lært meg et og annet av norske friluftslivet og friluftslivskulturen, både i studier og i nonformale kontekster. Dermed tør jeg å si, at jeg har en viss utsikt til friluftslivskulturer i begge landene.

⁹⁵ Å undersøke forskjeller i sikkerhetens representasjonsmåter mellom landene i lyset av friluftslivskulturene hadde vært en meget interessant og belysende tema å forske på, men jeg skal ikke utdype meg inni dette temaet i denne oppgaven. Forskeren er alltid påtvunget å gjøre avgrensning i sin forskning og dermed har jeg valgt bort denne synsvinkelen, fordi det hadde forutsatt en omfattende granskning av friluftslivskulturene i begge landene.

formidler språkbrukerens status innen en bestemt felt⁹⁶. Posisjonen kan forsterkes enda mer ved å undervise et slikt språk og bruk av det til andre; dette gir anledning til dem for å bli en aktør i feltet og egen makt blir framhevet ved å gi denne anledningen til noen (jf. Beedie 2007, s. 26).

Til tross for at artiklene omhandler sikkerhet og måter å drive med offpistkjøring så trygt som mulig, formidler de et litt motstridende bilde av sikkerheten. For eksempel blir ikke hjelm brukt i kjørebilder i det hele tatt. Motsetningen mellom artiklenes hensikt og bildene kommer særlig godt til syne i forbindelse med den tredje artikkelen, hvor det skrives at ”fallende objekter er alltid en faremoment i renner” og ”flyende steiner og isbiter er ikke uvanlige i renner”. I samme artikkelen anbefales det å bruke hjelm som ”tilleggsutstyr ved behov”, og i forbindelse med klatreutstyr⁹⁷. Kanskje hjelmbruk her knyttes til samme slags referansegruppekonstellasjon som i analyseobjektet A54-98; da er det basert på bruken av de samme diskursene som det ble gjort i dette tilfellet⁹⁸.

Den siste artikkelen handler om skikjøring på bre. Brekjøringsartikkelen består av detaljkunnskap – på samme måte enn de forrige artiklene av samme skribenten. Skribentens skrivemåte formidler en tanke om at folk kunne ta seg en brekjøringstur kun med hjelp på grunnlag av denne artikkelen. Fokus er på små detaljer, for eksempel hvordan lønner seg å oppbevare tauet i dunjakkes pakkpose. Med disse små knepene bygges det opp et bilde av at skribenten har mye kunnskap og en stor kyndighet i forhold til denne virksomheten. Dette bildet bygges opp gjennom bruken av et bestemt språk og termer. I praksis er nytteverdien av disse instruksene likevel meget begrenset. Dette kommer til syne for eksempel når han skriver om hvordan en kan redde en skikjører som har falt ned i en bresprekk. Det snakkes om forankringspunkt og laging av et anker, å ta seg av fra tausystemet, sprekkredningsutstyr og z-

⁹⁶ Denne tematikken blir behandlet mer i kapittel Sosiokulturell analyse, se s. 111.

⁹⁷ Istedentfor er stegjern og isøks nevnte som ”basisutstyr”.

⁹⁸ Se s. 62.

taljer, men det gis ikke mer informasjon av disse⁹⁹. I teksten henvises det kontinuerlig til forhold som ikke behandles mer etterpå og det veiledes heller ikke om hvordan en kan finne mer kunnskap om temaet. Dette løfter fram spørsmålet, hva er ideen om slike artikler i det hele tatt?

I den fjerde artikkelen skriver skribenten i en nedvurderende tone at ”i bokhandel fins det fine og enda finere bildebøker av breer og alle mulige slags hefter om hvordan en burde bevege seg på breen.” Denne uttalelsen kan fortolkes i retning av å framheve hans ekspertkunnskap og kvaliteten og nytten av hans egen tekst. Likevel er det noe som skurrer når dette holdes opp mot artikkelen som han selv har skrevet. Han har produsert en tekst med en lengd på én side som er en del av en artikkel med totalt omfang på fem sider hvor det er fire sider flotte bilder. På grunnlag av dette virker den nedvurderende stilen hans å være opplagt uberettiget og det blir helt klart vanskelig å være enig i hans påstand om at “bildebøkene” og “instruksjonsheftene” er dårlige. Begrunnelsen av hans språkbruk må hentes fra et annet sted. Med en slik uttalelse forsøker han å dra andres kunnskap og kyndighet i tvil og bygge opp en subjektposisjon som en ubetinget kunnskapsautoritet på området¹⁰⁰. Denne oppbygging av egen autoritetsposisjon kommer til syne også i den andre artikkelen: i teksten blir de som kjører i farlige og utsatte steder bebreidet som risikotakere, som ikke skjønner risikoer som virksomheten inneholder. Men på den annen side blir kunnskapen for å finne trygge stedene for å kjøre på ski mystifisert og det gjøres en hemmelighet ved å skrive for eksempel at ”det lønner seg å ta rede på hvor det lønner seg å kjøre” og ”ta i betraktning vind samt forandringer i lufttrykk og fuktighet”. Det er også verdt å legge merke til bildebruken i artiklene. Han har valgt å stort sett bruke bilder av seg selv som illustrasjon i artiklene. Det er flere bilder av skribenten selv i hver artikkel. I forbindelse med forståelsen av språkbruk som

⁹⁹ Det er en selvfølgelighet for alle som har drevet med brevandring i et taulag at å kunne gi instruksjer eller bare å formidle en forestilling hvordan redningen fra en sprekk skulle gjøres, tar mye plass i en bok. Dermed er det ikke en gang realistisk å forestille seg at slike instruksjer skulle kunne gis i en artikkel i et magasin.

¹⁰⁰ Det er litt ironisk å tenke på at kunnskapsautoriteten kunne komme fra Finland, et land der fins ikke noe høye fjell eller breer. Skimbaaja er et finsk magasin og det er nesten uten unntak bare finske som forstår finsk, så hensikten hans er tydeligvis å nå denne posisjonen kun i Finland.

statusoppbyggende, kan dette også fortolkes i det samme perspektivet. Dermed kan man lure på om hele artikkelserien primært har til hensikt å bidra til å øke statusen til skribenten.

I den type media som Skimbaaja representerer, utgjør plassmangel en begrensende faktor i forhold til å skrive inngående og sammensatte fenomener. Hvis en tenker på disse artiklene og fordeling mellom tekst og bilder, kan det vel sies, at en dypere behandling av temaet er valgt bort. Fra bladets perspektiv er hensikten med slike artikler sannsynligvis å vekke oppmerksomheten og tilby noe for alle lesere. De bygger opp en bestemt image for magasinet, som naturligvis har noe med kommersialisme å gjøre.

På tekstnivå er den synlige hensikten med alle disse artiklene å formidle kunnskap om hvordan skikjøring i fjell i forskjellige omgivelser kan gjøres så trygt som mulig. Alle artiklene trekker på en ekspertdiskurs ved å formidle tanken om sikkerhet som et ferdighets- og kunnskapsmessig forhold. Allerede uten å ta stilling om råd og tips som skribenter gir i tekstene er gode eller ikke, kan det sies at sikkerheten blir representert som et knippe av enkeltstående detaljer. Den framstilles i en objektiv form, som et teknisk forhold, hvor bare naturvitenskap og fysikk spiller noe rolle. Teksten tangerer ikke sikkerheten som en subjektiv opplevelse, men betrakter sikkerheten som et forhold, som ligger utenfor utøvere av denne virksomheten. Da blir artiklene basert på tanken om at leseren og utøveren følger instruksene, som gis i teksten. De bygger dermed opp en bestemt subjektposisjon for leseren. Han forventes ikke å lære seg eller å forstå sikkerhet som et mangfoldig fenomen eller de naturvitenskaplige fenomener som påvirker på skikjøring i fjellene. Istedenfor forventes det at han lærer seg gitte instruksjoner utenat og lyster skribenten uten å tvile eller kritisere. For skribenten bygger teksten opp en subjektposisjon som en ekspert, slik jeg har vist.

B608-5

Analyseobjektet er en lederartikkel i Skimbaaja. Tittelen formidler en tanke at farlighet spiller inn som et motiv for utøvelsen, men man må vurdere risiko¹⁰¹. Først drøfter skribenten et forhold mellom fare og skikjøring. Artikkelen begynner med en setning ”skikjøring kan være

¹⁰¹ Tittelen er vanskelig å oversette direkte; en versjon kunne være ‘la oss ikke gjøre dette bare fordi det er farlig, men vi må vurdere hvor stor faren er’.

farlig”. Etter det reserverer han seg litt og sier at ikke alt skikjøring er livsfarlig, men en viss risiko er alltid til stede når en kjører på ski. Da han kommer til sluttbetraktningen sier han at skikjøring er ikke spesielt farlig, fordi en viss risiko er knyttet til all idrett. Som neste tema knytter han tiltrekning mot fare til opplevelser; han skriver at til tross for at det er faren som lokker, trenger det ikke å bety, at en burde gjøre noe for farens skyld [sic]. Han fortsetter, at å drive med noe som er farlig, kan gi sterke og flotte opplevelser. I slutten av teksten oppsummerer han: ”faren trenger ikke å være et bevisst motiv – ikke engang ubevisst. Det fins også mange andre¹⁰² årsaker for å drive med skikjøring.”

Denne litt utflytende og uklare beskrivelsen av forholdet mellom fare og skikjøring er interessant. Teksten bygger opp et motstridende bilde av fare som en del av skikjøring. Først beskriver skribenten skikjøring som farlig, men etterpå som ikke noe *spesielt* farlig. Også fare som motiv er et tema, som kommer til syne allerede i tittelen, som inneholder en implisitt tanke om fare som et motiv. Ifølge skribenten er opplevelser knyttet til fare, men en *kan* han også *andre* motiver enn fare for sin utøvelse. Disse andre motivene kan ifølge teksten være for eksempel sosiale motiver (familier, kamerater) eller friluftslivsmessige motiver (mosjon i fri luft i naturen). Altså ser det ut det er avhengig av konteksten om skikjøring betraktes som farlig og risikofyllt. Teksten beskriver skikjøring som farlig, når fare kan være en positiv kvalitet, men samtidig i andre forbindelser kan faren bli oversett. En fare- og risikofullt skikjøring kan også knyttes til statusdiskursen, fordi det kan innebære anerkjennelse og tilhørighet til en gruppe som skiller seg ut fra andre¹⁰³. Dette kommer til syne når risikotaking knyttes til en underholdningskontekst i teksten: ”meget flinke utøvere underholder med prestasjoner, som de vanlige kan bare drømme om”.

Å beskrive fare og risiko som noe positiv står likevel i en hegemonisk posisjon i diskursbruken i denne teksten. Skribenten forteller også om base-hopping i lederen og nevner

¹⁰² Framheving av meg.

¹⁰³ Det er verdt å legge merke til, at i underkanten av infoboksen i Skimbaaja (boksen i hver utgave som inneholder informasjon av redaktør, utgivere, trykkeri etc.) er det skrevet en advarselstekst: ”Skikjøring kan være farlig. Kjør bevisst om dine grenser”. Jeg fortolker dette utsagnet også som et eksempel på bruken av statusdiskursen.

den som ”sannsynligvis den farligste aktiviteten i verden”. Han forteller om en norsk basehopper og frikjører Karina Hollekim, som skadet seg noe år siden i en basehoppingsulykke. Etter rehabilitering kan hun gå, men ikke kjøre på ski. Skribenten fortsetter, at Hollekim var bevisst om risikoer og farer som basehopping inneholder; hennes mentor [sic] hadde fortalt at før eller senere blir hun eller noen av hennes hoppekamerater rammet av en ulykke. Likevel hadde hun valgt å hoppe, fordi opplevelsene som hoppingen kunne tilby, var såpass sterke at det lønnet seg å ta risiko – ifølge teksten følte hun at hun lever for fullt når hun hopper. Teksten trekker på en klassisk helteforestilling¹⁰⁴ og basehopping blir beskrevet i en romantisk og appellerende lys i teksten.

Artikkelen er illustrert med et bilde av en sitski-kjører. Bilder er alltid en viktig del av teksten og de uttrykker samme diskurser som teksten (Hillesund 1994). Særlig i denne forbindelsen forteller bildet mye om tekstens vinkling til saken. Jeg går ikke inn i en dypere bildeanalyse, fordi det som er viktig i denne konteksten, kommer til syne allerede med nokså overflatisk analysering av bildet.

Bildet er meget fartsfullt, en handikappet mann kjører på ski. Bildet formidler en god stemning; kjøreren smiler og snøen flyr bakenfor ham i solskinn. Kjøreren har fin utstyr på seg med sponsorklistermerke på hjelmen. Alt dette representerer samme karakteristika som vanlig skikjøring. Den eneste saken som skiller dette bildet fra andre skikjøringsbilder er en sitski. Bortsett fra at kjøreren bruker en sitski, får kjøreren invaliditet ikke noen spesiell rolle i bildet. Iallfall vises den ikke som en hindring. Dermed formidler bildet en tanke om at å skade seg til og med såpass alvorlig at en mister bevegelseevnen sin, ikke betyr at livet er slutt. En kan fortsatt drive med aktiviteter som tilhører til ens levemåte, for eksempel stå på ski, og beholde identiteten sin¹⁰⁵. Et slikt bilde i denne konteksten former en interessant helhet. Bildet viser en konsekvens av risikotaking som ingen ønsker å oppleve, men gjør dette sammen med teksten på en måte som gjør at farer og risikotaking i skikjøring blir sett i et lys,

¹⁰⁴ En klassisk heltediskurs blir representert grundigere i kapittel Sosiokulturell analyse, se s. 104. Til klassiske helteforestillingen tilhør mange forskjellige karakterer, blant annet ”Mentor” som også henvises til i teksten. ”Mentor” er en ”wise old man or woman”, som støtter og veileder helten (Vogler 1999, s. 47).

¹⁰⁵ Jf. analyse ved artikkel nr. A61-49, s. 78.

som ikke er entydig negativ. De viser at alvorlige konsekvenser kan være akseptable, og formidler en tanke at de representerer verdens undergang.

Altså får risikotaking i skikjøring en positiv mening i teksten. Den blir beskrevet som en vesentlig og uatskillelig del av kjøringen samt en basis for opplevelser. Å ta risiko blir beskrevet som en sublim sak, den blir romantisert og beundret ved å knytte den til heldediskursen. Skader og det å bli ufør er representert på samme måte; ikke som en katastrofe, men snarere er de et bevis og symbol på livet som er levd fullt ut. Dermed blir kjøring med risiko knyttet til noe som kan betraktes som verd å strebe etter. Teksten dreier seg i liten grad direkte om sikkerhet, men behandler snarere en annen side av fenomenet – farer og risikotaking. I denne representasjonen er det bare de som teller. Selve sikkerheten snakkes det om kun direkte om én gang i teksten: da trekker teksten på en ekspertdiskurs ved å representere sikkerhet som et ferdighetsmessig forhold. Gjennom å behandle sikkerheten hovedsakelig innenfor risikotakingens termer, formidles det et bilde av sikkerhet som noe, som ikke hører til skikjøringen eller i det minste, som noe en ikke behøver å tenke spesielt mye på. Artikkelen beskriver skikjøringen som en aktivitet hvor dristighet er en uatskillelig del. Dermed bygger den opp en bestemt subjektposisjon for leseren; leserens egen skikjøring må være basert på samme ideen for at den kunne være en riktig skikjøring. For de som deler denne tilnæringsmåten til skikjøring, tilbyr artikkelen et objekt å identifisere seg med og en tiltalende referansegruppe.

B608-34

Artikkelen forteller om seks forskjellige ekstreme opplevelser på ski. Teksten formidler sitt tema gjennom intervjuene med seks skikjørere som alle forteller om sin mest ekstreme skiopplevelse. Artikkelen representerer ikke en ren intervjusjanger, fordi teksten er skrevet i en brødtekstform og er utarbeidet av en journalist. Artikkelen har et omfang på seks sider og store bilder tar største delen av plassen; tekstene er nokså korte. Tittelen på artikkelen er ”På ekstreme grenser”. Først i teksten kommer en liten innledning, som er innholdsmessig egentlig en oppsummering av hele artikkelen. Innledningen forteller klart artikkelens vinkling til saken. Her i oppgaven skal jeg først se på intervjutekstene og etter det drøfte innledningsteksten.

Den første intervjuet personen er Kimmo Oivo, en kjent person i det finske frikjøringsmiljøet. I teksten skrives det, at han har hatt sin mest utfordrende skikjøring i Alpene, men ”for han er det å mestre en farlig nedkjøring likevel ikke den mest ekstreme skiopplevelsen”. I stedet for

var den noe annet. Ordvalget ”likevel ikke” og at utfordrende skikjøring nevnes, uttrykker klart hva som er et utgangspunkt for artikkelens vinkling. Til tross for at Oivo syntes at hans mest ekstreme skiopplevelsen er noe annet, bygges det samtidig opp et bilde at farlig og utfordrende skikjøring er en vesentlig del av dette fenomenet.

Den neste personen det skrives om er Seth Morrison ”som ikke trenger noen presentasjon”. Skribenten forteller, at ”det er en selvfølgelighet, at Seth Morrison mest ekstreme skiopplevelse er livsfarlig og å gjennomføre den krever dyktighet og kunnskap som bare få har”. Som leser er jeg i tvil om skribenten virkelig har intervjuet Morrison, og bare har brukt en beskrivelse om en meget krevende nedkjøring og skrevet en liten tekst rundt den. Teksten medierer Morrison som en kultgestalt, som en som er noe helt annet enn en vanlig skikjører: ”Morrison har [...] definert grenser for ekstremt skikjøring, som de fleste skikjørere ikke en gang kan forstå.” Her blir en ekstrem skiopplevelse sterkt knyttet til fare og risiko, i en meget beundrende stil.

Den tredje som skribenten forteller om er Priitta Pöyhtäri, ”som er et ukjent navn for mange”, men ”hun betraktes som en av de hardeste finske kvinnelige skikjørere [...] som allerede på begynnelsen av 90-tallet drev med det som nå kalles frikjøring”. For skribenten er det viktig å plassere personen i feltet, slik at personens uttalelser får legitimering og tyngdeverdi. I dette tilfellet knyttes en ekstrem skiopplevelse igjen til dristighet og grensepressing. Pöyhtäri ble kjent med ”den sørgelige siden av ekstrem skikjøring” ved en ulykke hvor hun mistet mennesker som stod henne nær. Her framheves det livsfarlige i forbindelse med en ekstrem skiopplevelse med en appellerende og rørende måte. Til slutt medieres Pöyhtäri som en tøffing, som ”er ikke vent seg til å falle med et gevær” og som ”måtte kjøre hundespann med bare én hånd”. Denne representasjonsmåten trekker på en klassisk heldediskurs.

Den fjerde fortellingen har tittelen ”en ensom samurai”. Den ekstrem opplevelse er i denne artikkelen en skitur som intervjuobjektet gjorde alene. Skribenten plasserer også her den intervjuete personen i feltet ved å skrive at han har mange års erfaring både med soloturer og kameratturer i fjellområder rundt om i verden. Den intervjuete personen blir framstilt som en helt, som er såpass dyktig at han kan gjøre krevende turer alene. Og som også kan definere, hvem som kan gjøre den samme (”han anbefaler likevel ikke soloturer for begynnere”). I denne fortellingen blir en ekstrem opplevelse knyttet til fare og risiko, fordi at på soloturer ”må alle forhold knyttet til sikkerhet og det å bevege seg i fjellet vurderes ekstra nøye”. Både mediering av den intervjuete personen og tittelen ”En ensom samurai” konnoterer også her på

det sterkeste til en klassisk heltefigur.

Den nest siste fortellingen er om en førstenedkjøring i Alaska. Først beskriver skribenten hvor vanskelig, krevende og tidskrevende allerede anmarsjen til fjellet var. Etter det skriver han, at ”å gjøre førstenedkjøringer [...] er farlig og krever kjennskap til egne evner, samt kyndighet til å handle under ekstreme forhold”. Altså blir denne førstenedkjøringen mediert som en heldåd og igjen blir fare og det å presse egne grenser knyttet til en ekstrem opplevelse.

Det siste punktet forteller om ”frikjøringslegenden” Fred Syversen sitt hopp fra en høy klippe. Hoppet var ikke planlagt, men skribenten forteller at Syversen overlevde denne hendelsen ”fordi han kunne reagere på det som skjedde på en rett måte”. Skribenten fortsetter med at ”han hoppet mot det ukjente og gjorde i luften det som han kunne gjøre.” Syversen medieres som en helt på samme måten som de andre i de tidligere fortellingene. En ekstrem opplevelse er også i denne fortellingen noe, som er farlig. Vinklingen kommer enda tydeligere til syne, når skribenten antar i teksten, at ”Syversen var sikkert ved sine ekstreme grenser” i sitt hopp.

Disse seks fortellingene eller intervjuene trekker på de samme diskursene. En ekstrem opplevelse, som bringer fram sterke følelser, må være en helteaktig, farlig og krevende handling. Alle disse seks fortellingene følger vinklingen, som kommer til syne i analysen av artikkelens innledningstekst. I innledningsteksten står det først at ”å prøve sine egne grenser og å få ekstreme opplevelser er en vesentlig del av skikjøring”. Dette innebærer en tanke om at en ekte skikjøring skulle inneholde ekstreme opplevelser. På denne måten blir det definert, hvordan skikjøring burde drives, samt hva er viktig og hva som er mindre verdifullt innen aktiviteten. Disse ekstreme opplevelsene betyr ifølge teksten ”å overvinne redselen sin” og ”å overvinne seg selv”. I tillegg skrives det, at ”hell” spiller en rolle når man beveger ved de ”ekstreme grenser”.

I sikkerhetsperspektiv formidler denne artikkelen, altså både innledningen og intervju-tekstene, en bestemt måte å kjøre på ski. En ekte skikjører tar sjanser og presser sine grenser, fordi det er en viktig del av utøvelsen og gir sterke opplevelser. Med i en slik måte å kjøre på ski har flaksen en viktig rolle; å stole på flaksen betyr at utøveren har ikke full kontroll over

det han driver med¹⁰⁶. På samme måte som i analyseobjektet B608-5, får ikke sikkerheten noen rolle i teksten. Også ellers, det vil si både i forhold til diskursbruk og oppbygging av subjektposisjoner, likner disse analyseobjektene mye på hverandre.

B309-26

Artikkelen er en beskrivelse av reisemålet British Columbia i Kanada. I artikkelen fortelles det om reisemålet, dets vær- og snøforhold og annet generelt om området. En lokal spesialitet i skikjøring i området, heli-skiing, blir behandlet forholdsvis dypt i teksten. Denne blir drøftet særlig i et sikkerhetsperspektiv i artikkelen.

I artikkelen er det skrevet en ganske grundig og analytisk redegjørelse om lokale meteorologiske særtrekk og forhold, som virker inn på snøforholdene i området. I tillegg presenteres det nokså grundig de metodene som lokale turoperatører bruker for å vurdere snøforholdene og muligheter å drive heli-ski. Det snakkes om mangeårig statistikk og ”finslipte teknikker”, som alle bestemmelser om sikkerhet er basert på. Statistiske kausaliteter og kvantitativitet er viktige i denne vitenskapelige diskursen som teksten trekker på. Dette kommer til syne for eksempel gjennom uttalelser som: ”heli-skiing er statistisk sett den mest trygge måte å kjøre på ski i puddersnø”.

Skredvurderingssystemet og virkemåter rundt det beskriver en profesjonell sikkerhetsforståelse. Denne blir spissformulert i en mellomttittel i artikkelen, som lyder ”ikke med risiko, men profesjonelt”. Teksten formidler en sterk tro på systemet og dets evne til å sørge for at virksomheten er trygg, samt at et kompleks fenomen kan forvaltes hensiktsmessig med slike teknologiske tiltak. Teknologidiskursen kommer også til syne i en annen forstand: hele virksomheten er sett som en opplevelsesindustri, hvor hver del av maskinen – altså også sikkerheten – er topptrimmet.

Teksten formidler dermed en bestemt måte å forholde seg til sikkerhet og risiko. Risiko og sikkerhet ses som naturvitenskapelige fenomener og betraktning om disse er basert på en

¹⁰⁶ I Mortlock (1994) sin klassifisering beveges det da i nivåer ”frontier adventure” og ”misadventure”, hvor især det sistnevnt er ikke sett som en positiv opplevelse (se kapittel Begreper, s. 30)

naturvitenskaplig tenkemåte. Kjennskap til disse mekanismene og særlig de lokale forholdene står i sentrum med tanke på å forvalte risiko og sikkerhet. Artikkelen presenterer dermed kun en objektiv side av sikkerhetsfenomenet. Ved å snakke om risikoforvaltning og sikkerhet som profesjonsmessige forhold, trekkes det på ekspertdiskursen. Denne tilbyr leseren en subjektposisjon som en dilettant fordi måten å forvalte sikkerheten som denne teksten formidler er langt utenfor en vanlig skikjørerens rekkevidde.

7.2.3 Oppsummering av tekstanalysen

I tekstanalysen gransket jeg analyseobjektene og prøvde å løfte fram hvordan sikkerheten blir representert i dem, hvilke meninger legges det i sikkerheten, samt hvilke diskurser det trekkes på i kommunisering av sikkerheten. Begrepsmessig danner disse forskjellige måter å legge meninger og representere sikkerheten en *diskursorden*.

En diskurs er alltid en reduksjon av muligheter. En bestemt måte å tale utelukker andre mulige betydninger. Alle disse andre mulighetene som tegnene¹⁰⁷ enten har hatt i vedkommende diskursive praksis eller har i andre diskursive praksiser, men hvilke ignoreres i vedkommende tilfellet på grunn av hegemoniske bestrebelsler, danner ”et reservoar” av mulige betydninger. Dette er med Laclau og Mouffes begreper *et diskursivt felt* (the field of discursivity; Laclau og Mouffe 2001, s. 111). Det diskursive feltet er en del av en større enhet, et felt der forskjellige diskurser kjemper om produksjon av sannhet. Fairclough har et begrep for dette større feltet, *diskursorden* (the order of discourses; Fairclough 2001, s. 23–26). Diskursordenen er altså en struktur, som omfatter alle diskurser, som brukes i den vedkommende sosiale praksisen, og som kjemper om hegemoni i samme terreng. Ved å se på diskursordenen kan man finne ut hvor det pågår en kamp mellom forskjellige diskurser, hva det er kamp om og hvilke selvfølgheter alle diskurser deler.

Gjennom tekstanalysen og kartlegging av diskursordenen i forskningsstoffet som er benyttet i oppgaven har jeg svart på mitt første forskningsspørsmål. I tabell 5 er det listet opp hvilke analyseobjekter de ulike diskursene kan knyttes til og med hvilke frekvens de kom til syne.

¹⁰⁷ Ordet ”tegn” har her det samme betydningsinnholdet som tidligere i teorien, se s. 45.

Ut fra denne frekvensfordelingen kan det gjøres betraktninger over hvilke diskurser som er i en hegemonisk posisjon i vedkommende diskursordenen.

Tabell 5. Diskurser i forskningsstoffet ifølge tekstanalysen og deres forekomstfrekvens (n=19).

DISKURS	REFERANSER	ANT.	%
Statusdiskurs	A54-98; A54-100; A60-152; A60-155; A60-38; A60-42; A61-21; A61-49; A61-127; B608-42; B109-14; B209-27; B309-53; B608-5; B608-34	15	79
Ekspertdiskurs	A54-29; A54-108; A60-38; A60-44; A61-21; A61-127; B608-42; B109-14; B209-27; B309-53; B309-26	11	58
Heltediskurs	A54-98; A54-100; A60-152; A60-155; A60-42; A61-49; A61-127; B608-5; B608-34	9	47
Diskurs om risikotaking	A60-155; A54-108; A61-21; A61-49 A61-127; B608-5; B608-34	7	37
Teknologidiskurs	A60-152; A60-155; A60-38; B309-26	4	21
Maskulinitetsdiskurs	A54-98; A61-21; A61-127	3	16
Motediskurs	A54-98; A60-152	2	11
Fornuftighetsdiskurs	A54-100; A60-155	2	11

Fatalistisk diskurs	A61-21; A61-49	2	11
Økonomisk diskurs	A60-42	1	5
Forholdsdiskurs	A61-21	1	5
Vitenskapelig diskurs	B309-26	1	5
	TOTALT ANTALL REFERANSER:	58	

Som det kan ses på tabellen 5, blir sikkerhet knyttet til mange ulike omstendigheter i forskningsstoffet. Oftest får sikkerhet sin mening i forhold til status (79 %). Nest størst er ekspertkunnskap og helteforestillinger som ligger tett på begge sider av 50-prosents linja. Disse tre tingene utgjør en klar majoritet som betydningsbærere i forhold til sikkerhet i forskningsmaterialet. Teknologi som sikkerhetsmiddel får mening i cirka hver femte analyseobjekt, og deretter blir det mange andre med mindre andel.

Når resultatene på dette trinnet av analysen granskes i forhold til nodalpunktanalysen oppdager man at sikkerhet i de fleste tilfellene blir knyttet til ideen om å skille seg ut fra andre. Nodalpunktet en ulykke¹⁰⁸ blir representert i de følgende diskursene: ekspertdiskurs, teknologidiskurs, fornuftighetsdiskurs, fatalistisk diskurs, økonomisk diskurs, forholdsdiskurs, vitenskapelig diskurs. Referanser som uttrykker disse diskursene utgjør 38 % av alle referanser. Nodalpunktet å skille seg ut¹⁰⁹ blir representert i status-, helte-,

¹⁰⁸ Nodalpunktet ulykke utkrystalliserer seg omkring ideen å unngå ulykker.

¹⁰⁹ Nodalpunktet å skille seg ut utkrystalliserer seg omkring ideen å skille seg ut fra andre, i dette tilfellet gjennom noe som er knyttet til sikkerhet på en eller annen måte.

maskulinitets-, mote- og risikotakingsdiskursene. Referanser til disse utgjør 62 % av alle referanser.

I tekstanalysen kom det til syne to forhold, som er verdt å legge merke til. Statusdiskursen viste seg å ha noen andre egenskaper enn de andre diskursene. Diskursive handlinger, som får en mening i statusdiskursen, får også alltid en mening i en annen diskurs. Dette betyr, at handlingene som er medregnet i statusdiskursen, alltid også forekom i en annen diskurs, for eksempel i ekspertdiskursen eller teknologidiskursen. Men dette gjelder ikke nødvendigvis den andre veien; alle handlingene som uttrykker for eksempel ekspertdiskurs eller teknologidiskurs, behøver ikke nødvendigvis å få en mening i forhold til status. På grunn av dette forholdet utgjør dermed statusdiskursen en slags overordnet diskurs i forhold til analysene.

Det ser ut til at iallfall i dette forskningsmaterialet så utkrystalliserer sikkerhet seg snarere omkring en idé om å skille seg ut enn å unngå ulykker. Dette er et interessant funn, særlig fordi sikkerhet i dagligtale betyr å unngå ulykker. Dette resultatet viser, at sikkerhet som et fenomen kan ha mange andre dimensjoner enn bare å unngå, forebygge eller redusere ulykker. Jeg gransker og drøfter dette videre i sosiokulturelle analysen. Ved hjelp av en sosiokulturell analyse forsøker jeg å se bakenfor disse forskjellige dimensjonene og finne årsaker til dem.

7.3 Sosiokulturell analyse

I denne delen av oppgaven drøfter jeg på et bredere sosiokulturelt nivå de diskursene som jeg har funnet i tekstanalysen. I denne analysen beveger jeg på det tredje trinnet i Faircloughs modell, altså på nivået "sosiokulturell praksis". I denne delen av oppgaven prøver jeg å finne tilknytninger mellom overordna sosiokulturelle tendenser og funnene i diskursene, altså å drøfte dem i forhold til mer generelle trekk i samfunnet. I den sosiokulturelle analysen forsøker jeg å besvare mitt andre forskningsspørsmål. I overensstemmelse med forskningens problemstilling skal jeg også bringe en kulturell synsvinkel på sikkerhetens representasjonsmåter i Finland og Norge inn i analysen. I tillegg bruker jeg også Pierre Bourdieus kultursosiologi; dette bidrar til å se på sikkerhetsfenomenet ut fra et maktperspektiv. Den førstnevnte skal jeg se på i kapittelet Oppsummering av sosiokulturelle analysen og den sistnevnte bruker jeg i forbindelse med analysering av statusdiskursen.

I tekstanalysen gransket jeg hvert analyseobjekt for seg. I den sosiokulturelle analysen bytter jeg synsvinkelen fra analyseobjektsentrisk granskning til en diskursentrisk granskning.

Jeg drøfter dermed hver diskurs for seg i analysen. Som det kan ses i tabellen 5 (s.98), får sikkerhet mange ulike meninger i forskningsstoffet. Jeg skal ikke drøfte alle disse funnene fra diskursene i den sosiokulturelle analysen, men jeg har valgt å se nærmere på de som forekom oftest i forskningsstoffet. Jeg har satt grensen slik at frekvensprosenten må være minst 15, noe som innebær minst to referanser i forskningsstoffet. Igjen skyldes dette valget hovedsakelig ut fra behovet for å avgrense omfanget av oppgaven, men ved å bruke kun de diskursene som forekommer ofte i forskningsstoff oppnås det også en høyere representativitet i forskningen. Disse viktigste diskursene, som går inni denne gruppen er statusdiskursen, ekspertdiskursen, heltediskursen, diskursen om risikotaking, teknologidiskursen og maskulinitetsdiskursen. Ett unntak er motediskursen; den er med i analysen selv om at frekvensprosenten hos den er under grensen. Jeg tok den likevel med, fordi den kan knyttes til samme sosiokulturelle fenomener som knyttes til teknologidiskursen.

Diskurser overlapper alltid hverandre og er står i relasjon til hverandre, så å tegne deres konturer og å si nøyaktig hvor én diskurs begynner og hvor den andre slutter er vanskelig. Dermed vil noen forhold som er behandlet i forbindelse med én diskurs kunne ha blitt behandlet også ved en annen diskurs. Jeg har også slått sammen noen diskurser i analysen. Dette har jeg gjort fordi de etter mitt synspunkt kan knyttes til de samme sosiokulturelle fenomenene.

Rekkefølgen for behandlingene av diskursene er som følger: først behandler jeg teknologi- og motediskursene. Etter dem blir det helte- og maskulinitetsdiskursene samt ekspertdiskursen. Til slutt drøfter jeg statusdiskursen og diskursen om risikotaking. Jeg har valgt å behandle statusdiskursen til slutt fordi den representerer et annet analysenivå enn de andre; som sagt danner den en slags overordnet diskurs. Diskursen om risikotaking blir behandlet til sammen med statusdiskursen fordi jeg i dette tilfellet stort sett betrakter risikotakingen som et middel for å oppnå status¹¹⁰. På grunn av statusdiskursens særstilling som analysekategori og dens stor forekomst i forskningsstoffet, betrakter jeg den som et av de viktigste funnene i forskningen min. Dermed har jeg valgt å granske den litt nøyere i denne sosiokulturelle

¹¹⁰ Der var kun ett unntak fra dette i forskningsstoffet, analyseobjekt A54-108.

analysen. Ved analysering av statusdiskursen bruker jeg også Pierre Bourdieus sosiologi og forsøker å fortolke denne diskursen i maktperspektiv i lyset av Bourdieus viktigste begreper.

7.3.1 Teknologidiskurs og motediskurs

Jeg har valgt å kombinere disse to diskursene i den sosiokulturelle analysen, fordi de kan knyttes til den samme breiere samfunnsmessig referanseramme, nemlig konsumerisme; selv om de idémessig avviker en god del fra hverandre. I tekstanalysen viste teknologidiskursen seg oftest å være knyttet til sikkerhet i forbindelse med utstyrsbruk og utstyrsomtale, hvor sikkerheten sikres og forvaltes ved med hjelp av forskjellig utstyr; ofte det samme utstyret som også gir anledning til risikotaking. Motediskursen kom til syne enten gjennom en karakteristisk stilart som kan knyttes til en bestemt referansegruppe, eller som et middel å framheve seg selv.

Sterkest og oftest forekom teknologi- og motediskursen i journalistikken i Mitt utstyr -spalten. I spalten presenteres interessante mennesker og deres utstyr som de bruker i sporten. Som sagt i tekstanalysen, er fokuset i Mitt utstyr -spalten på den intervjuet personen, som framstilles i et fordelaktig lys og gjerne gjennom et helteperspektiv. På den annen side er fokus i disse artiklene selvsagt også på bestemte utstyrsmerker, som hemningsløst bringes fram.

Mitt utstyr -spalten forteller ofte veldig nøyaktig hva type utstyr den intervjuet personen har og hvem som har produsert det. Dermed kan Mitt utstyr -spalten forstås å representere en kombinasjon av en reklamesjanger og en tradisjonell personportrettsjanger. En viktig idé i denne sjangerkombinasjonen er selvfølgelig å presentere forskjellige varer. Det kan likevel spørres om denne journalistikken har noe annet formål. I spalten forekommer det ikke noen sammenlikning av de ulike produktene, så journalistikken tilbyr i dette tilfellet ingen kunnskap eller innsikt om forskjeller, fordeler og ulemper mellom de ulike produktene. Dermed ligger spaltens mening sannsynligvis på et annet sted.

Spalten ser ut til å forutsette, at leseren er interessert i å vite hvilken type hjelm den presenterte personen bruker og om han eller hun har en søkestang fra G3 eller Camp. Merkene er viktige, tydeligvis er tanken i spalten at en vanlig ski- eller brettkjører har lyst til å kjøpe og bruke utstyr av samme merke som blir brukt av en proff eller et annet idol. Dette er typisk i reklamen; det tenkes at personer med en høy status (dvs. kjendiser, idoler etc.) innen et bestemt felt appellerer til vanlig folk og at de gjør produkter kjent i en positiv sammenheng (Malmelin 2003). Ved å kjøpe et slikt produkt får en vanlig person en liten smakebit av

kjendisen sin livsstil og han kan dele noe med dem som han beundrer. Dermed vil heldediskursen, som det trekkes på i denne spalten, i dette tilfellet tjene kommersielle hensikter.

I forhold til sikkerhet stiller journalistikken i Mitt utstyr -spalten leseren i en subjektposisjon som en konsument. Dette oppnås ved å representere sikkerheten språklig på en bestemt måte. Sikkerheten kan være representert som en motesak som gir anledning til å bringe fram og bygge opp et image som igjen kan benyttes til å skille seg ut fra andre. Ifølge Aledin (2005) og Virtanen (2005) er dette typisk ønske innenfor denne aldersgruppen som disse magasinene er rettet mot¹¹¹. En annen måte å representere sikkerheten i spalten er å se den som et utstysavhengig forhold. Dette trekker på teknologidiskursen, som idemessig framhever teknologiens muligheter for å sørge for sikkerheten. I denne forstand er sikkerheten noe som kan oppnås og forvaltes med forskjellig utstyr. Felles til disse diskursene er at de fra en sosiokulturell synsvinkel kan ses på som en del av de større diskursene, kommersialisme og konsumerisme. Diskursbruken i Mitt utstyr -spalten samt en oppbygd subjektposisjon til leseren gir anledning til å fortolke hele spalten i lyset av en konsumentdiskurs¹¹². Det er typisk for nåtidens postmoderne og fragmentert samfunnet, at man gjennom konsum kan tilegne seg forskjellige symboler fra ulike referansegrupper og meningssystemer, og bruke de som bygingssteiner i egen identitet (Shields 1992, s. 108). Når betydning av tradisjonelle og faste strukturer i samfunnet er svekket, kan konsumerisme tilby en måte å behandle identitetsspittelsen som er forårsaket av denne tradisjonenes svekkete betydning.

Et annet sted hvor teknologidiskursen var synlig, kan også knyttes til konsumerisme. Sikkerhet ble i ett analyseobjekt sett på som en maskindel i opplevelsindustrien; dette innebær en idé om at sikkerheten kan forvaltes med teknologi og teknologiske tiltak. Dette knytter sikkerheten til konsumerismens kontekst, fordi det i overensstemmelse med denne

¹¹¹ Se kapittel Forskningsstoff, s. 36

¹¹² I sikkerhetsperspektiv er analyseobjektet A54-98 ett unntak; Løken bruker ikke noe sikkerhetsutstyr så det kan ikke sies at der oppmuntres å kjøpe slikt utstyr da. I stedet har dette mye med identitetsoppbygging å gjøre.

representasjon kun blir det mulig for en enslig utøver å kjøre trygt på ski ved å kjøpe tjenester av opplevelsesindustrien.

7.3.2 Heltediskurs og maskulinitetsdiskurs

Heltediskursen ble synlig på mange måter i tekstanalysen og det kan skilles mellom forskjellige dimensjoner i representasjonen av heltemotet. Disse dimensjonene forekom likevel med relativ lik frekvens i forskningsstoffet og ingen av dimensjonene hadde en hegemonisk posisjon. Heltemotet er ofte knyttet til utøving av farlige ting og dermed er livets store spørsmål en del av heltemotet. I denne forstand får heltemotet en sublim karakter. Heltediskursen blir også trukket på ved oppbygging av subjektposisjoner tekstens objekter; de blir posisjonert som helter og idoler. Begge disse dimensjonene kan også forstås som tilhørende en statusdiskurs; de gjør mulig å skille seg ut fra andre. I tillegg kom det også fram i tekstanalysen en klassisk helteforestilling som en ren arketype¹¹³ og sagnfigur. Jeg behandler maskulinitetsdiskursen sammen med heltediskursen, fordi heltemotet er tradisjonelt sett på som maskulint og fordi maskulinitetsdiskursen blir knyttet til heltediskursen i forskningsstoffet.

I begge analyseobjekter av Skimbaaja der heltediskursen viser seg, altså i lederartikkelen (B608-5) og personportrettartikkelen ”På ekstreme grenser” (B608-34), trekker journalisten på en klassisk helteforestilling. Disse tekstene kan ses i forbindelse med Vogler (1999) sin modell av heltemotet. Vogler har skissert ”The Heroes Journey”, som er et klassisk mønster av hvordan heltemotet bygges opp. I denne sammenheng bruker jeg som et eksempel teksten i lederen (B608-5) og skal se på noe trinn av Vogler sin teori i forhold til denne artikkelen. Temaet i artikkelen dreier seg om risikotaking og opplevelser. I teksten bygger journalisten opp en helteforestilling for basehopperen Karina Hollekim, som har skadet seg i forbindelse med hopping. Første trinnet i Vogler sin modell heter ”The Call of Adventure”, som betyr at hovedpersonen i teksten møter problemer eller utfordringer som må løses. I dette tilfellet kan denne utfordringen være en aktivitet, som en må drive for å få ”sterke opplevelser” som ses å

¹¹³ Med begrepet arketyper menes det ”ancient patterns of personality that are the shared heritage of the human race” (Vogler 1999, s. 29).

være nødvendige i livet. Likevel er denne aktiviteten meget risikofull, så opplevelsene kommer ikke gratis, men man må satse alt og møte en rekke farer. Vogler kaller dette ”Refusal of the Call” eller ”the Reluctant Hero”; helten møter vanskeligheter som kan true hennes reise til belønningen, men hun må overvinne dem. Til det får hun hjelp av ”The Mentor”, som oppmuntrer helten og tror på henne. I artikkelen skrives det, at Hollekim lærte av sin ”mentor” om de farene som basehopping innebærer. Men mentoren kan ikke gjøre ting på vegne av helten. Helten må selv gå over den første terskelen (”Crossing the First Threshold”) og møte eventyret (”Approach to the Inmost Cave”). Dette gjorde Hollekim, hun valgte å hoppe uansett om det var risikabelt og farlig (”The Ordeal”) for å få belønningen sin i form av sterke opplevelsene (”Reward”). Slik som fikk vi se ved dette tilfellet, det går ikke alltid så godt med helter i det virkelige livet; Hollekim kom ikke tilbake (Return with the Elixir) fra eventyret sitt som seierherre¹¹⁴.

Sammenlikning med lederartikkelen og Voglers teori viser, hvordan heltemotet bygges opp rundt en struktur som ligner et sagn. Å bringe denne strukturen inn i et magasin, hvor innholdet er basert på noe annet enn fantasi, konnoterer sterkt til tabloidisering. Helteforestillinger og heltesagn kan også ellers knyttes til tabloidisering; Dette innebærer at magasinene tilbyr lesere lettlest, bløtt og berørende lesestoff som fører tanker vekk fra hverdagen. Typisk for heltemot og helteforestillinger er at de handler om de store ting i livet; ofte er det spørsmål om liv og død som i seg selv er en meget polarisert og dermed lett forståelig sak som angår alle. Helter møter farlige ting, de kjemper og klarer seg. Denne vekker følelser; beundring, frykt, glede. Den sublimen karakteren til heltemotet gjør også at dette er noe man har lyst til å identifisere seg med (Ilundàin-Agurruza 2007). Dette blir ytterlig forsterket måten av heltemotet blir representert; en helteidentitet er noe som er verdt å etterstrebe.

Helteegenskaper i idrett er tradisjonelt knyttet til menn og maskuliniteten (se f.eks. Lippe 2007, 2008; Whannel 2002). Heltemotet og det klassiske heltesagnet, som blir framstilt i noen artikler, konnoterer til mannlige arketyper. Ifølge Helland (2003) har idrett historisk sett vært

¹¹⁴ Fallskjermen hennes åpnet seg ikke ordentlig og hun falt i bakken med høy fart. Hun skadet særlig beinene sine alvorlig (B608-5).

en arena for å framvise kjønn og å skille kjønnene fra hverandre. I idretten har mennene hatt – og har fortsatt – en mulighet å gjengi urgamle forestillinger og myter av hvordan er det å være en mann. Maskulinitet har en nøytral posisjon i det vestlige samfunnet (Bourdieu 2000) – og akkurat der kommer dets styrke til syne. Maskulinitetsdiskursen i idretten har en hegemonisk posisjon og det har blitt et doxa – det tas som gitt uten å reflektere det¹¹⁵.

Det mannlige ses som det normale og utgangspunkt i idrett og tradisjonelt har også friluftslivet vært en arena der mannlighet har en sterk posisjon (Singsaas 2006). Moderne idrett er en av de mest kjønnssegregerte og maskuline institusjoner i dag (Saunes og Dahlen 2004). Kjønnsmessige forestillinger gjenoppleves i medier igjen og igjen, og slik reproducerer de den hegemoniske maskulinitetsdiskursen. Lippe (2005; 2007) kaller mediesporten som en maskulin eksponeringsindustri der maskulinitetsdiskursen¹¹⁶ stadig reproduseres.

Journalistikken om ekstremспорт, som Fri Flyt og Skimbaaja kan ses å være en del av, avviker likevel fra den konvensjonelle sportsjournalistikken i denne forstanden. Kjønnene blir ikke fremstilt som motsatte (Saunes og Dahlen 2004, s. 107) og også kvinnelige utøvere blir framstilt som helter. Likevel er det slik at det også i denne journalistikken er det mannlige og mannlige egenskaper som kommer fram; det snakkes hovedsakelig om verdier og interesser som kan ses som mannlige¹¹⁷. Et godt eksempel på dette er en maskinmetafor om kroppen. Kroppen ses som en form for maskin, som trenes og brukes for å teste ut ferdigheter, tøye grenser og trosse naturen. Denne instrumentmetaforen er mye brukt ikke bare i den konvensjonelle sportsjournalistikken men også når det dreier seg om friluftsliv i form av ekstremспорт. Dette gjelder også ved flere tekster i forskningsstoffet, der det for eksempel ikke legges vekt på helsemessige konsekvenser av skikjøring. Maskinmetaforen kan også

¹¹⁵ Et doxa blir definert hos Prieur og Sestoft (2006, s.56) på følgende måte: ”det ubevidste lager af viden, der ikke sættes spørgsmålstegn ved, alt det, der ses som selvfølgelig eller som *common sense*.”

¹¹⁶ Den kan ses som et eksempel på en overordnet kjønnsmessig struktur som er underliggende i mange samfunnsmessige dimensjoner. Å studere disse kjønnsregimer kan gi forståelse hvordan kjønnsordenen fungerer i samfunnet (Langeland 2008).

¹¹⁷ Se tekstanalyse om analyseobjektet A54-98, s. 62

betraktes som maskulin (Lippe 2008). Slikt de diskursene som ekstremспорт- og friluftslivsjournalistikken trekker på bidrar delvis til den hegemoniske maskulinitetsdiskursen.

Heltemotet stammer fra normative romantiske idealer som har opprinnelsen i en romantisk oppfatning om forholdet mellom mennesket og natur (Mæland 2004). Samtidig har heltemotet også røtter i friluftslivstradisjon (Horgen 2006). Som identitet passer heltemotet godt til den postmoderne tiden, der etterspørsel av sikkerhet karakteriserer samfunnslivet (Furedi 2002). Men den tradisjonelle helten, som tar risiko og setter livet sitt på spill, er ikke lenge en rollemodell som settes pris på i nåtidens samfunn. Nåtidens helter er de, som er i en offerposisjon (Furedi 2002).

Til tross for at friluftslivet som sosialt fenomen er ikke statisk men et fenomen hvor også de nye verdiene i samfunnet viser seg (Odden 2008; Skogen 2001), kan disse tradisjonelle helteforestillinger kanskje likevel ses som en reaksjon mot nåtidens dominerende forestilling om heltemotet. Ifølge Furedi (2002) er denne endringen av heltemotets innhold tilknyttet en breiere samfunnsmessig tendens der nåtidens kultur ringeakter individets rolle som et aktivt og handlende menneske¹¹⁸. Denne forestillingen er tankemessig ukjent i friluftslivet. Kanskje friluftsliv og ekstremспорт i denne sammenhengen representerer konservative verdier, hvor den gamle forestillingen om helten og maskuliniteten spiller en rolle¹¹⁹.

¹¹⁸ Furedi bruker begrepet ”diminished humanity” for å avbilde dagens holdninger for et menneske: ”*The celebration of safety alongside the continuous warning about risks constitutes a profoundly anti-human intellectual and ideological regime. It continually invites society and its individual members to constrain their aspirations and to limit their actions. The call of restraint can now be heard everywhere, be it in discussions on science, school and living standards. Such continuous lowering of expectations can be justified through an exaggerated presentation of the destructive side of science, or through the projection of people as fragile individuals who cannot be expected to cope*” (Furedi 2002, s. 13)

¹¹⁹ Denne betraktningen av maskulinitets posisjon i friluftslivet blir støttet av Saunes og Dahlén (2004); ifølge dem eksisterer det i ekstremспортmiljøer og -journalistikken en slags kjønnsnøytralitet, men likevel “kan det virke som jentene er veldig opptatte av å ikke virke ‘jentete’, at de kjemper for å få være ‘en av gutta’” (Saunes og Dahlén 2004, s. 107).

7.3.3 Ekspertdiskurs

I tekstanalysen kom ekspertdiskursen til syne i form av mange ulike former for ekspertkunnskap. Jeg skiller her mellom tre forskjellige dimensjoner: for det første, det trenges en ekspert og ekspertkunnskap for at virksomheten kunne drives trygt. For det andre, hvem som helst kan tilegne seg kunnskap og bli en ekspert. For det tredje, teksten bygger opp en subjektposisjon der noen framstår som en ekspert. Av disse er den andre dimensjonen i en hegemonisk posisjon særlig i den norske delen av forskningsmaterialet, mens den tredje dimensjonen viste seg ofte i de finske tekstene.

Den første dimensjonen kan knyttes til konsumerisme på samme måte som teknologidiskursen; den framhever en produsent-konsument -konstellasjon, hvor pengeøkonomi har en stor betydning. Denne første dimensjonen kom til syne kun i tre analyseobjekter, i to Fri Flyt -artikler og i én Skimbaaja-artikkel. I Skimbaaja -artikkelen (B309-26) og i den andre Fri Flyt -artikkelen (A60-38) kom ideen om ekspertkunnskapen tydelig fram. Derimot i den første Fri Flyt -artikkelen (A54-29) viser den første dimensjonen av ekspertdiskursen seg i en interessant spenning med den andre dimensjonen. Årsakene til denne spenningen kan hentes fra friluftslivskulturen. Samtidig bidrar denne granskningen av spenningen mellom dimensjonene til å forstå også den andre dimensjonen i en bredere sosiokulturell forstand.

Friluftslivet er en del av norsk levemåte; å stå på ski og å ta en tur i fjellet – også i skredutsatte steder bevisst eller ubevisst om faren – er i lyset av denne kulturen og tradisjon ikke noe spesielt eller uvanlig. Men tradisjonelt har det skjedd på egen hånd, uten utdannede og sertifiserte guider (se f.eks. Humberstone og Pedersen 2001). En implisitt tanke i den andre dimensjonen av ekspertdiskursen er at sikkerhet er handler om ferdigheter som kan forvaltes med hjelp av egen kunnskap og kyndighet. Denne siden av ekspertdiskursen, som framhever dyktighet hos den enkelte utøver og dennes evner å lære mer og gjøre egne vurderinger, forsterkes i teksten. Sikkerhet blir noe, som kan og må sørges for på egen hånd – det betones eget ansvar istedenfor tillit til eksperter. Sikkerhet har tradisjonelt vært et viktig utgangspunkt i det norske friluftslivet; i friluftslivsutøvelsen har man benyttet huskereglene som ”følg rygg, vær trygg” etc., som framhever og formidler dette utgangspunktet for hele friluftslivet. På den annen side har risikotaking som det viktigste innholdet i en friluftslivsaktivitet vært ukjent innen den norske og skandinaviske friluftslivstradisjonen (se for eksempel Tordsson 2000, Tordsson 2005). Så lenge jeg har kjent den norske levemåten, har likhet mellom mennesker

alltid vært en meget viktig sak i norske samfunnslivet; samme verdigrunnlag kommer sannsynligvis til syne også i friluftsliv. Så å framheve ekspertposisjon og å betrakte eksperter som autoriteter har sannsynligvis heller ikke hatt noe sterk posisjon i det norske friluftslivet. Dermed vil denne andre dimensjonen av ekspertdiskursen, som betoner selvstendighet i friluftslivsutøvelsen, kunne forstås å være tett på den norske likestillingsideen og -diskursen.

Denne forsterkningen er også på linje med forestillingen om at fjellfriluftsliv har tradisjonelt ikke vært noen arena for kommersiell virksomhet. Eksempelartikkelen handler derimot om en form for friluftsliv, hvor kommersialisme har et sterkt preg. Denne sikkerhetsoppfatningen, som preger tradisjonelt norsk friluftsliv, passer dårlig til den kommersielle virksomheten som artikkelen dreier seg om; altså hvor en viss risikotaking er nødvendig for at betalende kunder kunne få valuta for pengene sine. Denne siden av ekspertkunnskapen som betoner kyndighet hos enkeltindivider kan dermed også knyttes til den tradisjonelle norske friluftslivsdiskursen. De samme ideer kommer også til syne i de andre norske artiklene, hvor den andre dimensjonen av ekspertdiskursen viser seg.

I de finske analyseobjektene forekom ikke samme spenningen mellom dimensjonene og heller ikke fikk den andre dimensjonen så sterk fotfeste som i det norske magasinet. I Finland har fjellfriluftslivet ikke en tilsvarende posisjon i kulturen. Dette har en naturlig forklaring: de få fjellområdene som fins i Finland, ligger i Nord-Finland hvor bebyggelsen er glissen. Store masser har da ikke mulighet å drive fjellfriluftsliv i samme målestokk enn folk i Norge og dermed mangler den finske friluftslivskulturen en tradisjon innen fjellfriluftslivet¹²⁰.

Derimot kom den tredje dimensjonen, altså å posisjonere tekstens objekt til en ekspertposisjon til syne i flere Skimbaaja-artikler. Til dette kan også finnes en kulturell forklaring. I den finske kulturen er det en sterk en tro på utdanning; det snakkes om finsk utdannelsesoptimisme¹²¹. Denne optimismen kommer bland annet til syne i en høy aktelse av

¹²⁰ Den mangler også historieskrivning og forskning.

¹²¹ Utdannelsesoptimisme betyr en tro på utdanning som en kilde av velferd og selvutvikling. Kortteinen (1992, s. 19–20) knytter den finske utdannelsesoptimismen til nasjonalfølelse; i endringer i det finske samfunnet har utdanning historisk sett vært en vei til bedre livsstandard og dermed er den et viktig fundament av det finske

forskjellige sertifikater og kvalifikasjoner, også i friluftslivet. For eksempel er kvalifisering for ulike sertifikater alltid en del av finsk friluftslivsutdanning. Uten slike vitnemål er det nesten umulig å jobbe som friluftslivsveileder i Finland. Avlagt eksamen og utdanning i friluftsliv er ikke nok slik det fortsatt er i Norge; bare kvalifikasjoner og sertifikater som er utstedt av nasjonale organisasjoner¹²² har relevans¹²³. I Finland er det altså andres anerkjennelse og den posisjonen man har oppnådd i forhold til andre som teller. Oppbygging av en bestemt subjektposisjon som kom til syne i disse Skimbaaja -artiklene, kan fortolkes i denne referanserammen. Slik kommer ekspertdiskursen tett på statusdiskursen og dermed kan ekspertdiskursen i denne forstand ses på som en del av statusdiskursen.

Ifølge Furedi (2002) er det en breiere tendens i den vestlige verden at høyt spesialisert og institusjonalisert ekspertkunnskapen har fått innpass i mange livsområder. Den har også trengt inn i områder, hvor mennesker tradisjonelt har lært av hverandre. I lyset av funn i denne forskningen finner ikke denne oppfatningen støtte i den norske delen av forskningsmaterialet. Dette forholdet måtte utforskes nærmere for å kunne gjøre dypere betraktninger, men dette tyder på at friluftslivskulturen i Norge kunne være et område hvor tradisjoner fortsatt har en sterk posisjon. Derimot tyder mye på at situasjonen er omvendt i Finland; funn knyttet til ekspertdiskursen av den finske delen av forskningsmaterialet kan ses i overensstemmelse med Furedis tanker. Det er også verdt å legge merke til, at å posisjonere noen som en ekspert er ganske nær den første dimensjonen av ekspertdiskursen. Denne første dimensjonen, altså at det trenges en ekspert og ekspertkunnskap for at virksomheten kunne drives trygt, kom ikke heller ofte direkte til syne i de finske analyseobjektene, men i lyset av det jeg nevnte tyder det likevel på at denne tendensen er voksende i Finland.

velferdssamfunnet. Dette kom særlig til syne etter krigstidene, men fortsatt har utdannelsen en høy posisjon og aktelse i samfunnet.

¹²² Jeg mener tilsvarende organisasjoner som for eksempel Norges klatreforbund eller Norges padleforbund etc.

¹²³ Her er det verdt å legge merke til at det var bare for cirka 10 år siden ennå mulig å få veilederkvalifisering i padling i Finland uten praktisk erfaring i det hele tatt. Det var verken noen eksamen i praksis eller noen erfaringskrav for å komme inn på utdanning, og utdanningen omfattet bare noe timer forelesninger og en papireksam. Sertifikater og kvalifikasjoner er dermed egentlig ikke noe garanti av kunnskap og kyndighet i Finland, til tross for at deres posisjon er høy.

7.3.4 Statusdiskurs

Statusdiskurs er den diskursen som oftest blir knyttet til sikkerhet i forskningsstoffet.

Statusdiskursen blir representert på noe forskjellige måter. I en stor majoritet av tilfellene representeres status gjennom en risikopreget utøvelse av aktiviteter, som gir anledning til å skille seg ut fra andre. En annen representasjon som forekommer ofte er knyttet til oppbygging av subjektposisjoner; i eller gjennom teksten etableres en statusposisjon for noen. Denne representasjonen tangerer i mange tilfeller ekspertdiskursen.

En tredje måte som statusdiskursen kom til syne er knyttet til bruken av sikkerhetsutstyr. Ved denne representasjonen kan det skilles ut to dimensjoner: til bruken av utstyr for å oppnå status kan en knytte framheving av seg selv, bygging av personalitet samt tilhørighet til en referansegruppe. Ved denne første dimensjonen fungerer en bestemt type utstyr som et symbol på og et kjennetegn av status, som gir inntrykk av ens posisjon i feltet. Den gir også anledning til å framvise denne posisjonen. Med hjelp av utstyrsbruk bygges det også opp et selvbilde og skikjøreridentitet i en sosial sammenheng og betydning. Den andre dimensjonen dreier seg om at en bestemt type utstyr eller mangel av dette forankrer en til en ønsket referansegruppe. I denne forstand kan utstyrsbruk også være en vanesak; en skaffer utstyr uten å tenke på det særlig og bruker den fordi andre gjør det samme. Konsumentdiskursen spiller inn i denne andre dimensjonen, fordi markedsføring har en stor innflytelse til våre mindre bevisste handlinger. Markedsføringen er basert på både målgruppens bevisste og ubevisste behov, og den forsøker å påvirke målgruppens forestillinger av det som er mening å selge (Malmelin 2003).

Å skille seg ut fra andre er en kjerneverdi i statusdiskursen. Status og statusposisjon oppstår når man er annerledes enn andre på en betydningsfull måte og dermed skiller seg ut fra dem. Måten å skille seg ut må i denne forskningen være i forbindelse med sikkerhetstemaet.

Hvordan forholder vi oss til sikkerhet, altså hvilke forskjeller som har betydning i våre øyne, er styrt av vår *habitus*. Habitus-begrepet er skapt av en fransk sosiolog Pierre Bourdieu og kan spissformuleres som ”sosialisert subjektivitet” (Bourdieu og Wacquant 1995). Habitus er et system av disposisjoner som blant annet styrer hvordan en legger merke til forskjellige meninger, hvordan man verdsetter ulike forhold og hvordan man er og handler i forskjellige sosiale situasjoner. Disposisjonene er temmelig varige, men likevel er de bearbeidet og påvirket av sosial virkelighet. Ifølge Bourdieu er vi i verden gjennom vår habitus, den setter sitt preg hvordan vi forholder oss til det vi møter i vår liv. Habitus er ens egen måte å være i

og å være en del av den sosiale virkeligheten. En er knyttet til sosiale virkeligheten gjennom sin habitus og når en handler, gjør en det alltid ut av sin habitus (Prieur og Sestoft 2006). Habitus er altså også det som knytter oss til diskursive praksisen i sosiale vekselvirkning.

Habitus er et prinsipp som skaper praksiser og distinksjoner (Bourdieu 1998, s. 18–20). Distinksjonene kan gjøres og de oppstår blant annet når man klassifiserer forskjellige forhold og legger merke til forskjellige meninger i sosial praksis. Disse produserer meninger av godt og vondt, bra og dårlig, sømmelig og usømmelig og så videre. Distinksjoner er ikke samme for alle, men en sak kan se ut som godt i den enes øyne mens den andre betrakter den som vondt. Dermed vil også habitus virke inn på hvordan vi forholder oss til sikkerhet. Forskjeller mellom virkemåter og uttrykte uttalelser blir synlige og betydningsfulle og får en sosial mening, når de oppdages av noen som kan gjøre denne utskillingen. De blir da til symbolske forskjeller, kjennetegn som i denne konteksten for eksempel handler om bruken av en bestemt type sikkerhetsutstyr eller en bestemt måte å kjøre på ski. For å kunne gjøre utskillingen må man ha oppdagelses- og klassifiseringskategorier; dette betyr at man må ha noen interesse i forhold til vedkommende sosiale praksisen. Disse kategoriene er et resultat av en tilegningsprosess om objektive skiller. Derfor vil for eksempel en måte å kjøre på ski, som blir representert som farlig og risikofullt, bli oppfattet som annerledes i vanlig folks og ”vanlige” utøveres øyne; altså avviker denne kjøremåten betydningsfullt av den som de er vant til. Ved bruken av en bestemt type utstyr er det derimot lettere å skille seg ut innen en egen referansegruppe, fordi for noen som ikke tilhør denne gruppen er det vanskeligere å oppdage disse meningsfulle forskjellene.

Å skille seg ut fra andre blir både mulig å gjennomføre og å oppdage gjennom habitus. Ved å skille seg ut fra andre er det mulig å oppnå *kapital* innenfor ulike felt i sosiale praksis. Dette skjer, hvis det å være annerledes får en positiv mening i feltet hvor den gjøres. Både *kapital* og *felt* er også begreper som er hentet fra Bourdieu (for eksempel Bourdieu og Wacquant 1995). Ifølge ham er den sosiale verden formet av forskjellige felter. Med begrepet felt mener han et sosialt rom som er bygd opp omkring et bestemt tema, og at dette rommet er dannet gjennom sosiale relasjoner som virker inn i dette rommet. Et felt eksisterer ikke som en ferdig konstruksjon, men de som vil handle innenfor en bestemt sosial praksis samtidig skaper dette feltet. Feltet er et slags spillerom som kun oppstår når spillere kommer inni rommet og aktivt etterstreber belønninger som kan oppnås i dette spillet (Wacquant 1995). Feltet er alltid et sted for kamp, konflikt og konkurranse, hvor det kjempes om posisjoner og makt. En enslig aktør i en bestemt sosial praksis handler alltid på et bestemt felt. Man er berettiget å komme

inn i feltet, hvis man innehar spesifikk og relevant kapital i forhold til feltet. Man handler i feltet gjennom sin habitus. Strategier som er styrt av habitus tas i bruk når habitus møter et bestemt felt; dermed virker habitus alltid i forbindelse til et felt. Habitus bidrar til å konstituere et felt som betydningsfullt, som noe hvor man vil være med.

For å kunne handle i feltet, må en ha kapital. Kapital kan i Bourdieus sosiologi ha tre forskjellige former: økonomisk¹²⁴, kulturell¹²⁵ og sosial¹²⁶. I tillegg skiller Bourdieu fjerde formen av kapital, symbolsk kapital. De andre tre kapitalformene kan få en form av symbolsk kapital, hvis andre i feltet kjenner igjen, anerkjenner og setter pris på denne kapitalformen som man har. Dermed kan økonomisk, kulturell eller sosial kapital få en ny form, for eksempel som ære eller rykte. Den symbolske kapitalen eksisterer bare gjennom den meningen som andre gir til noe, når de betrakter denne saken som god og verdt å etterstrebe. Disse betraktningene har sin opprinnelse i tilegning av forskjeller og motsetninger som er karakteristiske for hver kapitalform. (Bourdieu 1998)

Å skille seg ut fra andre når det handler om sikkerhet, kan forstås med hjelp av Bourdieus sentrale begreper og fortolke den som et forsøk å oppnå kapital og posisjon på friluftslivets felt, eller i dette tilfellet særlig på skikjøringens felt. Sett på og betraktet på denne måten er sikkerheten ikke lenge bare sikkerhet som tankekonstruksjon; det dreier seg også om noe annet enn bare å forvalte risiko, gjøre ting trygt nok eller unngå ulykker, men den får en hel annen betydning. Tiltak som er knyttet til sikkerhet også kan tjene andre formål; de forandrer seg til spillevaluta i et sosialt spill, hvor status og statusposisjoner etterstrebes.

Denne statusen og statusposisjonen betyr makt og respekt i feltet. I feltet kjempes det for å oppnå et monopol i forhold til kapitalformer som gjelder i feltet (Wacquant 1995, s. 38). Monopolet betyr alltid også et hegemoni i forhold til definisjonsmakt, i dette tilfellet makt over å definere hvilken måte en skal forholde seg til sikkerhet og hva som er den rette måten å

¹²⁴ Økonomisk kapital kan forekomme for eksempel i form av penger.

¹²⁵ Kulturell kapital kan for eksempel være utdanningsmessig, institusjonalisert eller kroppslig kunnskap.

¹²⁶ Sosial kapital er summen av aktuelle eller potensielle ressurser, som en innehar på grunn av et nettverk i form av mer eller mindre institusjonaliserte relasjoner mellom mennesker (Bourdieu og Wacquant 1995, s. 148).

kjøre *trygt nok* på ski. Kampen i feltet er også en kamp mellom de herskende og de nye, som forsøker å erobre feltet¹²⁷. De herskende prøver å forsvare monopolet sitt og eliminere konkurransen i feltet, for å unngå at det forekommer endringer. Dermed vil det alltid være spørsmål om makt i feltet. (Bourdieu 1985, s. 105)

En språklig praksis egner seg godt å opprettholde denne slags maktforhold. Språklige relasjoner er alltid maktrelasjoner som er basert på symboler og en språklig vekselvirkning inneholder alltid en mulighet for å bruke makt (Bourdieu og Wacquant 1995). Maktrelasjoner mellom produsenten og mottakeren blir aktualisert gjennom språklige vekselvirkningen. Disse relasjonene opprettholdes med hjelp av språklige interaksjoner. For eksempel når det i magasinene snakkes ”feltets språk”¹²⁸, altså når det brukes slike begreper som forutsetter kunnskap¹²⁹ for å kunne bruke eller forstå dem, er det spørsmål om opprettholding av denne slags maktrelasjonen. Ordvalg, særlig i trykt tekst, er ikke tilfeldige, men bygger på og samtidig uttrykker bevisste strategiske valg. Det at en innehar relevant kulturell kapital og er kyndig å bruke den vil bli synliggjort. Med denne synliggjøringen i en vekselvirkningssituasjon kan en egen status oppbygges – og samtidig synliggjøre en egen posisjon i feltet.

Maktrelasjonen kan forsterkes med ulike strategier. Én mulighet er for eksempel å sette seg ned på samme nivået som mottakeren i en kommunikasjonssituasjon. Ved å forklare hva disse uforståelige begrepene betyr, avstår man fra en høyere posisjon og setter seg ned på samme nivået som mottakeren i vekselvirkningssituasjonen. En slik forbigående avståelse av en overordnet posisjon bidrar bare til å opprettholde av maktrelasjonen; den benektes for en stund, men den forsvinner ikke. Motsatt, den bare forsterkes, fordi avståelsen realiserer eksistensen av dette maktforholdet. For å si opp en maktrelasjon bare bevilger dens eksistens; samtidig vises det tydelig, hvem har anledning til å si det opp.

¹²⁷ Som et eksempel se analyseobjektet A54-98.

¹²⁸ Se for eksempel analyseobjektet B209-27.

¹²⁹ Denne kunnskapen er rettere sagt relevant kulturell kapital.

Definisjonsmakten over hva anses som trygt nok, hva som er tillatt, hva anses som dumt eller for dristig, og på den annen side hva som betraktes som feigt, ligger i feltet. I tekstene snakkes det kontinuerlig om sikkerhet og den berøres på mange ulike måter. Utøvelsen må skje på en *passee* trygg måte, i overensstemmelse med hvordan tekstene representerer sikkerheten.

Definisjonsmakten er i bunn og grunn knyttet til posisjoner i feltet og dermed til relevant kapitalinnehaving. Deres uttalelser, som innehar relevant kapital og ligger høyt oppe i feltets hierarki, har en stor påvirkningskraft i feltet. En allmenn godkjent mening om sikkerhet, en kollektiv mangesidig sikkerhetsoppfatning, blir definert i feltet og blir særlig påvirket av dem, som har en høy posisjon der.

En bestemt måte å utøve aktivitetene på eller å uttrykke tilhørighet til en bestemt referansegruppe signaliserer denne kollektive sikkerhetsoppfatningen, som kan ses på som *den hegemoniske diskursen* om sikkerhet¹³⁰. Denne diskursen definerer og styrer normer for hvordan de, som betrakter seg selv som vedkommende¹³¹ til denne sosiale praksisen, forholder seg til sikkerheten eller handler med tanke på sikkerheten¹³². For eksempel kom det fram i noen analyseobjekter at noen triks eller måter å kjøre på ski ”betraktets som dumt” eller

¹³⁰ Diskursen om fornuftighet, som også viste seg i tekstanalysen, henviser også til denne kollektive sikkerhetsoppfatningen, fordi den dreier seg om noen allmenn godkjent norm, ”common sense”. Egenart til sosiale normer drøftet jeg litt i tekstanalyse, se s. 71. Her kommer jeg også inn på Bourdieus begrepet *doxa*, som jeg introduserte på siden 106. Et *doxa* er altså den som tas for gitt uten å drøfte det kritisk.

¹³¹ Vedkommende henviser til tilhørighet i en referansegruppe; referansegruppen og identiteten knyttet til den kan i dette tilfellet forstås både gjennom et virksomhetsmessig felleskap og et symbolsk felleskap. I virksomhetsmessige fellesskapet utvikler samhørighet seg i vekselvirkning og gruppeidentitet danner seg som et resultat av en felles virksomhet, for eksempel å kjøre på ski sammen. I symbolsk felleskap er samhørigheten en bevisst følelse, som danner gruppeidentiteten og dermed en symbolsk tilknytting. (Lehtonen H. 1996)

¹³² Det eksisterer detaljerte sosiale normer av det, hvordan man må handle for å være noen. Når man har en *habitus* hvor disse normene er tilegnet, kategoriserer og vurderer man de andre i den vedkommende sosiale praksisen og referansegruppen i forhold til disse normene. Normene styrer og begrenser også ens egne handlemåter, delvis ubevisst og delvis bevisst. (Priour og Sestoft 2006, s. 50). Se for eksempel Frode Telseth (2005) sin hovedfagsoppgave om frikjøring som et fenomen; han oppfatter å dra på som et hovedfokus i frikjøring og det får konsekvenser også i forhold til hvordan en som betrakter seg som en frikjører forholder seg til sikkerhet og handler sikkerhetsmessig.

noen uttalte at ”jeg følte meg dumt” etter de hadde gjort noe. Disse uttalelsene henviser til den kollektive oppfatningen om hva er godkjent¹³³. Det kom likevel til syne i forskningsstoffet, at grensen mellom trygt og ikke-trygt er meget omskiftelig, men tåpelighet og unødvendig risikotaking ikke betraktes kollektivt som noe godt. Å gjøre ting på riktig måte, etter sine evner og samtidig trygt nok, er et kjennetegn på ekspertkunnskap og kyndighet. Evner-risiko-trygghet -tredeingen må være i balanse. På den annen side oppmuntres det å flytte egne grenser; ”å dra på” er verdsatt i denne kulturen (Telseth 2005), men det må gjøres med kyndighet og bevissthet om egne grenser¹³⁴.

Denne kollektive sikkerhetsoppfatningen, altså den hegemoniske diskursen om sikkerhet, er i en kontinuerlig endringsprosess; maktposisjonene endrer seg hele tiden i feltet. Kampen om relevant kapital, posisjoner og monopol i feltet har form som en diskursiv kamp, hvor forskjellige diskurser kjemper om sannhetsproduksjonen og den hegemoniske posisjonen – med andre ord hvilken måte å representere virkeligheten er den som er den gjeldende. Karakteristika ved denne diskursive kampen har jeg avbildet i oppgavens teoridel¹³⁵.

Men hva er bakgrunnen for all denne jakten etter kapitalen, posisjonen og anerkjennelsen, som også påvirker på diskurser i feltet?¹³⁶ Ifølge Bourdieu (1998, s. 18–20) er lysten å være

¹³³ Innen sosial konstruktivismen legges det vekt på at mennesker sine uttalelser er diskursenes manifestasjoner og at deres opprinnelse ikke er å finne i individualistiske erfaringer men i den diskursive kulturen hvor en befinner seg (Burr 1995, s. 50).

¹³⁴ Her er en interessant kombinasjon eller uoverensstemmelse i forhold til at en fatalistisk diskurs forekom i noen analyseobjekter. I den er sikkerhet knyttet til flaks. I tekstene er utøving knyttet til kyndighet og kunnskap, men flaksen blir derimot tilbudt som forklaring av ulykker. Når uhellet er ute, blir tilknytting mellom kyndighet og ulykker brutt. En hendelse, som mestres ved hjelp av flaksen kan bli kapital; på den annen side hvis det skjer noe uønsket, vil den ikke lenge nødvendigvis være kollektivt sett en god sak.

¹³⁵ Se s. 46

¹³⁶ Tradisjonelt drøftes ikke opprinnelsen eller diskursenes dannelsesmekanismer i diskursanalyse, fordi det tenkes at ved å gjøre det forsvinner diskursene (Jokinen, Juhila og Suoninen 1993). Men i denne form for sosiologisk drøfting som jeg gjør i denne oppgaven er det kanskje likevel lov å tenke litt rundt diskursenes opprinnelse. Bourdieu har skrevet om ”språklige marked” som belyser denne prosessen. Han ser hver uttalelsesakt og hver diskurs som en sum av mange hendelser og sammenfall. Språklig vekselvirkning er et

annerledes enn andre og skille seg ut fra andre karakteristisk for en menneskelig virksomhet og væremåte, og til syvende og sist knyttet til habitus. Han forstår habitus som et sentralt begrep og framhever dens betydning i menneskets vesen og handling. Utgangspunkt er kritikk mot utilitarisme og teori om rasjonell handling. Han betrakter handlingsstrategier som spontane tilpasninger som har sin opprinnelse i habitus (Priour og Sestoft 2006, s. 47). Et slikt utgangspunkt fører til tanken om at mennesket er ikke alltid ute for å sikre sine egne mål og overvåke sine interesser. I stedetfor strømmes handlinger fra praktiske skjemaer for oppfattelse og verdsettelse av verden, som man har inkorporert gjennom sosialiseringprosessen i sin oppvekst. Handlingskjemaene inngår i en habitus så dypt, at handlingene blir selvfølgelige, uten at de trengs å planlegges strategisk (Bourdieu og Wacquant 1995).

Idolkulturen har en sterk posisjon i denne formen for friluftslivet (Kirkebo 2004) og spiller også en viktig rolle i utbredelsen av det. Økning av fritid og ressurser har muliggjort en enda mer intensiv utøvelsen av forskjellige fritidsaktiviteter. ”Brød og fornøyelse” er en urgammel tese, men i nåtida er det stadig flere som har anledning til å nyte av disse fornøysene – både som tilskuere og som utøvere. Gjennom tidene har man alltid beundret de dristige og kyndige. Alle har et innbygget behov for å være god i noe og man driver med forskjellige aktiviteter for å kunne dekke dette behovet – i tillegg til å dekke andre behov. Nye medieformer tilbyr flere muligheter å se mer, sammenlikne selv til andre utøvere, samt en mulighet og ulike veier

resultat av et møte mellom ”språklig habitus” og ”språklige marked”. Begrepet språklig habitus dekker de sosialt utformet egenskapene, som bestemmer hvordan og med hvilken kompetanse man snakker i en hver sosial situasjon; altså sosial kyndighet å bruke språk etter krav som hver situasjon stiller. Språklige marked er derimot et system av maktrelasjoner, som bestemmer prisen for språklige produkter og styrer på denne måten språklig produksjon med hjelp av ulike sanksjoner og belønninger. Forventninger om prisen og belønningen påvirker hvilken form og innhold en språklig interaksjon får samt hva tas med i den og hva blir utelatt i denne interaksjonen. Markedssituasjonen er konstruert etter visse prinsipper: i dette tilfellet er det magasinets utgiver eller redaktør som dominerer situasjonen og bestemmer over hvem kan være med og hva der er snakk om. Situasjonen er avhengig av konjunkturer; altså i et kommersielt nisjeblad av hva som kan tenkes å være salgsfremmende. Språklige marked oppstår når noen produserer en språklig framstilling til mottakere, som kan vurdere, sette pris på den og gi en belønning til produsenten. Gjennom språklige habitus og språklige markedet produseres det en diskurs, som i overensstemmelse med en sosialkonstruktivistisk teori ikke bare gjenspeiler virkeligheten, men også skaper den. (Bourdieu 1985; Bourdieu og Wacquant 1995; Burr 1995)

å bringe seg selv fram bedre enn før, å få publikum og oppnå kapital, anerkjennelse og dermed posisjon i feltet.

7.3.5 Diskurs om risikotaking

I tekstanalysen kom diskursen om risikotaking til syne. I nesten alle tilfeller er den knyttet til status; med hjelp av risikotaking kan man skille seg det ut fra andre og oppnå kapital¹³⁷.

Samtidig kan den likevel forstås som en atskilt diskurs, fordi den blir representert på en annen måte enn statusdiskursen. Diskursen om risikotaking avviker seg fra de andre diskursene som er funnet, fordi den ikke deler ideen om sikkerheten, men fungerer snarere motsatt. Akkurat derfor er posisjonen til denne diskursen i denne språklige og sosiale praksisen ganske betydningsfull, fordi den definerer og legger meninger i sikkerheten på sin måte.

Jeg knytter diskursen om risikotaking i dette tilfellet til begreper kapital og felt på samme måte som hos statusdiskursen. Risikotaking kan dermed ses som kapital, som åpner veien til bedre posisjon i feltet. I denne sammenheng dreier det seg om hvilken slags mening risikotaking får i kulturen, for eksempel i forstand av tilhørighet til en sosial referansegruppe. Media kategoriserer de som tar risiko og gjør fartsfulle saker som en motsetning av feighet, sløvhet og kjedsomhet.

I bredere forstand har dette betydning for at en bestemt diskurs blir hegemonisk. Med tanke på Laclau og Mouffe (2001) og Burr (1995) kan for eksempel skimote fortolkes diskursivt i sikkerhetsperspektiv. Kjoreskier blir breiere og breiere hvert år, og med slike ski er det mening å kjøre hard på løssnø. En annen mulighet er å kjøpe twintip-ski¹³⁸ som er beregnet å gjøre triks med. Det er nesten umulig å finne andre slags ski (unntatt konkurranseskia i alpint), uansett om en ikke vil kjøre på steder hvor egenskaper av disse skia er nødvendige.

¹³⁷ Det ser ut til at den samme logikken om risikotaking også gjelder i redaksjoner av magasinene: "...flere personer sin mer eller mindre faste arbeidsplass. De ofrer liv og helse for at du skal få din daglige dose Fri Flyt på internett og den mer sporadiske dosen med magasin-moro i posten." (Fri Flyt sitt nettsted, <<http://friflyt.no/index.php?page=12&articlenr=10191>>, 3.8.2010)

¹³⁸ Twintip-ski er en ski, hvor begge ender er bøyd, som egner seg til å kjøre baklengs like godt enn på normal måte.

Dette er skiprodusenter sine måte å definere diskursen. Et annet eksempel kunne være et annet utstyr, for eksempel skredsøker¹³⁹ eller fullface-hjelm¹⁴⁰. På den ene side uttrykker dem at sikkerhet er en viktig sak, men på den annen side at det er mening å kjøre slik eller i slike steder hvor dette utstyr virkelig kunne trenge.

7.3.6 Oppsummering av sosiokulturelle analysen

Gjennom den sosiokulturelle analysen besvarte jeg mitt andre forskningsspørsmål. Jeg knyttet diskursene, som ble funnet i tekstanalysen, til de bredere sosiokulturelle fenomener og tendenser. Svaret på forskningsspørsmålet ligger i analysene, så derfor tar jeg kun en kort oppsummering av disse funnene i dette kapitlet. I tillegg skal jeg summere opp forskjeller om sikkerhetens representasjoner mellom finske og norske analyseobjekter.

Det har kommet klart til syne, at sikkerhet ikke bare dreier seg om å unngå ulykker; sikkerhetstiltak kan ha også andre meninger enn at det er trygt. Sikkerhet viser seg i forskningsstoffet på mange forskjellige måter og i forbindelse med mange fenomener. Ett fenomen som kan knyttes til flere diskurser er konsumerisme, som særlig kom tydelig fram i forhold til teknologi- og motediskursene, men også i forhold til ekspertdiskursen. Konsumerismen, som kom til syne i teknologi- og motediskursene, betoner muligheter å selge mange forskjellige varer og produkter gjennom koplingen til sikkerhet. Disse forskjellige produkter har nødvendigvis ikke alltid så mye å gjøre med sikkerhet; de blir kjøpt og brukt også av dem, som kanskje ikke trenger slike varer. Stadig oftere kjøper vi fra butikken noe annet enn selve produktet; det som selges er forestillinger og for eksempel en bestemt livsstil som formidles gjennom produktet (Bauman 1990; Malmelin 2003). I lyset av denne forskningen ser det ut til at sikkerhet ikke er noe unntak i denne sammenhengen. Den siden av ekspertdiskursen, som betoner sikkerhet som en profesjonsmessig sak, framhever sikkerhetens egenart som en handelsvare. Denne ligner tankemessig på oppbygging av en ekspertstatus, fordi det skapes en forestilling om differensiert sikkerhetskunnskap, som bare

¹³⁹ En skredsøker er enten elektronisk eller analogisk apparat, som hjelper med radiosignalet å lokalisere skredofferet som ligger under snøen.

¹⁴⁰ En fullface-hjelm er samme type hjelm som brukes i motocross, en hjelm med en fast hakebeskyttelse.

noen få personer innehar. Delvis er også helte- og maskulinitetsdiskurser knyttet til konsumerisme, fordi produksjon av et maskulint heltesagn konnoterer til tabloidiseringsprosesser og dermed til kommersielle mål.

Den sosiokulturelle analysen viser også at sikkerhet blir representert i lyset av andre og mer tradisjonelle diskurser. Den dimensjonen av ekspertdiskursen som betoner den enslige utøverens egen kunnskap og selvstendig virke samt det tradisjonelle maskuline heltesagnet i denne tradisjonelle forstanden kom også fram i forskningsstoffet. Bakgrunnen for disse drøftet jeg allerede i analysen.

Fra alle disse referanserammer er det en kort vei til det mest sentrale funnet i forskningen min. I lyset av dette forskningsstoffet utkrystalliserer sikkerhet seg sterkt omkring status og ideen om å skille seg ut fra andre. Med hjelp av konkrete uttrykk av konsumerisme markeres avstand til andre, gjennom ekspertkunnskap og ekspertposisjon samt heltemot og risikotaking kan man skille seg ut fra andre. Da blir det tingenes *symbolverdi* som står sentralt. Å skille seg ut kan også virke som bygingssteiner i identitet og samhørighet, liksom jeg gjorde oppmerksom på både i tekst- og sosiokulturelle analysen. Disse dimensjoner og meninger er ifølge Schaanning (2000) karakteristiske for den postmoderne tiden. Det kan altså sies, at sikkerhetens representasjonsmåter gjenspeiler tiden vi lever i¹⁴¹.

Felles for alle disse måtene å skille seg ut fra andre på er at de skjer innenfor sikkerhetens referanseramme eller i forhold til den; sikkerhet er deres uttrykk. De bygger også opp *sikkerhetens diskurs*; hvordan snakkes det om sikkerhet, hvordan den representeres, hvordan

¹⁴¹ Egentlig kan ganske mange av sikkerhetens representasjonsmåter ses i forhold til moderniseringsutvikling (se f. eks. Schaanning 2000). Jeg gir her flere eksempler: med hjelp av teknologi og teknikker forsøker man å kontrollere naturen og dens fenomener slik at utøvelse av aktiviteter kan være mulig uansett forholdene; utvikling av utstyr har gjort det mulig for enda flere å ta risiko, og har fått enda flere til å tro at det kan være mulig å ta risiko eller drive med friluftslivsaktiviteter på slike steder og under slike forholdene, som før hadde betraktets som for farlige; ekspertkunnskap har blitt en del av friluftslivet; utøving av friluftslivsaktiviteter og særlig ytre kjennetegn av den har blitt slike som framhever individualisme; utøving av friluftslivsaktiviteter skal se ut som noe og knytte en til en bestemt referansegruppe eller livsstil; ytre kjennetegn kan kjøpes i butikken som en del av et livsstilsagn og identitetsoppbygging, uansett om de har noe til felles med bærerens reel livsstil på noe nivå.

man forholder seg til den og hvilke måter den viser i sosial praksis. Ved hjelp av å skille seg ut fra andre skaffer man seg relevant kapital i feltet, som bidrar å etablere en god posisjon. Den gode posisjonen sikrer tilgang til definisjonsmakt over hva anses som sant; altså over det hvordan sikkerhetens diskurs bygges opp på tidligere nevnte måter. Dette setter en bestemt diskurs om sikkerhet i en hegemonisk posisjon; både måter å produsere sikkerhet i sosial vekselvirkning samt sosiale og praktiske konsekvenser av denne som viser seg i praksis i hverdagen. I denne forskningen danner journalistikken omkring temaområdet en ramme for denne prosessen. Derfor drøfter jeg til slutt forholdet mellom makt og journalistikk.

Når det gjelder sikkerhetens representasjonsmåter i forhold til nasjonale perspektiver er det særlig noen forhold det er verdt å legge merke til. I den finske delen av forskningsmaterialet kommer en profesjonell dimensjon av ekspertkunnskapen nokså sterkt til syne; noe som står i kontrast til den norske delen av forskningsmaterialet. I de norske tekstene kommer det derimot til syne en dimensjon som betoner kunnskap og kyndighet hos den enkelte utøveren. Bakgrunnen for denne forskjellen mellom representasjoner drøftet jeg i analysen. Til felles for tekstene fra begge landene er forekomsten av en diskurs om risikotaking, samt oppbygging av heltemot, men bare i de norske tekstene blir den knyttet til mannlighet.

Som oppsummering av de nasjonale perspektivene kan det sies, at i lyset av dette forskningsstoffet blir sikkerhet representert omtrent på samme måte og gjennom de samme diskurser i begge landene, med unntak det som jeg nevnte ovenfor. Dette unntaket dreier seg om en indre meningsdimensjon i diskursen; diskursen er i begge tilfellene den samme. For å kunne gjøre flere og dypere drøftinger og betraktninger av forskjeller mellom landene i sikkerhetens eller noen annen saks representasjonsmåter, burde forskningen vært tilrettelagt i forhold til denne synsvinkelen.

8 Til slutt: om makt og journalistikk

Ved å granske diskurser som er knyttet til sikkerhet og drøfte dem i forhold til Pierre Bourdieus sentrale begreper, har sikkerhetsfenomenet med Laclau og Mouffes ord forandret seg ”fra det objektive til det politiske”. Det har blitt et fenomen, som kan debatteres og avtales om, og den sosiale vekselvirkningen har også blitt en uatskillelig del av den. Til et politisk fenomen tilhører det også nødvendigvis et maktperspektiv. I denne sammenheng brukes denne makten gjennom journalistikk.

Språk er det viktigste middelet i forvaltning av en symbolsk makt (Bourdieu 1991, se også Lehtonen M. 1996 s. 50). Dermed kan journalistikken ses på i et maktperspektiv og som maktbruk. I nåtidens samfunn er ikke makten et entydig fenomen eller begrep, som noen bestemt institusjon har, eller noe som ligger i noe bestemte strukturer. Istedenfor kommer makten til syne gjennom diskurser (Eide 2001, s. 20). Ofte omtales media som ”den fjerde statsmakten” i den forstand at den har definisjons- og dagsordensmakt. Når man tenker på mediens betydning i samtiden, oppdager man også hvilken viktig rolle de spiller i forhold til makt. Som symbolproduserende institusjoner er journalistikken og massemedier viktige spillere i feltet om den symbolske makten. Denne symbolske makten ser Eide (2001, s. 23) som en evne til å bruke symbolske former for å intervensere i og påvirke et forløp av handlinger og hendelser. Bourdieu (1991) betrakter symbolske makten som et middel for å skape virkelighet.

Denne oppgaven utforsker magasiner som en del av journalistikken. Magasiner er en del av meningsbærende kulturelle prosesser. I disse prosessene tilbys leseren også en mulighet for identitetsskaping. Dette gjøres ved å formidle tematikker som antakelig er viktige for leseren, samt gjennom å gi svar på spørsmål som dreier seg om disse tematikkene (Luukka 2003)¹⁴². Å

¹⁴² Burr (1995) legger fram en synsvinkel, som er verdt å drøfte i denne sammenheng. Hvis skikjøring anses som risikotaking som er preget av dristighet, helt mot og maskulinitet, og hvor å skille seg ut fra andre utgjør en vesentlig dimensjon, dukker det opp et spørsmål om hvordan forholder den seg til den slags skikjøring, som på et praktisk nivå uttrykker andre diskurser. Da blir det vanskelig for denne slags kjøreren å kunne konstruere en kjøreridentitet av tilgjengelige diskurser, fordi de ikke passer til hans utøving. Da blir hans utøving ikke ”rett” og ”alvorlig” i andres øyne og kanskje ikke i hans egne heller. Særlig i sikkerhetsperspektiv er det likevel viktig, at

anta hvilke tema lesere vil lese om er allerede i seg selv en slags maktbruk, fordi det samtidig bygges opp og opprettholdes bestemte diskurser og diskursordener. Tekster gjenspeiler oppfatninger av hva som anses viktig innen temaområdet og hva temaområdet dreier seg om i det hele tatt. Samtidig bearbeides verdier, holdninger, identiteter og sosiale relasjoner som er knyttet til temaområdet. Dette kommer til slutt til syne i form av sosiale handlinger. En maktrelasjon har alltid en flere sider, men medier har makt fordi deres sosialiseringsprosess er offentlig og synlig (Fairclough 2001).

Magasiner tilbyr forskjellige subjektposisjoner til leseren. Samtidig foregriper magasinene en rekke forhold om lesere og deres egenskaper og behov. Dette skjer ikke tilfeldig, magasinene tilrettelegger tekstene sine for nøyaktig definerte og segmenterte målgrupper. Dette kommer til syne for eksempel i innhold, ordvalg, utseende og reklame. Som kommersielle aktører tenker magasinene på økonomi og prøver å få så store inntekter som mulig i form av abonnemeter og annonsesalg¹⁴³. Dermed vil det være naivt å tro, at dette ikke skulle spille noen rolle for magasinenes valg av innhold og diskursbruk. En slik sosial praksis, hvor det oppstår stadig nye behov og hvor vanlig folk er interessert i å lese om helter, passer godt til kommersielle nisjeblader. Derfor trenger man ikke å forundre seg over hvorfor sikkerhet i magasinene oftest blir framstilt i lyset av teknologi-, mote-, helte-, ekspert- og statusdiskurser. Ifølge Burr (1995, s. 64) kan dette ses også som et eksempel på maktbruk, fordi makten brukes gjennom å trekke på slike diskurser som lar virksomheten vise seg i et godkjent og fordelaktig lys. En konstant kamp mellom forskjellige diskurser og dermed om produksjon av sannhet gjør media til en legitimitetenes kampsone (Eide 2001). Ifølge Bourdieu (Prieur og Sestoft 2006, s. 51) dreier sosial dominans seg dypest sett seg om overherredømme over persepsjonskategorier og vurderingskriterier, altså hvordan en oppfatter og vurderer verden.

Den symbolske makten til journalistikken kommer også til syne ved at journalistiske logikker og deres tenke- og formidlingsformer virker inn på logikker innenfor andre sosiale felt. Eide (2001) gjør oppmerksom på, at journalisten også forvalter en strukturerende makt som har

der kunne være andre godkjente måter å utøve skikjøring enn den som får en hegemonisk posisjon i forskningsstoffet.

¹⁴³ Se for eksempel lederen i Fri Flyt nr.60, s. 9.

formativ kraft over andre aktører og fenomener. Ifølge han er ingen moderne institusjoner eller aktører uberørt av mediens rådende konvensjoner og virkemåter. Dermed kan vi ikke unngå mediene sin betydning for sosial praksis i nåtidens samfunn; på samme måte er vi aldri fri av feltets påvirkning i sosiale praksisen, uansett om vi handler på dette feltet eller ikke (Wacquant 1995).

Vårt hverdagsliv er enda mer preget og gjennomtrengt av medier. Kulturelle praksiser sprer seg og forandrer seg kontinuerlig spesielt gjennom massemedier, og deres tilstedeværelse i hverdagslivet blir hele tiden enda mer påtrengende. På grunn av dette er de representasjonene som mediene formidler viktige byggesteiner i både en individuell og kollektiv identitet, og de påvirker stadig sterkere hvordan vi forholder oss til hverandre og hvordan verden ter seg for oss. (Fornäs 1995.)

Sikkerhet er på én måte en subjektiv opplevelse, som kunne granskes ut fra et fenomenologisk utgangspunkt, liksom jeg har viset teoretisk tidligere i oppgaven. Gjennom journalistikken bearbeides denne subjektive sikkerhetsopplevelsen ved å trekke på visse diskurser. Å bruke en diskurs er alltid en sosial handling (Thompson 2001), som dermed går an å drøfte utfra synsvinkler knyttet til makt, felt og kapital. Diskursene er et middel for å bruke makt i den forstand at de kan brukes til å bestemme hva som kan sies og gjøres i en bestemt sosial praksis. For eksempel når det tales om sikkerhet i magasiner, bearbeides samtidig diskursen om sikkerheten. Denne diskursen setter rammebetingelser for hvilke muligheter det er for å handle i forhold til sikkerheten eller å snakke om sikkerheten.

Som sagt tidligere danner alle mulige betydninger som blir tilskrevet i en sosial praksis en diskursorden. Bruken av diskurser i kommunikasjonen er styrt av diskursordenen; den legger begrensninger på, hvilke diskursive handlinger som er mulige og hvilke ikke er mulige. Samtidig kan diskursive handlingene likevel endre diskursordenen; dette er mulig, hvis diskursene blir brukt på nye måter eller hvis ukonvensjonelle diskurser fra en annen diskursorden blir trukket inn (Fairclough 1995). Særlig i et sistnevnt tilfelle er diskursordenen åpen for forandringer. Diskursordenen konstitueres og reproduseres dermed hele tiden i den diskursive praksisen.

Samtidig dreier dette hele tiden seg om en maktkamp; altså om hvem som definerer sikkerheten og hva anses som trygt. Makten brukes gjennom diskursene og de er den praktiske mekanismen som bringer makten fram i dagslyset. Fairclough (1995, s. 58–61; 2001, s. 25) hevder, at hvordan diskursene er strukturert i en bestemt diskursorden, også er et

spørsmål om makt. Det pågår maktkamper innen diskursordner, fordi de dominerende innen diskursordenen forsøker å bevare sine posisjoner og diskursordenens struktur for å bevare sitt kulturelle hegemoni. Disse kampene uttrykker maktrelasjoner inne de sosiale praksisene som er relatert til den aktuelle diskursordenen. Dermed er diskursene med på å bygge opp maktrelasjonene og -posisjonene og de kan forstås som en del av en sosial kontroll. Dette kommer for eksempel til syne i hvilke subjektposisjoner tekstene bygger opp.

Bakenfor makten og maktfenomenet ligger kapitalen og kampen om overherredømme på et bestemt felt. I den sosiokulturelle analysen kom det fram, at sikkerheten også dreier seg om noe annet enn bare den objektive sikkerheten, altså å unngå ulykker. Det dreier seg også om makt, status og monopol. Bakenfor dette kan det identifiseres mange ulike interesser, blant annet interessene til kommersielle aktørene men også interessene til for eksempel utdanningsinstitusjonene. Alle vil definere sikkerheten på sin egen måte og det kjempes om hegemoni og muligheten til å påvirke meningsdannelsen. Medier tilbyr de som har posisjon og makt en mulighet å framstille sine egne oppfatninger som ”sant”. Ifølge Carter (1995) kunne risikovurdering ha vært sett på som en sosial prosess, hvor det er innbygget en politisk dimensjon, istedenfor å betrakte den som ekspertkunnskap. Denne tanken er på linje med Laclau og Mouffe (2001) sin oppfatning om at alle fenomener kan karakteriseres som politiske.

Informasjonsformidling gjennom media inneholder mangesidige sosiale dimensjoner, hvor innholdet omarbeides kontinuerlig (Lehtonen 2001, s. 79). Dermed kan det ikke sies, at media kun speiler den omkringliggende kulturen og dens tendenser og formidler dem videre uforandret. Det går ikke heller an å demonisere medier ved å anklage dem for å skape og opprettholde et bestemt verdensbilde og en bestemt kultur. Medias innflytelse plasserer seg og har betydning mellom disse ytterpunktene, på samme måte som språket, som både har en gjenspeilende og skapende funksjon.

Ifølge Bourdieus tenkning vil alt dette til syvende og sist krystalliserer seg omkring innsamling av symbolsk kapital for å få anerkjennelse. Sikkerhet er altså mye mer enn bare sikkerhet, det at det ikke skjer noe uventet eller uønsket. Betydning av dette funnet kommer til syne når det for eksempel når det er snakk om å fremme en bestemt friluftslivskultur. Ved å representere for eksempel skikjøring på en bestemt måte bygges det opp en bestemt skikjøringskultur, og denne har konsekvenser også i et sikkerhetsperspektiv.

Denne oppgaven har til hensikt å belyse begrepet på en annen måte og gi plass til andre

dimensjoner, som kanskje ikke får like mye oppmerksomhet. På samme måte er det meningen å drøfte og gjøre rede for hvordan mange forskjellige forhold spiller inn i fenomenet.

Sikkerheten som fenomen er ikke entydig, men det er det ikke mange fenomener den i sosiale verden som er. Lehtonen (Lehtonen M. 1996, s. 13) gjør oppmerksom på, at vi er ofte blinde når det gjelder forhold i vår egen kultur: vi legger ikke merke til meningene, som finnes i det som er vanlig og er overalt omkring oss, eller det som ligger skjult i forhold til den vanlige måten å tenke på. Vi lever omgitt av meninger, som er gitt av andre mennesker, og vi tar disse meninger doxiskt, som gitt. En tekst eller en annen diskursiv handling presenterer alltid en bestemt representasjon av verden. Den er ifølge Bauman (1996) de dominerendes sin versjon av kulturen. Det er verdt å legge merke til at det alltid også eksisterer andre versjoner av sannheten.

Jeg har i denne oppgaven forsøket å kartlegge diskurser innen temaområdet friluftsliv og sikkerhet. Jeg har gransket disse diskursene i en sosiokulturell referanseramme og drøftet dem i forhold til Pierre Bourdieu sin kultursosiologi. Jeg har prøvd å belyse fenomenet med hjelp av hans begreper og få fram nye sider av det. Denne forskningen skraper likevel bare overflaten om forholdet mellom friluftsliv og sikkerhet, i den forstand at jeg har utforsket kun en liten del av alle mulige måter sikkerheten kan representeres i friluftslivet. Det kunne derfor vært fruktbart å utvide granskningshorisonten til andre former for forskningsstoff i overensstemmelse med Burr sin brede diskursoppfatning, og se nærmere på dem i lyset av Laclau og Mouffes teoretiske utgangspunkt. Da sikkerhet kunne ses som et fenomen som er alltid tilstede friluftslivet, slik som jeg allerede så vidt har antydnet i teksten. Dette kunne bidra til å synliggjøre fenomenet enda bedre. Jeg er også overbevisst om egnetheten til Pierre Bourdieu sine begreper i denne konteksten og at de også kunne vært benyttet på andre fenomener innen friluftslivet enn bare sikkerhet. De åpner den sosiale verden på en ny måte, og det å finne nye perspektiver må alltid være det som forskning bør rette seg mot.

Litteraturliste

Forskningsstoff:

Fri Flyt nr 54, 60, 61 (2008)

Skimbaaja nr. 6/2008, 1/2009, 2/2009, 3/2009

Litteratur:

Aikakaulehtifaktat 2009, [online], tilgjengelig fra: <<http://www.aikakaus.fi/default.asp?docId=16555>>, Aikakaulehtimedia / Aikakaulehtien Liitto ry, [15.3.2010].

Alasuutari, P. 2007, *Laadullinen tutkimus*, 3. utgave, Vastapaino, Tampere.

Aledin, S. 2005, ”Brändit varhaisnuorten elämässä”, i Autio, M. & Paju, P. (red.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja*, Nuorisotutkimusverkosto/ nuorisotutkimusseura, julkaisuja 62, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.

Bauman, Z. 1990, *Thinking sociologically*, Blackwell, Oxford.

Bauman, Z. 1996, *Postmodernin lumo*, Vastapaino, Tampere.

Beck, U. 1992, *Risk society: towards a new modernity*, Sage, London.

Beedie, P. 2007, “Legislators and interpreters. An examination of changes in philosophical interpretations of being a mountaineer”, i McNamee, M. (red.), *Philosophy, Risk and Adventure Sports*, Routledge, London, s. 25–42.

Bengtsson, J. 2001, *Sammanflätningar. Fenomenologi från Husserl till Merleau-Ponty*, Daidalos, Göteborg.

Bourdieu, P. 1984, *Distinction*, Routledge, London.

Bourdieu, P. 1985, *Sosiologian kysymyksiä (Questions de sociologie)*, Vastapaino, Tampere.

Bourdieu, P. 1991, *Language and Symbolic Power*, Polity Press, Cambridge.

Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. 1995, ”Refleksiivisen sosiologian tarkoitus”, i Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D., *Refleksiiviseen sosiologiaan (Invitation to Reflexive Sociology)*,

Joensuu University Press, Joensuu, s. 85–256.

Bourdieu, P. 1998, *Järjen käytännöllisyys (Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action)*, Vastapaino, Tampere.

Bourdieu, P. 2000, *Den maskuline dominans*, Pax Forlaget, Oslo.

Breivik, G. 2001, ”Risikoatferd og jakten på spenning”, i Thelle, D. S. (red.) *På den usikre siden. Risiko som forestilling, atferd og rettesnor*, J. W. Cappelens Forlag, Oslo, s. 133–180.

Breivik, G. 2002, ”Ekstremisport og risikotaking som sosiologisk og samfunnsmessig fenomen”, i Seippel, Ø. (red.), *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*, Novus Forlag, Oslo, s. 154–179.

Breivik, G. 2007a, ”The quest for excitement and the safe society”, i McNamee, M. (red.), *Philosophy, Risk and Adventure Sports*, Routledge, London, s. 10-24.

Breivik, G. 2007b, ”Can BASEjumping be morally defended”, i McNamee, M. (red.), *Philosophy, Risk and Adventure Sports*, Routledge, London, s. 168–185.

Burr, V. 1995, *An Introduction to Social Constructionism*, Routledge, London and New York.

Carter, S. 1995, ”Boundaries of danger and uncertainty: an analysis of the technological culture of risk assessment”, i Gabe, J. (red.), *Medicine, health and risk. Sociological Approaches*, Blackwell Publishers, Oxford / Cambridge, s. 133–150.

”Den internasjonale skredfareskalaen” (2010) [online], nettartikkel på en nettside til Norges Geotekniske Institutt NGI, tilgjengelig fra <<http://ngi.no/no/snoskred/Lar-om-snoskred/Den-internasjonale-skredfareskalaen>>, NGI, [15.10.2010].

Donnelly, P. & Young, K. 1988, ”The Construction and Confirmation of Identity in Sport Subcultures”, *Sociology of Sport Journal*, nr. 5, s. 223–240.

Durkheim, É. 1977, *Sosiologian metodisäännöt (Les règles de la méthode sociologique)*, Tammi, Helsinki.

Eide, M. 2001, ”Journalistisk makt. Et oppslag”, i Eide, M. (red.) *Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*, Gyldendals Akademisk, Oslo, s. 13–58.

Enebakk, V. 2001, ”Skipsforlis, sjansespill og sannsynlighetsregning – Risiko som idèhistorisk forestilling og fenomen”, i Thelle, D. S. (red.) *På den usikre siden. Risiko som forestilling, atferd og rettesnor*, J. W. Cappelens Forlag, Oslo, s. 11–46.

Fairclough, N. 1992, *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge.

Fairclough, N. 1995, *Media Discourse*, Edward Arnold, London.

Fairclough, N. 2001, *Language and Power*, second edition, Pearson Education Limited, Essex.

Fornäs, J. 1995, *Cultural Theory and Late Modernity*, Sage, London.

“Fri Flyt Mediakit 2010” (2010) [online], nettressurs på Fri Flyt sin nettside, tilgjengelig fra <http://www.friflyt.no/files/Mediakit10_Print_lores.pdf>, Fri Flyt AS, [4.8.2010].

Furedi, F. 2002, *Culture of Fear*, Continuum, London / New York.

Helland, K. 2003, *Sport, medier og journalistikk. Med fotballandslaget til EM*. Fagbokforlaget, Bergen.

Hillesund, T. 1994, *Står det noe nytt? Innføring i analyse av aviser og nyheter*. Institutt for journalistikk, Fredrikstad.

Horgen, A. 2006, ”Henrik Ibsen og friluftslivet”. Seminarinnlegg ved Ibsen-seminaret under Forskningsdagene ved Høgskolen i Telemark, Bø i Telemark (upublisert).

Howe, L.A. 2008, “Remote Sport: Risk and Self-Knowledge in Wilder Spaces”, *Journal of the Philosophy of Sport*, Volume XXXV, issue 1, s. 1–16.

Humberstone, B & Pedersen, K. 2001, “Gender, Class and Outdoor Traditions in the UK and Norway”, *Sport, Education and Society*, Volume 6, No. 1, s. 23–33.

Ilundàin-Agurruza, J. 2007, ”Kant goes skydiving. Understanding the extreme by way of the sublime”, i McNamee, M. (red.), *Philosophy, Risk and Adventure Sports*, Routledge, London, s. 149–167.

Jokinen, A. & Juhila, K. 1991, *Diskursseja rakentamassa. Näkökulmia sosiaalisten käytäntöjen tutkimiseen*, Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos, tutkimuksia sarja A

nro 2, Tampere.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. 1993, *Diskurssianalyysin aakkoset*, Vastapaino, Tampere.

Ketokivi, K. 2004, ”Pidentynyt nuoruus ja perheen perustaminen: individualistisen elämänorientaation jäljillä”, *Sosiologia*, 2, s. 94–107.

Kirkebo, Ø. 2004, ”Ekstremsport som kulturprodukt. En innholdsanalyse av skifilm”, *Moving Bodies*, vol. 2, nr. 2, Norges Idrettshøgskole, Oslo, s. 88–102.

Kortteinen, M. 1992, *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*, Hanki ja Jää, Helsinki.

Krein, K. 2007, “Nature and risk in adventure sports”, i McNamee, M. (red.), *Philosophy, Risk and Adventure Sports*, Routledge, London, s. 80–93.

Kuusela, H. & Ollikainen R. 2005, ”Riskit ja riskienhallinta-ajattelu”, i Kuusela, H. & Ollikainen R. (red.) *Riskit ja riskienhallinta*, Tampere University Press, Tampere, s. 15–54.

Laclau, E & Mouffe, C. 2001, *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics, Second Edition*, Verso, London and New York.

Lahikainen, A.R. 2000, “Turvallisuus identiteettikysymyksenä”, i Niemelä, P. & Lahikainen A. R. (red.), *Inhimillinen turvallisuus*, Vastapaino, Tampere, s. 61–89.

Laine, T. 2001, ”Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma”, i Aaltola, J. & Valli R. (red.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus, Jyväskylä, s. 26–43.

Landrø, M. 2007, *Skredfare. Snøskred, risiko, redning*, Fri Flyt AS, Oslo.

Langeland, F. 2008, ”Raewyn Connel”, i Mortensen, E. m.fl. (red.) *Kjønnsteori*. Gyldendal, Oslo.

Lehtonen, H. 1996, *Yhteisö*, Vastapaino, Tampere.

Lehtonen, M. 1996, *Merkitysten maailma*, Vastapaino, Tampere.

- Lehtonen M. 2001, *Post scriptum – kirja medioitumisen aikakaudella*, Vastapaino, Tampere.
- Levikintarkastus 2010, [online], *KMT Lukija Syksy 2007 / kevät 2008*, tilgjengelig fra: <http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukijatiedote_Syksy_2007-Kevät_2008.pdf> [3.8.2010].
- Lippe, G. v.d. 2005, ”Kledsdiskursen i sandvolleyball”. *Norsk medietidsskrift*, vol. 12, nr. 3.
- Lippe, G. v.d. 2007, ”Kvinnelige fotballspillere har ikke baller”, i *Samtiden*, nr. 4.
- Lippe, G. v.d. 2008, ”Et medieskapt maskulint begjærs- og idrettsidol”, i Kristensen, H. I. & Nordhaug, O. (red.) *Retorikk, idrett og samfunn*. Forlag 1, Oslo.
- Luukka, M.-R. 2003, ”Tyttöyden rakentuminen Demi-lehden palstoilla”, i Modinos, T. & Suoninen A. (red.) *Merkillinen media*, Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen laitos, Jyväskylä, s. 17–38.
- Maffesoli, M. 1995, *Maaailman mieli: yhteisöllisen tyylin muodoista (La contemplation du monde)*, Gaudeamus, Helsinki.
- Malmelin, N. 2003, *Mainonnan lukutaito. Mainonnan viestinnällistä luonnetta ymmärtämässä*, Gaudeamus, Helsinki.
- Mortlock, C. 1994, *The Adventure Alternative*, Cicerone Press, Milnthorpe Cumbria.
- Mytting, I. 2000, *Snøskredulykker : en studie av snøskredulykker som involverer utøvere av friluftsliv*, Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Mæland, S. 2004, ”Basehopping – nasjonale selvbilder – sublime opplevelser”, *Norsk antropologisk tidsskrif*, vol. 15, nr. 1-2, Universitetsforlaget, Oslo, s. 86–100.
- Nastad, D. 2000, *Friluftsliv og sikkerhet : hvordan vurderer og ivaretar lærerne sikkerhetsaspektet ifriluftslivsundervisningen på studieretning for idrettsfag iden videregående skole?*, Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Neegaard, H. 2008, *Friluftsliv og sikkerhet i skolen*, Masteroppgave i kroppsøving, idrett og friluftsliv, Høgskolen i Telemark, Avdeling for allmennvitenskapelige fag, Bø i Telemark.
- Niemelä, P. 2000, ”Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko”, i Niemelä, P. & Lahikainen

- A. R. (red.), *Inhimillinen turvallisuus*, Vastapaino, Tampere, s. 21–40.
- Nilssen, T. 1995, *Ulykker i friluftsliv*, Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Næss, A. 1999, *Økologi, samfunn og livsstil*, Bokklubben Dagens Bøker, Oslo.
- Odden, A. 2008, *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004*, avhandling for graden philosophiae doctor, 2008:289, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Geografisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet NTNU, Trondheim.
- “Om Fri Flyt – Markedslederen” (20.05.2010) [online], nettartikkel på Fri Flyt sin nettside, tilgjengelig fra <<http://www.friflyt.no/index.php?pagenr=12&artidnr=10190>>, Fri Flyt AS, [3.8.2010].
- Parker, I. 1992, *Discourse Dynamics: Critical Analysis for Social and Individual Psychology*, Routledge, London.
- Pedersen, K. 1999, *"Det har bare vært naturlig" : friluftsliv, kjønn og kulturelle brytninger*, Avhandling (dr. scient.), Norges idrettshøgskole, Oslo.
- ”Pelastustolpista apua maastossa loukkaantuneille”, (25.11.2008), [online], nettavisartikkel i Helsingin Sanomat, tilgjengelig fra: <<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Pelastustolpista+apua+maastossa+loukkaantuneille/1135241397228>>, [10.12.2008].
- Priour, A. & Sestoft, C. 2006, *Pierre Bourdieu. En introduktion*. Hans Reitzels Forlag, København.
- Puuronen, V. 1997, *Johdatus nuorisotutkimukseen*, Vastapaino, Tampere.
- ”Risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT)”, 2010a, [online], Norges Forskningsrådet, tilgjengelig fra <<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Page&cid=1228296417481&p=1228296417481&pagename=risit%2Fhovedsidemaal>>, [2.4.2010].
- ”Risiko og sikkerhet i transportsektoren (RISIT), delprosjekt”, 2010b, [online], Norges Forskningsrådet, tilgjengelig fra <<<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Prosjekt&cid=1193731603345&pagename=risit/Hovedsidemaal&p=1228296417524>>>, [2.4.2010].

- Ryynänen, U. 2000, ”Terveys ja turvallisuus”, i Niemelä, P. & Lahikainen A. R. (red.), *Inhimillinen turvallisuus*, Vastapaino, Tampere, s. 41–60.
- Räisänen, U. 2003, ”Masentuneet nuoret mediassa: riskiryhmiä ja masennuksen orjia”, i Modinos, T. & Suoninen A. (red.) *Merkkillinen media*, Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen laitos, Jyväskylä.
- Saunes, T. & Dahlen, P. 2004, ”Kjønnskonstruksjoner i ekstremsportmagasinet Ultrasport”, i *Moving Bodies*, vol. 2, nr.2, Norges Idrettshøgskole, Oslo, s. 103–117.
- Schaanning, E. 2000, *Modernitetens oppløsning: sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*, Spartacus, Oslo.
- Shields, R. 1992, ”The Individual, Consumption Cultures and the Fate of Community”, i Shields, R. (red.) *Lifestyle Shopping. The Subject of Consumption*, Routledge, London.
- Sievänen, T. (red.) 2001, *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, 2001. Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, Vantaa.
- Singsaas, M. 2006, ”Tindebestigersker og andre Jættekvinder. Klatring og kjønn i et historisk perspektiv”, *Tidsskrift for kulturforskning*, vol. 5, nr. 3, s. 37–51.
- ”Skimbaaja”, (2009), [online], mediakort om bladet Skimbaaja, tilgjengelig fra: <<http://www.skimbaaja.fi/resources/userfiles/File/skimbaaja-mediakortti-2009-netti.pdf>>, Outdoor Media Oy, [3.8.2010].
- Skogen, K. 2001, ”Friluftsliv som seismograf for sosial endring: Jegere og snowboardere i det senmoderne”, i Heggen, K & Myklebust, J.O. & Øia, T. (red.) *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*, Det Norske Samlaget, Oslo, s. 56–67.
- Statistisk sentralbyrå, 2010, [online] *Norsk mediebarometer 2008*, tilgjengelig fra: <<http://ssb.no/emner/07/02/30/medie/sa106/ukentlig%20mediebruk.pdf>> [25.3.2010].
- Stortingsmelding nr 39, 2001, *Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet. St.meld.nr 39 (2000-2001)*, Det Kongelege Miljøverndepartement, Oslo.
- Synovate 2010, *Norsk Medieindeks 2010.v*, [online], tilgjengelig fra: <http://www.synovate.no/dokumentasjon/Norsk_Medieindeks_2010_v_hovedtall.pdf> ,

Synovate, [3.8.2010].

Tangen, J.O. 2003, ”Citius – altius – fortius: idrettens patologiske trosartikkel”, i Loland, S. & Moe, V.F. (red.) *I bevegelse – et festskrift til Gunnar Breivik på hans 60-årsdag*, Gyldendal Undervisning, Oslo.

Teigen, K. H. 2001, ”Hvordan bedømmes risiko og sjanser i hverdagen?”, i Thelle, D. S. (red.) *På den usikre siden. Risiko som forestilling, atferd og rettesnor*, J. W. Cappelens Forlag, Oslo, s. 73–132.

Telseth, F. 2005, *Dra på: bidrag til en forståelse av frikjørerens og frikjørings-fenomenets meningsdimensjoner*, Hovedfagsoppgave i idrett/friluftsliv, Høgskolen i Telemark, Avdeling for allmenne fag, Institutt for idrett og friluftsliv, Bø i Telemark.

Thompson, J.B. 2001, *Medierne og moderniteten. En samfunnssteori om medierne*, Hans Reitzels Forlag, København.

Tordsson, B. 1999, ”God tur!: om sikkerhet, utfordring og vennskap med natur i nordisk friluftslivstradisjon”, i Bischoff, A. (red.), *Friluftsliv, sikkerhet og ansvar: rapport fra seminar om sikkerhet i utdanning og opplæring 2.-4. november 1998*, Høgskolen i Telemark og Norges Idrettshøgskole, Bø i Telemark, s. 7–13.

Tordsson, B. 2000, ”Risikotakeren i lyset av forskjellige perspektiver på friluftsliv”, paper til NFR-seminar, program for idrettsforskning, Bø i Telemark. (Upublisert)

Tordsson, B. 2003, *Å svare på naturens åpne tiltale: en undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen*, avhandling (dr. scient.), Norges idrettshøgskole, Oslo.

Tordsson, B. 2005, ”Fritid, friluftsliv og identitet”, i Säfvenbom, R. (red.), *Fritid og aktiviteter i moderne oppvekst*, Universitetsforlaget, Oslo, s. 162–186.

Tordsson, B. 2006, *Perspektiv på friluftslivets pædagogikk*, CVU Sønderjylland, Haderslev.

Töttö, P 1999, *Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua*, Vastapaino, Tampere.

”Ulkoilufoorumi” [online], tilgjengelig fra: <<http://www.suomenlatu.fi/?S0108>>, [28.2.2010].

- Varto, J. 1992, *Laadullisen tutkimuksen metodologia*, Kirjayhtymä, Helsinki.
- Virtanen, T. 2005, ”Maistuuko kulttuuri? Nuoret aikuiset kulttuurin kuluttajina”, i Autio, M. & Paju, P. (red.) *Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot –vuosikirja*, Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 62, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Virtanen, V. & Pouta, E. & Sievänen, T. & Laaksonen, S. 2001, ”Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineistot ja menetelmät”, i Sievänen, T. (red.) *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802, 2001. Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, Vantaa, s. 19–31.
- Vogler, C. 1999, *The Writers Journey: Mythical Structure for Storytellers and Screenwriters*. 2.utgave, Pan, London.
- Wacquant, L.J.D. 1995, ”Kohti sosiaalista prakseologiaa: Bourdieun sosiologian rakenne ja logiikka”, i Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. 1995, *Refleksiiviseen sosiologiaan* (Invitation to Reflexive Sociology), Joensuu University Press, Joensuu, s. 20–84.
- Whannel, G. 2002, *Media Sport Stars. Masculinities and Moralities*. Routledge, London and New York.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips L. 1999, *Diskursanalyse som teori og metode*, Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg.

Oversikt over tabeller og figurer

Tabell 1. Tegn hos nodalpunktet en ulykke.....	50
Tabell 2. Diskurser hos nodalpunktet en ulykke.....	52
Tabell 3. Tegn hos nodalpunktet å skille seg ut.....	54
Tabell 4. Diskurser hos nodalpunktet å skille seg ut.....	56
Tabell 5. Diskurser i forskningsstoffet ifølge tekstanalysen og deres forekomstfrekvens...97	